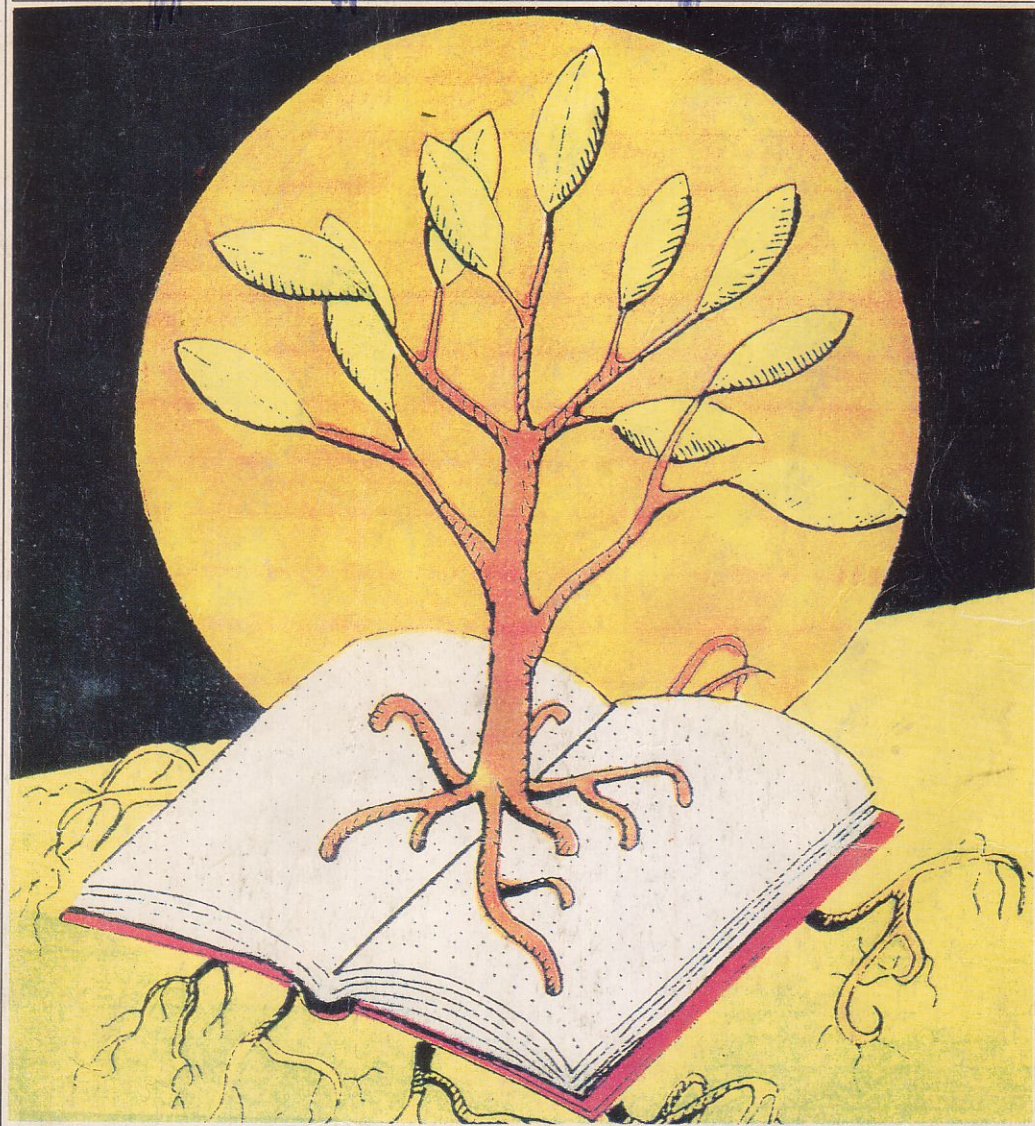

Perloda Zon u Zagonê Kirmanc-Zazay

Tija Sodiri

Amor: 1 * Serre: 1 * Payiza Virêna '95e * Cereme: 100.000 TL

SEVETA SERBESTIYE U ROŞTA MÊŞTEY RÊ:

Tija Sodiri

Gundê Kemalîstî ra nat, rejimê Tirk'îyo kolonyalîstî siyasetê asimilasyonî, inkareni u terrorî dewam kerd, ard na roze. Henî kerd ke; na serrunê peyenu de jiyanera vet. Rejimê Kêmalîstî, sistemê Osman'îyo ke seveta barbarîni u talankerdene ramitene, kerd pîrpang u "modernize" reyna vet werte. Dora têpia, dewleta Tirkî ke şindori birnay ra, dima name na pa, çarna 've "Misak-î Milli". Çixa qomê ke zerê na şindori de mendi, têde Tirkû sero amey mordene.

Tirkû, seveta asimilasyonî (rovilesnaene/tirkkerdene) dî ray ero xo ver gureti:

1. Qirrkerdêna mîleti (jenosid),
2. Wertêra wedardaena zon u zagonê mîleti. Qomê Hermenî u Rumî amey qirrkerdene u surginkerdene. Sarê Laz u Gurcî, Çerkez u Bosnaqî ki jêde hetê zon u zagonî ra amey wedardaêne.

Hama mîletê Kîrmanc-Zazay u Kîrdaş hurdi hetura amey qirrkerdene. Qey? Çike inu heqa xuya demokrasi u millî waste u verva koledaru vêjiay coka. Qoçgiri u Piran de, Zilan u Dêrsim de se-hazaru ra mîlet ame qirrkerdene.

Haê ke peyde wes mendi, surginê welatunê gêribiye kerdi. Welatê Kîrmanc-Zazay u Kîrdaş natra 've dot,

corra 've cêr bi qışla. Peyê coy dore amê asimile kerdene.

Her suke u qeza de "Yatılı Bölge Okulu" u "Lise", her dewede ki mektevê siftey amey vîrastene. Dewleta Tirkî na gurê xuyê xiravînira ki vake; "Eğitim Seferberliği".

Nêyra axsêno ke, no ki verva qomê bîndesti ju tur herbo de taybeti u pîxarino. Îne wast ke mîletê bîndesti eve zorbajeni kamiya xuya millîye ra durî fiyê. Çike, koledari rind zonenê ke: Besekena ju welatî bijêrê binê bandıra xo, dinê mîletê î welatî bivurnê u î mîleti dest ra iradê dêyo siyasi besekena bijêrê xo dest. Na qomo bîndest axîrî rozê besekeno bêro 'ra xoser u heqa xo reyna pêyser bijêro. Hama, eke ju qomê bîndesti destra, to zon u zagonê dêy guret, kerd thomete; êy hên hencnena ke, o qom qetya reyna era xoser nîno, phoşta xo era rast nêkeno. Çituri ke tarix de taê qomî biyê vîndî şiyê, jê dine o qom ki hên beno vîndî sono.

Rejimê Kêmalîstî ki eve na usîl dezge na ro. Qeseykerden u nustena zazakî u kîrdaşkî kerde thomete. Kamo ke zazakî u kîrdaşkî qeseykeno u nusneno, ya guret est hepis, ya ki cîrê cîrmê peru bîrrna. Rejîmo koledar na rae de çixaş ke gamê raver este, besenêkerd pêynîye biaro. Qomê ma u zovîna taê qomu

kamiya xo, zon u zagonê xo sevekna, hata na roze ardi.

Na serrunê peyenu de, miletê Kirmanc-Zazay u Kirdaş cengo ke verva CT (Cumhuriyetê Tırkiya) da/danê, problemê CT tenena kerd giran. Terteleo ke miletê Kirmanc-Zazay u Kirdaş serva serbestiya xo tederê, zor da dîsmeni, zere u tever de dîsmen tenge de verda. Endi dîsmen besenêkeno bine ra vêjiyo. Bextê koledaru hao roz 've roz beno kilm, rijiayişê xo beno nêjdi.

Zon u kulturê Kirdasu de raade xêyle hirae biye ra. Heto jura ki, serva ronayişê dewlete ine xêyle çî kerd qayim. Serva dine no çio de hewlo.

Wertê Kirmanc-Zazay deki wayirêna kamiya milliyê u siyasêtê xoseriyê tenêna bînge guret u bi miqayim. Roştberê Kirmanc-Zazay zonê xo kirmancî-zazaki rê wayir vêjiay, nusnaiş u edebiyat xover da, game 've game rêça xo avêr berde. Politikawa ke verva zon u zagonê Kirmanc-Zazay vinete u hona lawatina, waşt ke na zon u zagon xo avêr mebero, va şêro wertê ra wedario, na politika qefçule nawa pêyser thon-diye u pêyser vaydina. Heto jura ki, herbo ke hardê welatê ma sero dewam kenno, demografiyê welatê ma vurna, nîfîsê ma sero tesîro de giran kerd. Dewê ma bombey eştî ci vêsney u hazaru ra jêder dewê ma ki kerdî thîp-thol. Peyniye de, welatê Kirmanc-Zazay de qulê Heqî nêverda, her ju caê ro perrna. Ravê, taê raa çepa Tırku ra koğunde şî, taê ki serva xelasê Kirdasu sarê xo da, vake "belka ma ki ine de xeleşime!". Hama çî fayde ke, mesela jê vatena dine nêbiye. Xeleşiyêna ma nêamê werte; çike komalê çepê Kirdas u Tırku de namê ma nêame mordene u hona ki hên yo. Ser-

va ma programê dine de hona hata nîka tawa çino.

Na hal de, qomê ma hatan ke iradê xuyê siyasiyê nêguret xo dest u komela xo pênesanê; besenêkeno sarê xo wedaro u camatê de sarê xo vezo. Çike, verva ma her hetra duwarey u deki vira-jinê. Zelal asêno ke, taê wazenê hora zazaki bikerê doçik u poçikê zovina zonu. Hemi ki zerê tîrraka Kirmanc-Zazau de niadanê hên kenê. Çi esto ke taê Kirmanc-Zazay hona na duwara rind fam nêkenê. Na, ki, zovina tur rovilêşiyêna zazaki ya. Zorbajêna ke welat u kulturê ma sero jê vaê pukeleke çerexina, hetê miletê ma u roştberunê maranîka tenêna rind eskera wa. Endi herca de; Koê Munzuri u dêştâ Vartoy de vengê kîlamunê ma, Şewreg u Çewlig de vengê deyirê ma, qomê marê benê alvoz/embaz. Estemol u Edene de vengê newdarunê ma reseno gilê kounê ma, Frankfurt, Stockholm u Paris de zonê ma sewle dano.

Dî-hirê asmu ra ravêr, ma taê alvojî/embajî ameyme têlewe, wast ke zonê xo de; zon u edebiyat, zagon u şinate, tarîx u doskerdene sero ju perlude (dergi) bivejime. Na rivat ra, kamo ke zazaki nusneno u alaqa xo eve zazaki esta, iyê ke vanê ma wazeme qomê Kirmanc-Zazay heqa xuya milli u demoqrasi bîjêro, nine ra xêyle mordemu rê ma silayîe rusnê. Silayîa ke ma rusnê nîa viye:

Ma 've Xêrdî!

Na serrunê peyênu de nustê zazakî-kirmancî xêyle hover da u jêdiya. Heto ju ra rastnustêna zazakî; (îtade vame zazakî) usilê gramerî zazakî sero xêyle çî dos bî, ame werte. Bîngê

gramerê zazaki ame ronaêne. Çıxaş ke jêde nêbo ki; zazaki de saniki, merseli, lawiki, kılami u qesê veriyê ke amey nustene, raverberdêna zoni de gureo de hewl ~~vet ser~~. Na têde çimio ke vêjio ki, gunê ma çimde bêro vê-nitêne.

Hazetê teknikiê ke qesêkerdêna zoni honde kenê qolae u hira, xeverdaria (kominikasyon) ke na waxtê nikay de, çituri herroz lerze de vurina; pê zoneme. Zonê ke ew- ro miqerrem yenê nustene u qeseykerdene, eve na teknikê newey çituri yenê rovilesnaêne (asimilasyon); cı ra bêxever nime.

Zonê ma, ebe se-serruno binê politika inkare u thometa girane de mend. Zonê ma yê nustene nê- vêjia werte u xo era rastkerdene rê mezal nêdia cı. Zono ke mavênê qesêykerdişde mend; hem rehet beno xırave, hemi ki jêde rew yêno asimile kerdene.

Vêjiaişê (weşanê/yayinê) ke hata nıka eve zazaki amey meydan, rolo de muhim guret xo poşt/mile, hama cı fayde ke zazaki eve di-hire zonu pia ame nustene, coka gavarê xo rast nêkerd, vaa xo nêvete u howa xo nêgurete. Zonê ma jêde ververê kırdaşki u tırki de verda peynia peyêne. Ma, çıxaş ke jêder zonude ki vêjiaişu wazeme hama, qomê ma virende motazê vêjiaişê zonê xu yo. Gereke seveta qederê qomê xo, nêynia bıwajime u biyarime hurêndi. Bizonime ke: eve poçikê zovına zonu, zazaki vindbiayêne ra nêxelêşino ra.

Seveta raverşiane u ağme kerdêna zazaki, pêdakerdene u poştdarêna wendoğ u nustoğunê xo, gereke herca u her raste de vêjiaişê zazaki va bıbo. Eve na qede ma taê hevali ameyme pêser u tayinede ki qeseykerd, wazeme dest berjime ra cı; Zazaki de: Edebiyat - tarix - şinate u girania zoni sero di-asmu de reyê ju perlodê(pêserokê) vêjime. Girania perlode de, ca bıdio berrê edebiyati, çarnayişi, doskerdêna tarixi u problemê gramatikê zazaki.

Coka vame, fikrê ma nao:

- Namê perlode Tija Sodiri bo, di asmude reyê vejıyo.

- Her demografi/e rê, welatberani/e rê, roştberi/e rê u newdari/e rê çêverê perlode akerde bo u fikrê xu yo politik va cirê mane nêbo.

- Mısawrê politika tengê u tariyê zerê perlode de gunê bingê mêcerô.

Olvozê/embazê ke na fikrê maê cori raşt vênênê, wazeme ke fikrê dine ki tede bıbo. Heqa endamê vêjiaişê de, koma virastene-, hazırkerdene-, ağme kerdene-, zerêkê perlode sero u hetê maliyêti ra marê wertê ju asmê de fikrê xo ke vazê; zaf beme sa.

Wastêna ma awa ke, hire alvoji karê redaksiyonî bijêrê xo dest. Amorê juyine de kamo ke poştdariye da u koto cı, namê dêy (eke qewulkeno) zerê koma vêjiaişê de bivêjio. Kamci alvozo ke wazeno cuav bıdo, gereke sene raste de gure besekeno, çituri poştdaria xo resena cı (vajime:

nuste, abone, vilakerdişi uçb.) xeta xo de binusno u adrêsa, cêrênerê ke birusno/bişawo zaf hewl beno.

Hata reyna.

Wes u war bîmanê!

05.05.95

Sait Çiya-Hawar Tornêcengi

Çi hêf ke, sılayie jêder roştberê maê ke Awrupa de nisenê ro, dine rê şiyê. Çıxaşi ke senikibê ki, iyê ke met-ropolê Tırkiya u Welat derê; dinerê ki ma sılayie rusnê.

Perloda ke ma wazeme bivêjime, girania xo dana edebiyat u şinate, kultur u zon, çarnaiş u tarixi. Coka wastke çeperê perlode hira bo, roştberê maê ke her juê xo caê ro perro şio u riyê xo jumini ra ters çarno, her juê xo xoser gurino u jumini ra bêxeverê; wertê inu de pırdo de qa-yim pêsanime. Vame; bêrê endi riyê xo biçarnime Tija xo, va şêro na ki nisanê ma bo!...

Cuavê ke serva sılayia ma amey, ma xêyle kerdime sa. Nustoğ u roştberê maê jêderi na mesela rê, "poştdariye dame, lewê sîma derime" vake. Tayine mektuve rusnê, tayine ki ebe usilê xuyo xover, dest estra telefon, vatêna xo telefon de vake. Sîma ki zonenê ke, ma de adetê nustêne honde ravêr nêşio, se bikerime!

Alvozê/embazê ke mektuvi rusnay; İne ra mektuva Gagan Çar'î, yê Qızılçubuk'î, yê Usxan Cêmal'î u yê M. Tornêğeyali niarê:

Ombazê raveri (howli/hewli),

Mı waştene şîma, nama (mektuva) şîma giroti. Şîma wazenê Tija Sodiri vecenê. No çiyê rindo. A zunê ma avêr bena; no çiyê newe beno; merdemunê marê, zunê marê gureo rind beno, benuno. Ezî xu şîma rê berxudar ken no gure rê.

Khane merdemunê marê çî newe peyda kenê rindo. Teyna (teni) zunê ma de nustene, aver şiyena zuni, raşt nustene, veciyayîşê zuni gurê roci niyo; o gereko ke ma jumini ra museme (musenê), musneme (musnenê). Ma raye raşt ra zuni buncime (buncê); ze zunê na cihuni (çemçe) miyun (maven) kerime (kerê). Şîma zunenê binê (bingê) zunê ma areze biyo. O gereko zon (zun) nustene ra zol, aske-
ra, areze bêro, şêro. Zuni nusene ra, nusenune ra aver şeno (sono/şin). Verva vind (vini) biyêna u reynayîşê zunê xu şêrime (şêrê) ke o xuser bero, pa-pa (gam-gam) aver şêro: kes dest ey merzo! Ma hurendia (herunia) zunê ma zazaki çip kerime (kerê).

Ez pe (ebe/eve) ney vatenê xu poşt don şîma: tenê (tayê) qesu cer de onenê (onen) zuni, ita (tiya) benê posanayîşê mı:

- fekê, fekunê zuni sero gereko nuserê (binuserê/binusê),

- pelgê romani, -kîlamu, zunê marê gereko zol (areze) bo/vo,

- nustenê zunê ma; gramatiki, kîlami, suniki, merseley, lawiki (deri/deyiri) sero poşt (dest/havil) donu (donê) şîma.

- mi dest ra çiyê bini ke berma vacime, zê debare (devare) uçb...

- Çarnayîşê zunê ma ra zunê bini, yaki zunê binu ra zunê ma.

- abonê na perlode (namroce) ben (benu/benê), benune.

Qese vatene mı nika nia ni benê, eke persê şima esto mı ra pers kerê! Ez şima rê sılum ken, averberdenê gureunê şima wazen (wazenu/ê) [serberdenê gurê şima wazen (wazenu/ê)]. Ez gurê şima rê raşt şêro poşenu/ê.

Weş u war bimonê!

Bımone weş.

26 asma miyuni (mavênê) usari '95

G. Car

Mektuva Gagan Çar 'i zelal u eskera bie. Ey, ebe xo serva zonê ma gureyê de hewli kerdê. Ebe emegê destê xo, bê ardımê kêş hawt-hêşt kitavi zazaki de veti. Phoştdaria xu ya Tija Sodiri, ma het de zaf muhima, ma ki zaf bime sa.

Kızılçubuk mektuva xo de nia vano:

Imbazê hewli,

Mı mektuba kî şima mirê rışt bi, imbaz Tornêcengi'ra 20 dê Gulan 'dı Şewda Veyvêdê Kitabandı sukta Mannheim'i dı girot.

Mektub, wextanokı mı girot ez zahf şa biya. Na xeftiyêna kî şimayê vanê bikerê, ez raşt u herundi vinêna. Ez teğmin kena kî şima zi fa 'hm kerdo pêserokê kî newe vizenê êyê problemandê ma Zazaya rê cuwap nêdanê. Xeftiyêna xo u lezê xo teberdê şopta raştay dı danê.

Neyra ayseno kî nê pêseroki nêşênê dehway miletta Zazaya ver-a-ver berê. Eger pêseroka kî şimadê

vezê, odo (a ke) zeydê nê pêserokandê nıkayin bo se, ez vızyayêna (vêjiyayêna) Tija Sodiri raşt nêvinêna. Nê, şima zeki mektube dı nuştı, na raştay dı bixeftiyê se; qeyretê mı donê pêseroke rê kemi nêbo. Edo şima rê him kıştı pera ra, him zi zewnbi qeyretkera. Ez qayıla 'heqdê namedê nê pêseroke zi çiyê vaza. *Tija Sodiri* nameyêdo weşo. Hıma nameyêdo naturelo, no name mıletê ma temsil nêkeno. Ez qayıla imbazi nê nami fina xo çima vera raviyarnê.

Weş u war bımanê!

26 Gulan '95

Kızılçubuk

Gumanê embaz Kızılçubuk 'i ki taê hetde raştı, ma ey rınd fam keme, ha-ma gunê her çi hurênda xo de bêro vıraştêne. Tija Sodiri çıturi ke sılayia xuya vırene de vato, heni ki qesa xo de vindena. Vijêri ra derse cêna, riyê xo çarnêna hetê meştay ser. Çıxaş ke bese-kerd honde, berrê kulturê qomê xo sero ebe reça demoqrasia milli xover dana u wazena vengê qomê xu yê kollektif bo.

Namê Tija Sodiri çıxaş ke naturel bo ki, kulturê ma de cao de hewl cêno. Zerê kulturê ma ra yêno u kamiya ma rê mane niyo. Hazar serru ra nat her Kırmanc-Zaza verva Tija Sodiri derd u kederê xo, sabıayış u hewesê xo, weşiye u nêweşiya xo arda 'ra zon. Tija Sodiri qomê marê biye alvoz/ embaz/heval.

Ma, na namê perlode, hem seveta gıranıa kultur u şınate, hemi ki seveta kamiya ma wa milliye çinıt we. Onca ki, zoneme ke name ju nisano (simge

o), gereke zerêkê perlode bîşikio 'ra namê perlode u hên bivêjio. Gere ke namê perlode zerê ma hira kero, bêro 'rê kulturê ma, omud mado. Jê Tija Sodiri, zerkê sodiri, zerre u roê mordemi rakero, gonîa isoni bigiriyo. Ma tari ra bixelesno.

Usxan Cemal 'i mektuva xo de vano:

Olvezê Delâl !

Mî nama (mektuva) sîma a 05.05. '95 gurete, (...)

Biraênê, perlodê newey rê zaf bîna sa. Înam ken ke, jê perlodê binu (Ware, Raştiye) di-hire asmu ra têpiya nêtexelinê.

Umudê mî u wo ke, na karê sîma hata peyniye şêro. Na sevev ra vîrende ez, dîma pêro roştberdê ma qewete sîma dê. Ma pêropiya na perlode de vengê xo berz ke(ri)me.

Rozunê pêyênu de Dêrsim zaf halo xiravîndero. Hetêra kisenê, hetê ra vêsnenê. Ma thîka dest u pa girêda 'ime. Besenêkeme ju belebuke (bildiri) vêjime ke, sar halê hardê mîletê ma bîzano. Belka qewete danê ma, hondê gilê nenîki mîletê ma rê faydê ma bîbo.

Persê tarîxê ma, kulturê ma, zonê ma, edebiyatê ma zafiyê. Ma gereke na persû sera bême. (cavê persû araze, eskera keme).

Tija Sodiri ke kotêra çîmunê mî ver, anciya Dêrsim, Muzîr ame 'ra mî viri. Sodirane ez kemerê Golê Çetu sero niştêne ro, mî ho-ho rê çîmi nustêne. Tija Sodiri ke gira-gira biêne berz, ez biêne germin. Olvezê mî, mîrê huyiyêne, vatêne; "No bo-mo, dême zonê zazakî nuşîno?" Nîka

ke iy rozu geyal ken, ho-horê huyîn. Seveta perloda Tija Sodiri rê her he-tra leyê (lewê) sîma derine. Çi ke destevera (dest u ber) mî amê perlode rê nêseveknen.

Berx u dar vê!

Wes u war bîmanê!

Usxan Cemal

usxan, Caba

Usxan Cemal mektuva xo de qalê çiyê rîndi keno, hama na têde çî eve lawatişê ma beno. Ma pêro roştberî ke bêrime têlewe, serva qomê xo bileqime, bigurime, qeyret bikerime axir her-çi hurênda xo de nîa nêmaneno. Vajime; honde jivayîs endî beso! Bêrê pêropîa dest berjime ra cî, amayîsê xo têde-pîa pêsanime!

Sîk mekerime, dîr mevîndime!

M. Tornêgeyali mektuva xo de vano:

To xêr ama Tija Sodiri.

Marê zu pêseroko de rînd u hewl lazîm bî. Temeniya mî awa khe, Tija Sodiri na derdê ma rê derman bo. Ekhe nêbiye, qegenê dawa ma rê xîzmete bikero. No kî destê ma dero. Saarê ma ekhe xo rê, zon u zagonê xo rê, welatê xo rê ke wuayîr vêjiya, ez yînam konu khe Tija Sodiri rê kî wuayîr vêjîno.

Wues u wuar bîmanê!

Pêro alvazu rê selam rusnonu.

Asma amnana pêyêna '95i

M. Tornêgeyali

Omudê ma ki uyo ke, tenê xizmêta ma şero qomê ma reso. Vame; roştberê ma hata nika sari rê şî guray, nafa ki tenê qomê xo rê biguriyê, se beno?

Silayia ke ma rusnayvi, cı ra taê hevalu eve pers cuav rusna. Mektuva ke alvoz Mûnzûr Çem 'i rusna, ninu ra juya:

Hevalêne!

Mı nama (mektuva) sîma gurete. Seva elaqê sîma zaf sıpas ken. Eve lehça Kurdi Kırmancki (Kırcki, Dımılki, Zazaki) nustiş û wendiş karêde zaf muhim o. Seva na meseli gurenayış lazım o û gereke kam ke çı dest ra ame pêyser nê- mano, biyaro hurendî.

Çı esto ke roza ewroyêne de, kovaro ke sîma wazenêke vezê û name ki "Tija Sodiri" pıra nêne, heqa dêy de lazımo ke dı noxtêy bêre eskera kerdene.

1) Çı turi ke nama sîma de ki yêno eskera kerdene, ewro tayê vanê ke "Zazaki lehça Kurcki niya ". Dine ra taye ki tenêna avê sonê û ida kenê ke saro ke Kırmancki qesêy keno, Kurd niyê. Na mesle, kovara sîma de eve çı şekil ca bijêrone? Siyaseto ke sîma na meseli ser o wazenê ke bıramê çiko?

2) Eskera wo ke roza ewroyene de, aye ke elaqadarê Kırmancki benê, cı ra taye, eve Elfabê Kurcki kar kenê. Tayê ki, dêy rê elaqadar nêbenê, gorê fikirê xo, herfu cênê ya ki erzenê. Mordem besekeno vazo ke na noxta de anarşiyê esto. Mesela Elfbay ser o fikirê sîma çı turi yo?

Sîma rê zahmet, na hurdi meselê kê mı nusnê, bide eskera kerdene, ora têpiya gorê hal û waxtê xo, ez beseken yardım sîma dine ya ki nê; eke besebikêrine, no, eve çı şekil beno, sîma rê nusnen.

Selam ken, weşiyê de bîmanê.

1995.05.29

Mûnzûr Çem

Ma, cuavê mektuva M. Çem 'i cirê rusna. Uza de fikrê ma taê roştberu u fikrê perloda xo cıra va.

Cuavê a mektuve nia ameyvi ra zon:

Bıra Mûnzûr,

Sevêta vêjiayışê Tija Sodiri, mektuva ke to rusna, nawa kutêra ma dest. Ma zaf bime sa, çike zoneme hata nika roştberunê ma ra zonê ma de -çixaş ke hona seniko- to hetra xêyle çı rastê vêjiayış u ağmey de hover da. Nika ki, Tija Sodiri rê alaquadaria to sabiayışê ma kerd jêde. Îtade kılm fikrê ma niaro. Mektuva ma wa virene de, wast ke ma famê vêjiayışê Tija Sodiri gorê çıwaştên biyarime 'ra zon. Ferq, ju 've ju ma uza de nêardi werte, hama vake ke; hazetê misawrêna biayışê politika rê ma raji nime. Hêya, ma nêvame tım bê politika bo, hama verva sistemê politika kole-daru, verva kultur u politika dine vêjianê 'k politika ma wa. Politika ma, çenga xo bingê welatberanên u demograsi sero nana ro u bena qewin. Na reçe de girania xo dana 've tarixi, zoni, çarnaişi, edebiyat u şinate. Beno ke, no gure; vêjiayışê ke na rae de hoverdanê, inu rê rozê phošta

de hewle bo. Zovîna-tur hereket, vêji-ayîşê niyanên keno 've teng u mordemê ke na rae de kar u gure kenê u gunê têlewede bê, inu xo teverde ca verdano. No çî ki, -mara gore- seveta seveknaêna zonê ma gëleto u kulturê ma de filozofia zerrewêşîye dano we. Raştîye awa ke, zonê xo de nustêne u eve dêy qeseykerdene, vêjiayîşî(yayîn) vetêne, hurênda zoni qewinkerdene u weşîa dêy rê emegdayêna.

Qesa heqe awa ke, deka asimilasyonî u pîlanê ke ewro serva vindkerdêna zazaki-kirmanckî tadinê, cî ra sîk u xofê ma esto. Vatêna ma nawa; herêy mêkume, çax waxtê vindkerdene nio. Waxto ke serva politika korre sero cêrenê, ma het ra sono. Waxto ke roz 've roz vênora weşîa zazaki-kirmanckî ra sono. Heqa kêş çîna ke na miyande zon u zagonê ma vindkero, ya ki wertêra wedardêni rê qesê mevazo, çimê xo ramebê, gosê xo mehesnê.

Ma zoneme ke roştberê ma, her juyê xo caêro perro şio. Jumin wertê de veng u vaz dariowe, diyalog nêmeno. Diasê mordemê ke zazaki-kirmanckî de nusnenê, seveta politika korre besenêkenê emegê xo pêrasnê. Çae? Çî ke, kutê boa sarê teveri, zerrewêşîa ma kerda xo virra, çimêşîana sari gurêta coka. Çî hêf ke, halê ma nia ro.

Çituri ke usilê gurê ma ra asêno; iyê ke vanê, "Zazay ju mîleto xosero" ya ki, i binê ke vanê, "Zazay Kurdê" hurdi hetî ki zerê ju tiğê de, ju bingey sero, besekenê bêrê têlewe u dest bîdê ra jumîni. Ma her hetî ra kêşî rê dîsmenaên nêkeme, inu de "gure nêbeno" nêvame. Hora, fam u

fîkrê ma hurdi hevalu ki herkes rewra zonêno. Coka vame; Tija Sodiri de, her het ra nustê edebiyatî, yê şinate, yê tarix u zonî, çarnayîşî u doskerdîşî bivejîê. Nusteu de estetik, dustê ilimî u zerêkê nustêy muhimîo. Ma lewede her-kes besekeno bigurîo, her mordemê democrat u welatbêran rê caê ma hirao. Hama uyo ke kifîr u mîlqî keno, dîsmenêna qomî keno, mîleti wazêno pêverdo, caê dey lewê ma nio. Ju ki, zerê na perlode(dergî) de zoni sero her-tur mîsawre (tartîşma) beno. Zono ya ki feko"şive-zarava" mordem besekeno sero qesey bîkero, ma nêwazeme xo teng bîjêrîme u her çî tomete kerîme, vajîme ke; "no îsê ma rê nîno!". Ancax, zoneme ke iyê ke vanê " zazaki zarava wo", zazaki zaf-zaf cêra vênênê u ravêşîênâ dêy rê çimêşîayên kenê u hatta eve teoriyê ju-zonê resmî wazenê ke wertêra wedarê. Na çimêşîayêni ki jêde iyê ke zazaki-kirmanckî de wazenê binusnê, inu rê kenê. Ma zoneme ke, xêyle roştberîna qesu ra xevera xo esta u sîkê xo roz 've roz jêdîno. Heto bin ra ki beme sa ke, hereketê Kirdasu ra ki haê taê verva na teori u planê asimilasyon u hovirakerdêna zazaki-kirmanckî -hona senîkbê ki- vêjinê. Derheqa qomê ma de; tarixî, namey, kambiyana xo, nustêna zoni (Elîfbay) u.ç.b. sero ewro dîno pêro u yêno hurê. Na mesela sero hona qeso de jufek çîno. Çituri bîbo ke...!

Zazaki-kirmanckî sero gurê- nayîs hona vişt serre pîrr niya. Elîfbayê Bedîrxanî de iyê ke nusnenê, inu ra qêyr taê mordemî ki estê, wazenê ke eve usilê fonetikê zazaki elîfbayê virazê. Ma zazaki sero na têde hurênayîs u mîsawre raşt u pozîtif vêneme u

poşt dame 've ci. Elifbayê Bedirxani teveriko destpanênae niyo. Serva rast-nustêna zonê ma, gunê eve usilê vengu elifbayê bivirajo, bêro werte. Nîkara fikro de resmi u standart ronane mara gore raşt nio. Îyê ke cia elifbayu de nusnênê, va şêrê binusnê, seveta araze u zalal kerdene, doskariye va şêro dewam bikero. Fêl-emelê Tija Sodiri ra ju ki, mısawrê gramatikê zazaki-kirmancki de gamê ravêrberdene u famo raşt werte vetêna. Kilmêk ra fikrê ma naê.

Ju ki, kamê ke wazenê ci kuyê ya ki poşt bîdê ci, têde-pia wazême reyê ravêr bêrime têlewe u seveta vetişê perlode, politika vêjîayişi, namey sero u dem u pêçinay vetêne sero, na roza têlewe amayişi de qesêy bikerime. Her hal u karde vêjîayişê zazaki u nustoğunê zazaki poşt bîderime ci. Na diasê serrê ke mendê seserra 21 'ine kume; çînêbiayêna ju perloda zazaki-kirmacki ma rê serevde u sermê çarê ma wa. No ki, hal-waxtê ma roştberu sene rae dero, kifş musneno.

Bıra Mûnzûr, to rê sılayia Tija Sodiri ya, tu xêr ama.

Wes u war be!

13.06. '95ine

Sait Çiya-Hawar Tornêcengi

Gumanê alvoz Jandil Lerzan 'i u yê Mûnzûr Çem 'i jê jumin vi. Cuavo ke ma Mûnzûr Çem 'i rê rusnay vi, dêy rê ki rusna. Dima alvoz Lerzan Jandil 'i ki fikrê xo nusna u marê faks kerd.

Mektuva dêy ki nia ra:

Gelê hevalanê insiatifê vetena "Tija Şodiri"!

Sebeta ke karê mın ê bini zaf bi, ez nişikiya cevabê şima rew bîderê. Ez nêwazêna naca mesela ser ro zaf derg vînderê. La belê tenê çî estê, ke mordem gani zelal kero.

Ma rind zanime, ke qe çiyê bê politika nibeno. Sebata naye ji gani politikaya "Tija Şodiri" zelal bo. Mordem şikino na zelaliye ebi enwayanê cûda bikero. Ma vacime, ya politikayêde ilmi; yanê teyna çiyê ilmiyê ke zon, kultur, tarix u folklori ser ro amê/ênê kerdene, ya politikayêde rojaniye yê kulturi jê şanika, lawika uêb. Yan ji politika-yêde organîzasyonîye. Ez bî xo nê şaxanê corêna ra şaxa 1., yanê politikayêde ilmiye, tayina rind u raşt vînenê.

Nayê rê ji gani mordem her çî ser ro eşkera, rakerde u zelal bo. Hama zelaliêda niyanêne faksanê ke mı rê amê ra vetêne, seba mı xêlê zamat bi. Gor bir u baweriya mı tenê kêmaşi tede estê. Gani cevabê nê pêrsanê cêrêna zaf rakerde bêro dayêne:

1. Qeyi "Tija Şodiri"?

1.1- Qeyi pêserokanê/kovaranê bina de kar nêno/niamo kerdene?

1.2- Ra u imkênê bini çînê, ke çio ke şima wazenê, bê vatêna "Tija Şodiri" bikerê?

1.2- Gor şima kam u qeyi na raye nê imkana nidano şima, yan ji şima rê zaf vînenê?

1.4- Eke çiyê niyanên esto, şima hetani nika hemverê (karşı) nê kêsa sekerd?

1.5- Şima qe kêsanê binan de, yê ke ma vacime "Ware" uêb. vêcênê de qese kerd?

1.6- Eke qese kerd, birubaweriya dina çik a?

2. Fakso ke heval Xamîrpêt`i mı rê ruşno de şîma vanê ke "Zonê ma ververê kirdaşki u tırki de verda pêynia pêyêne. ...Bizonime ke: eve poçikê zovina zonu, zazaki vindbiayêne ra nêxleşino ra." Ez bı xu zametiye oncêna, ke na baweriye fam bikerê. Rayşti u şaşiya dayê nê, famkerdêna dayê erê mı zora. Çımke ez xo ra perskena, kami zonê ma pê de verda?, kami zonê ma poçikê zonanê bina ra girêda? kami "zazaki eve dı-hirê zonu pia nusna"? Gani cewabê nê persa zelal bêro dayêne, ke her kes bışikiyo xo zelal kero.

3. Fakso ke şîma bira Mûnzûr`i rê ruşno, kewt mı ji dest. Ez bawer kena eleqa şîma u hevalanê binanê ke Kirmanci ser ro xebetinê zaf kêmi ya. Naye rê ji faks de qesêde niyanêne esta: "Ancax, zoneme ke iyê ke vanê "zazaki zarava wo", zazaki zafzaf cêra vênênê u raverşîênâ dêy rê çimêşiyên kenê u hatta eve teoriyê "resmi-tekdil" wazenê ke wertêra wedarê. Na çimêşiyênî ki jêde iyê ke zazaki-kirmancki de wazenê binusnê, inurê kenê. ...Heto bin ra ki beme sa ke, hereketê Kurdu ra ki haê taê verva na teori u planê asimilasyon u hovira kerdêna zazaki-kirmancki -hona senikbêki-vêjinê." Na rayşt niya. Eke ez vana ..."kirmancki zarava wo", -rayşt yan ji şaş biyene na sate de hetê de vinderoez Kirmanci Kirdasi ra, Sorani ra cêr nivînêna. Hurêndiya nayê de ez

Kirmanci qasê hurdmîn zarava ebi qedr u qîmet vinêna u ser ro ji xebetina. Ez ebi nê zaravi qesê kena; fikirina; xo, derd u kulanê xo ebi nê zaravayi/zoni ana zon.

4. Derheqê redaksiyon de, karanê redaksiyon de çiyê bingehini niyamê vatene. Gani alfabe yêde "Tija Şodiri" bibo. Gani wendox bışikiyo "Tija Şodiri" fam bikero. Eke ju wendox zerrê "Tija Şodiri" de herfanê "x" u "ğ"; "i - i" u "î - î" ya têlewe de bivino, nişikino nivisa bıwano u fam bikero. Gani verê her çi alfabe serrayşt bo. Alfa-beya Bedîrxani tenê-caya de qels a, la belê şîma kamci alfabe wazenê? Bêguman mordem şikino pêco bivur-no, hama nika kamci alfabe?

Xeca karê fonetiki gani rayşt-nivîsnayene ji serrayşt bo.¹

5. Serba nê çîyanê corêna hetani nika çi kar amo kerdene?

6. Her çîqa ke karê ilmi de muhim niyo ji, gani politikayêde "Tija Şodiri" derheqê şêrê qulerini, derheqê Kurda/Kurmanci u Kurmanciyê de, derheqê Tırkiye bibo. Politikayêde şîma waniyanene esta?

Yan ji politikaya şîma na derheqde çika?

Eke nê persê coreni zelal bê, mordem şikino tayîna rehet qerar bîdero. Ez her çi ra ciya şikina vacê, ke ez qasê qewet u zanayêna xo şikina hetê "Tija Şodiri" bikerê.

¹ Dirê (dî-hirê) misali: Gani persê xeribi orijinal bêrê nivîsnayene. Hurêndia elifba de alfabe, edrese de adrese, enstitut de institut, demoqrasi de demokrasi, pîlan de plan uêb. Gani ontena lêkera/kerda/fiila, zamanê dina, kesê dina jubini ra zaf cuda merê vaten u nivîsnayêne. Naca de kompro-misi şert ê. Gani serba verva nezdebîyênî u bado ji jubiyêne ezafeya zoni kar bêro kerdene.

Serba karê şîma, emegê şîma, şîma
rê qewete wazena, ebi na birubaweri
u hêviye şîma sîlam kena.

Weş u war bîmanê.

26.06.1995

L. Jandil²

Qeseyê ke ita de vajinê, cuavê dine
nustê maê verêcoy de estê. Hama oncia
ki na derheqe de hevîkê çiyê vajime:

Hereketê Kurdu, zazaki zaravê/ lehçê
da Kurdki diyo hama, qedro ke gunê
bîdiyo ju zarava/lehça nêdo ci.
Kurmanci ki lehçê da Kurdki saykerda
hama, zonê siyasi u edebiyatê hereketê
Kurdu têdine bêistisna kirdaşkiyo
(kurmanciyo). Têde pêseramaîşi, nu-
stişi, edebiyato nuste, musnaisi (eğitim)
têde kirdaşki de (kurmanci de) yêne
kerdene. Vanê "ma çarêmine zaravu
têmsil keme" hama, vêjiaîşê (weşanê) ke
hata nika vetê u hona vezenê têde
kirdaşki u tırki derê. Gegane, zazaki
pelga pêyêne de quncikê sanik u kurra-
tu de, eve herfunê papelu "Zazaki
Şonik" kenê ci. U jê misalê: "Dosti
rozşên de bivênê!" ca dişino ci. Hona
no ki zazaki rê seniko, nusteyê ke zazaki
de nusnenê, benê eve manikê sarê
kirdaşki nusnenê, têde kenê 've xan-
xirave erzenê uza. Zazaki u kirdaşki
kenê têwertêra, hên beno ke; ne ju
Kırmanc-Zaza, ne ki nustogî(!) ra qêyr
ju Kirdas na nustişî famkenê. Teoriyê
lehça, hata nika zazaki gamê avêr nêber-
do, axsine pêyser verdo, kerdo th n .
Eke ke ravêr biberdene, na problemi ki
nika nêvêjiêne.

Roştberê ke teoriyê "lehça zazaki" rê
inam kenê (dê inam kerdene), nê-

zoneme sene hekmeta! kirdaşki ki
lehçe wa(!) hama, zazakiyê xo caverdo,
haê gurre-gurra kirdaşki musenê. Her-
ketê Kurdu kerda politika milliye, vanê
têde kirdaşki qesêy bikerê u bînusnê.
Haê ke na qesê marê inam nêkenê, va
şêrê vêjiayîşê Kurdkî(?) ke mavênê —
1898ine u 1995ine de vêjiyê (nejdiyê
se-serra) inu de niaderê, eve xo çim bi-
vênê, hala çond kîtavi zazaki de (eke
zarava kurdi ya) vêjiê. No emegê
Kırmanc-Zazau rê heqeret nio, çiko?

Hona no ki seniko, hereketê Kurdu
ra taê wazenê eve "teoriyê zonê resmi"
kirdaşki "zono resmi" kerê. Teoriyê
"zonê resmi" yêno na mana ke, zonê ke
"resmi" niyê bêrê asimile kerdene. Ge-
reke musnaisi ra, weşiye ra u politika ra
alaqa ni zonu bîbirio, hata ke amey asi-
mile kerdene.

Heqa kêşî çina, marê zonê ma xovira
kerdene do u zonê ma de qe- sêkerdene
thomete kero. Teverê na pêro çimi de,
vêjiayîşêde zazaki rê motaji me. Gunê
bivêjio. Gereke ju perlode nê, her raste
de musnaisi rê, qesêykerdene rê, pêlê
radio u televiz- yoni rê qomê ma jê nun
u sole motazo. Sar sekeno va bikero,
ma rê hata caê muhimo, hama i cay ra
dot ,serê na dina de estên u çinêbiana
ma muhima. Estêna ma, nisanê here-
ketê ma, raştia ma 'be xu ya. Çıxaş ke
morayîşê nıfısi raştı nêamo hurêndi ki,
têde-pia qomode 4-5 Milioni eştime.
Zonê ma, zagonê (kulturê) ma, tarixê
ma esto. Welatê ma gureto binê dêştı,
zon u zagonê ma wajino wedario u
roşta ma wesılaynio. Edebiyatê maê
nustêne nêreşio ra, se bikerime? Sarê
xo ro medime, jıvayış mekerime!

² Na mektuva L. Jandil 'i ebe elifbayê kirdaşki ameyvi nustêne. Seveta juane biyên u rehet fambiana
nustêy; hurênda "i" de "i", hurênda "ı" de "ı", u hurênda "ü" de "u" amey nustêne.

Bigurine, bîlawatime, bî-virajime, hemi ki vijêri ra jêde!

İsoniye, rastê zonaişi hên ke kerdo hira, haê zonê Balina (mosa) endi fam kenê. Pêlê vengê dae cênê qeyd kenê. Na tawo nianên de, ma hona elifbayê zazaki-kırmancki sero name hurê. Ma ra; "Sima çae vêjinê?" rê perskerdene thamserdên ya. Na çî-mêşiyên ya, sar ke nae vano, isonê ma gunê nae mevazo. Mordem gereke tenê serm bikero. Zerrê xo sari rê nê, qomê xo rê bigiriyo.

Gereke Tija Sodiri bivêjio, çike qomê ma wazeno, roştberê ma, nus-toğê ma, hunerberzê ma, gurekar u emegdarê ma wazenê.

Ma, alvozê ke hata nika zon u zagonê ma sero sare dezno, xevetînê; phoşt dame dine. Gurêyê ke hata nî-ka seveta raverberdêna kulturê ma biê, cao de hewl cênê. Hama, ni hona ma rê kêmiê. Kar u gurê ma ki na rae de ju gama. Omud keme ke bena gama de mîqereme.

Serva politika vêjiayîşê Tija Sodiri, serva pêrasnaêna fikru, rozunê 29-30ê temuza95'ine de Almanya de, ma vişt alvoji ameyme têhet. Xêyle hevalu wastêne ke bêrê, hama waxtê izine vi, coka jêde nêamey, ya ki besenêkerd bêrê. Ma, roza virene cematê vetîşê Tija Sodiri na ro, dîma kulturê ma ra move- te u yaraniye kerde, hunerberzu lawiki vati. Roza bine rastnustên u elifbayê kırmancki-zazaki sero qesêy kerd.

Kilmek ra, ni wastênê avêrberdişi nia amey ifade kerdene:

1. *Vêjiayîşê kırmancki-zazakiyê ke hata nika vêjiê; zazaki-tırki-kırdaşki, zazaki-tırki-almanki têwerte de vêjiay. Helbet ke na vêjiayîşurê ki motajime hama, jukêk zonê ma de vêjiayîşi (kıtavi, qezetey, perloidi) nêbi. Seveta weşia zoni u raverşiyêna zoni na perloda nianêna ra nêvêreme. Tija Sodiri phoşt dana têde vêjiayîşunê binunê ke zazaki de vêjinê, hama eve xo karo de bin ana hurêndi. No karo de nianên qomê ma rê zaf muhimo.*

2. *Qomê ma ke xo çî tur name keno sa, vo şero hên bivajio. Yanê, qalê ju qomi ke bi, o qom ke xo sene name keno, hên qalê i qomi bêro ra. Qomê ma ra jêderi (-iyê ke cira asimile biyê, çixa senîkbê ki, i nê-) xo Kırmanç, Zaza qewul kenê. Ma, na namekerdene u kamiye nia qewul keme. Na ju realita ma wa. Eve iradê u fêndê kêşi niama werte. Hazar serru ra nat, zerê zon-zagon u tarixi de ama na roze.*

3. *Zonê ma kırmancki-zazaki yo. Ewro u mêşte-biro zonê ma her raste de xover bido, xoser bîbo, va xo organize kero. İyê ke vanê zonê ma lehçe wo, eke ke heqa weşia kırmancki-zazaki mudefa kenê; pia besêkeme bigurime. Çêverê ma her daym cîrê akêrdeo. Fikrê ma her ca de eskerao. Zerêkê perloda ma misawrêna politika nê, bilakis rastê kultur u şinate sero caê xo vîrazêna.*

4. *Tija Sodiri, asimilasyon u terorê koledarêna Tırki 'a ke qomê ma u zovina qomu sero jê hewrê şiyê cêrêna, verva çî xover dana. Tija Sodiri, kuna ra serbesti u demoqrasio ke qomê ma wazêno ey dime, wazêna na rae de kêmania qomê xo biaro hurêndi. Diyarê politika ma; demoqrasi, serbesti*

u newdaria. Vêjiayişê ma, çıxaş ke ver-
va her-tur ideolojiyê "resmi" u ju-vengên
yo, hondê ki seveta jêderên eve zerre-
weşiye wo. Xızmeta xo ya girane serva
şinate, serbesti u haştiye sero wa.

Tija Sodiri; -serva avêrberdêna zonê
ma, -serva arêkerdên u nustêna kultur u
folklorê ma, -serva qewinkerdên u jêde-
kerdêna literaturê Kirmanc-Zazay guri-
na. Çeperê perlo da ma de, alaqa partiye
ya ki komalê çina. Alaqa perlo da ma
eve qomê ma, eve welatê ma u kulturê
ma esta.

5. Mısawrêna elifbayê kirmancki-
zazaki va şêro dewam bikero. Hama,
rastnustêne sero hona tenê rewo. Perlo-
da Tija Sodiri, seveta rastnustê- na za-
zaki-kirmancki elifbayê Ware'y yo ke
amoro pêyên de vêjia, ey xo rê bingê
(temel) cêna. Hama na raste de hona
mısawrên dewam kêna. Va bikero, çike
taê problemê binj ki hona hal nêbiyê
coka. Haê ke zazaki-kirmancki nusnenê,
nustoği têde ke eve ju elifbay binusnê
zaf rınd beno. Zazaki-kirmancki de wen-
dên u nus- têne miletê ma rê hona
zora. Reyêk ke, cia elifbay kerdî werte,
o waxt herke sona wendên u nustên

bena girane, milet hewes nêkeno bimü-
so. Elifba ju nisanano. Zonê ma de sene
vengi (fonetiki) yêne diayêne, gereke
bêre doskerdene u eve nisanu bêre ifa-
de kerdene ke; qomê ma rehet fam-
kero.

Cemat de, têdine wast ke vêjiayiş va
Tirkiya de vêjio. Ma ke mikanê xo ar-
di ra xo çimu ver, vêneme ke perlo da
ma nika hire-asmu ra rew nêvêjina. Ho-
ra ke mikanê ma bi, di-asmu de reyê,
ya ki asme de reyê vezeme.

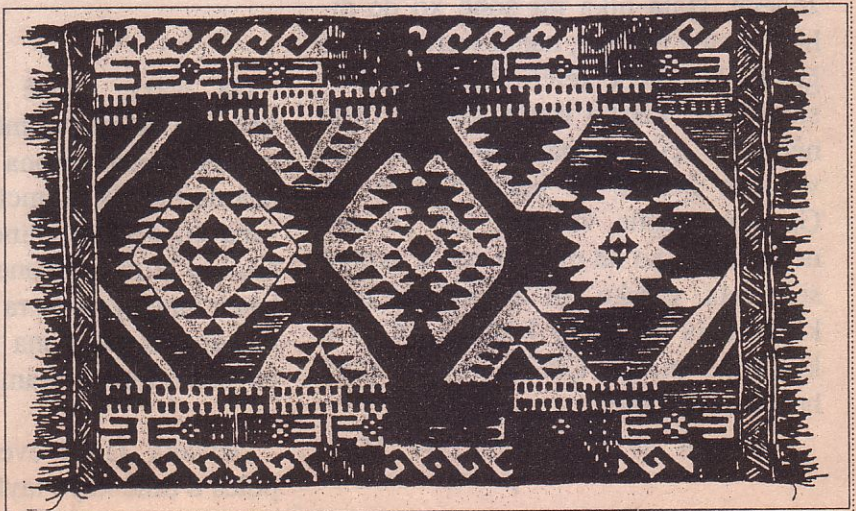
Ma kêmaniya xo ra xeverdari me,
ancax eve hoşdarêna sîma na kêma-
niye rew wertêra dame we, karo de
hewl o waxt yêno werte. Na rozu, Bul-
tenê KormişkaN' i ki vêjia u wertê vêji-
aişê zazaki-kirmancki de caê xo guret.
Bultenê KormişkaN' i xêr amo!.

Ma ki vame; de bêre pêro pia zonê
xo rê wayir bivêjime!

Tija Sodiri pêroine rê roşdar bo!

Hata reyna!

Sait Çiya-Hawar Tornêcengi

Dêrsim ra
kilimêde serê
caziki.
Pax de amo
virastene.

ZUR U RAŞTIYE

Berfin Jêl

*"Waxto ke qesêy keme terseme;
belka vengê ma nêhêşinê pê,
alaqadarê qesunê ma nêbenê.*

*Hama,
bêveng ke mendime ki
terseme.*

*Eke hên yo qesêy bikeme
taêna rindo."*

Audre Lorde

Mı, hata nıka qezeta u perlodunê newdaru de turki nusnêne. Hama, mı na serrunê pêyênu de qararê xo da, ez gereke zonê xo de binusnine. Helvet hetê qesêkerdêna zon u nusnaişi ra xêyle zahmetie oncon. Çıke, ez turki fikiron u gêyal kon coka. İyê ke nusnenê, problemê zoni çıqa gırano, rınd zonenê. Hata nıka mı zonê xo de dihirê nustey nusnay, hama wertede tenê geletie bie. Tenê xelefie ki sarê redaksiyonî qezêt kerdvi werte. Ez vaji tawa nêbeno, çıke hona newe nusneme, wertede geletie ki bena, xelefie ki. Gıra-gıra raştie vineme. İyê ke wanenê, alaqa xo na mesela zon u zagoni sero esta, gereke zof bıguriê, va tenê ki zametia na gurêy b'oncê. Yê pi u khalkunê miletê Çin'î qesadê xuya hewle esta, vanê:

*"Eke ju serre ra dime fikir kenê,
pirinc ramenê.*

*Eke di serru ra dime fikir kenê,
bizonio ke mordemu resnenê ra"*

Zon u zagonê ma hona newe yêno nustêne. Hata nıka tarixê welat u miletê ma hetê nusnaişi ra nêameyvi werte. Dêk u khalkunê ma, eke çı ma rê qesêykerdo, o aqilê ma de mendo. Ez hên zonen ke hona xêyle xelefie esta. Na xelefie erarastkerdêna ki karê mawa. Roştber u nusnedari (nustogî), cêni u cuamerdi, pil u qizê ma gereke tenê zor biyarê xo, binusnê u biwanê ke, na zon u zagonê ma avêr şêro, ya ki avêr berê. Hao senik mend ke serrunê di hazari xo pêydime. Sarê Tırku ju qesa xo esta, vanê:

"Millet gitti aya, biz kaldık yaya"

*(Milet şî asme, ma mendime
pêyde).*

Na waxt, waxtê teknoloji u ravêrşîna hama, qomê ma her-het ra pêyser mendo. Hona tawa pênêsano u nêardo meyda. Kamci hetra ke dest erzena cı, o hetra rijino yêno. Hên bio ke, bio jê paga khane. Dewleta Tirk'î hawa hawtay serre ra jêdero qomê ma rê zulım kena, hona ki welatê ma de pêynia zulmatie nêama.

Dewleta Tirk'î eve se-hazar esker-polês u timê xuyê taybeti(özel tim) qol

esto miletê ma ser, cêni-cuamerd, çêl-çuk nêvana; hawa hetêra têdine qırkena. Qomê ma binê nîngunê eskerê Tirk'î o barbari de şio, wertê hêşiriya henêne dero ke; haq coru çêverê kêş nêaro! Miletê ma nêtoreno ke xorê şêro suke, çı ke cırê lozımo bihêno, qarne de çı nusno, çıqaş, çond kilo, êy bijêro.

Dewleta Tirk'î naera avêri dewê Dêrsım'î ke bombe kerdêne, nata-dota qomê ma tenê lewiya, vengê xo wast ke berzkero; servêjira (Başbakan) dewlete, yanê Çiller'ê vatêne: "Coru beno, ma dewunê Dêrsım'î bombe ker'me!.. İ tiyarê u vafırkê ke sima vanê, i hetê Afganistan'î ra amê!" Tovel!.. tovel!.. İso zuru keno, hama hondeki jêderê. Yê zurunê na Çiller'ê ne maa xu esta, nê ki piê xo esto, zurê bêçêverê. Dina na mesela zona. No is honde arazeo. Kompleksê na cênike esto, belka vana, "ez servejiru! çike wertê lewunê mı ra vêjia, milet inam keno."

Ez hên zonen ke, hata nıka wertê ma u Afganı de tawa çinêvio. Sarê Afganı çı gurê xo Dêrsım de esto, honde masraf bıkerê vafırıku ra bêrê dewunê Dêrsım'î bombe bıkerê u reyna pêyser racêrê şêrê.

Rozê ke Dêrsım binê bandıra dewleta Tirk'î ra xelêşia, haştie ke o waxt amê, va Afgan'ı u vafırkê xo şêrê bêrê. Dostên u haştie sarê ma her waxt wazêno. Gegane taê roştberê ma vanê; ma ve Afganı ra ju kok ra amêyme. Sarê tevêri rınd zoneno ke, ma dismenêni ki, dostêni ki rınd fam ke-

me. Tarixê Osmani u dewleta Tirk'î de na mesela rınd yêna nustêne.

İ vanê ke;

Qomê Dêsmu ra sımare ke dismen benê; bitersê u biremê, iyê ke sımare dost benê, sa bê rınd ke benê; çike phošta sima nina hard. Çı hêf ke taê na mesela nêzonenê. Tarix nêwanenê, derse nêcênê. Xo goynenê, vanê "ma Dêrsım qedeneme". Pi-khalkunê Tırku ra avêr Aravi, Bizans u Moğoli besenêkerdo ke Dêrsım bıqedenê. Nıka na faşistê dı u nêmi vanê "ma qomê Dêrsım'î qedeneme". Na qesunê nianenu rê iso huyino vêreno ra.

Hên asêno ke dewleta Tırki zof tengie dera, xo saskerdo nêzonena ke se bıkerdo. Coka ju urzêno ra vano "miletê Kırmanc u Zazay pêropia lewê ma derê". Uyo bini ki televizyon de qeseykeno, vano; "miletê Şarq'î pêro biê terrorist, vêjiê kou". Zurê dewleta Tirk'î nêqedinê, çitur bıqedîê ke? Çike, nêheqê; destê dine de zur u zor-bajêni ra qêyr tawa çino.

Qeso mino pêyên, qomê mao ke welatê xo ra dūr yo, gerivie dero ine rê. İyê ke haskerdogê welat u miletê xuyê, gereke qesunê xo ju kerê, serva sarê xo biguriê, dest berzê jumini; iyê ke dewê xo vêsê, cıra mordemi amê kistêne; nêşikinê şêrê caê, kês u kusê xo çino, iyê ke perê xo çinê; vêsanie u têsanie de ver-vıradu ra mendê, ine rê gereke wayir bivêjime. Ma gereke miletê xorê wayir bivêjime u wayirên bıkerime.

Endi puseo ke serê çımunê ma dero wedario. Hewnu ra raurjime, bêrimê ra xo ser, zonê ma ra bo endi!...

DERZINE U GOÇINE

X. Celker

Amnano germo, xorê binê siya dara de, zerê bonanê honika de meredinime ra. Zaf ke zor da ma şoni-me gole, azne, canê xo arasnenime ra.

Zimistano serdo, ververê soba de germexinime, ya ki binê dü u du-manê qewa de oşkin name pa. Eke xora ke di, canê ma ke waşt, qelemê cenime xo dest;

- ge vala (bayrağa) welati virazenime, renga reng,

- ge pilanê şewanê kulturi kenime, derga derg,

- ge fênd u dubara (şîma vacê tüzük) partie nijnenime, *istaxê kênîmar (rode)*

- ge ita ya ki welat de dersa zonê ma danime,

- gegane ki welat dîşmeni ra xelesnenime ra, serbestie anime koanê ma ser.

Werhasil a teyniya biene de, nezdiê xora zobin duri nêdiayêne de her çi rind u delalo.

Hama qusir koti ra, kamci het ra êno kifş (beli) nêbeno!

- To di ke têlêfonê cmia,

- jü veciya ame,

- silaiyê qutiya posti ra vecie,

- ya ki raye ra jü raştê cı bi, zê tıfaqê mordêm gêyal ra (ez vaci hewn ra) kerd hêşar, her çi kerd temiya ra. Niya da ke biyene (raştıye) zobina wa;

- welat vêşeno, tede kes nêmeno,

- êyê ke gëribiye de rê zonê xo çê xode bile qesi nêkenê,

- heçiyê ke na mesela sera gurinê, hona gamê da hewle raye nêgureta. Ez vana ke na ^{çet} niye kuli (pêro) raştie u roştia biyêna mara pêda bena. Mesela ma heni ke araze wa, mordem nêzano se bikero, se vaco.

Çike ma verde ra musayê çıyo tari u gëribime. Ma bese kenime ebe heştâ çıyo nianên sera hem qesi kerime hem ki binusnime. Ma handayê ke çıyo ke mara duriyo, alaqa ma u fikrê ma pê çino, sera guriayme, biyena xo xovira kerde. Xaftıla ke mordemi xo wertê biêna xode di, şaş beno, kerdena xode ke niada cınıkuno, rae nêveceno. Jü ki çıyo tari u gërib sera guriayêne raştâ ki rehetâ. Çike mordem bese keno berzo ha berzo!...

Hal u hêket nia ro. Nika rocê ciranê, ê bini ra pers keno:

- Bira astora şîma ciğare şîmena?

O bin vano:

- *Hala niade niade, na senê leqiya/yareniya!*

Ciran vano:

- *Bira eke heniyo vazde, hawa axura şima vêşena!*

No biyo halê newdaranê ma. Her jü çiyê kerdo mane, "*tayê wazenê bibê şüyane, taê ki hona şonê ebe qeydê raa khane*". Hama xebera tayine; -caverde welat, hona axura xora bile çina!

Tayê ki estê ke, hem xora nêdiayê wê, hem ki tersenê. Hal u heketê nine ki şiyore na mesela cêrêne:

Xortê de tugal beno. Se kenê cira çiyê nêvêcino, ne ki gurino. Mae vana ez nêy bizewecni, wa aqil bêro sere. Zewecnêna. Rocê xort axpin çineno. Hona nêbiyo peroc, êno binê siya dare de gineno war ra (meredino ra). Kergê êna silondê kişta dêy de wele kinena, erzena. Wele kuli êna rü u canê nêy ser. Hêni ke xora nêdiaye wo, kemerê bile nêerzeno kerge. Peynie de tayi zor dano xo, u kerge ra vano; kiuşşêêê bota şo! qaytê maa xora van, wa to ki bizewecno ha!

Mordem ke tersa, xora nêdiaye ki bi, 'mirê çike!' va, teyna ke waş-tena xo sera vînet, 'vatena mı ke vate- na' vake, ya ki goş re dormê xo ser nêna; a waxt ne raye êna guretêne, ne ki game erzina. Coka, ma gereke tersê zerê xo berzime, anoro korr caverdime, raştie ser şime. Qeydê raye guretena xo ebe raştia hometa xo u hometanê bina kifş kerime. Taê çi estê ke ina

sera burcal kerdene (vînetene) xêlê kare ana.

- Teynia ebe waştina ma rae nêna guretene, raştie de niadime, raştie zobina wa.

- Nama sera pêrodayêne caverdime, kam xora se vano vaco. Eke jübîyêna nama lazîme bie, ebe xo ki bena.

- Zonê xo ser birecefime, bîndestie ra bixelesnime ra, hama no serzonê hometa mawo, tek zonê welatê mawo mevacime. No zonê mawo, hama wertê hometa made zonê bini ki ênê qesikerdene, estê, ina xovira mekerime.

- Ebe zorê çüye pia rae ra şiyêne caverdime, her-çiyê ke besekenê pia biguriyê ine rehet raverdime.

- Raştia xo wertê xode ki raştia, raşt biarime ra zon ke, mêşte piabiêna de pête bêro werte, wa her satede-reyê merjiyo. Heni aseno ke jü-biêna zon u koka ma, hona ma têwerte(têlewe) ardene rê bes niya. Ewro hetê weşie (weciwayiş) ra jümini ra düri biêne esta. Mordem gereke naye bivino, naye sera bigurio ke, jümini naskerdênê u qebulkerdenê da raşte pêda bo.

- Hetê dinra ki durim henêno. Elawî çiko, sunni çiko? Vatene zerrewişia. Hama wertê qomî de durim zobina wo. Ma ke na nêdie, naye sera ke nêguriayme, ferqa nine ke nêarde ra zon, nêdê naskerdene, zê ê verêna 'ewro vindêro mêşte halkenime' va, o waxt qusirde niamedê, ma ki besenêkenime bireşime cayê. Ya ki zê H. Seliç'î elawitine

letê de mısılmanie kerdene, xêr nîa, şera. Çike raşt niya. Geletîê da niyanêne qomi pêxapnena. Mêşte ke zobina biêne vecie werte çetnie anciya vecina. Coka ewro ra her çi raşt biarime ra zon ke, mêşte têlewe de biêna ma zerar mevino. Jü ki elawitine letê de mısilmantine kerdene peynia elawitine ardena, xovira mekerime.

- Rınd bızanime ke raxelesiyêna ma teyna zaf çetına. Heto jü de tırki, heto binde ke kirdaşki (khurrmanci) rehet nêbi, nêxelesiy ra, ma besenêkenime wertê ina de xorê cenetê vırazime. Coka raxelesiyêna hometanê bina, zobin ki raxelesiyêna Khurrmanca ma çım de zaf ebe qedra. Gereke ma pişti ina dime. Hama, eke ê ma nia qebul nêkenê, caverdime şero, no ki derdê ina bo. Ma xo xora naskenime, şarê bini ra nê.

Xora dewleta Tırk'î ke Khurrmanca hal bikêro ora dime reyna dora koka ma ardene êna. Hayê dore sera ki nêvîndenê.

- Jü ki raxelesiyêna welatê ma raxelesiyêna kuli Dêsimija (Kırmanc - Zazau) niya. Çike mîletê ma hardê welatê ma ser ra zêde sukanê Tırka dero. Coka ke raxelesiyêna Anadolie vacım kena. Naye ra gore Khurrmanca u Tırka de gurayêne lazıma. Hama zon qena ina ra fiştene ki aybê de pila. Mor-dem ke çiko, o wo. Caê de Dêsimij (Kırmanc-Zaza), caê de xalis-mulis Tırk ya ki Khurrmanca biêne riyeka-

ria. Vanê; "ya se asena heni be, ya ki xo se vinena heni biasê".

Newdarê Dêsimijê ke na mesela ra bêxeberê, nêzania xora xo heni vînenê, inera vanime heşarê xo bê, taê ki vatena qomê xode niadê.

Êwê ke heşarê na meselayê, hama anciya ki xo Khurrmanca ya ki Tırk vînenê, şorê xo heni bivênê, çike ma zorê çüye ra hesnêkenime.

Êwê ke heşarê na meselayê, hama nêwazenê ke kursiyê xora bibê, ya ki raştie ser cerayêne de anor kenê, ê bızanê ke wertê aybê de pil derê.

Anciya eke zonê xorê, qomê xorê, zagonê xorê wazenê ke çiyê bikerê heq tey bo.

Kılmek ra, çêverê ma yakerdiê. Êwê ke wazenê, bêre bugurime; çıxa ke pia, çıxa ke ciya, peynia xo qiyamete niya. Olvazanê ke rüyê xo ebe zerrewêşia xo çarnore zon, zagon u qomê xo, inara vanime şıma xêr amê, "kemere cayê xode girana!"vato. Ma çıxa ke heyana ita zêde çetnie u kêmasie sera nusna, no zerê kesi mekerro serdın. Çike heto bin de ke niada, vînenime ke Awrupa de bo, welat de bo, zaf çiyê rındi ki benê. Pêseroki (perlodi) vecinê, pêseramaişi benê, kıtab u kaseti benê derya.

Kılmek ra ~~ta~~ u tija ma roc be roc bena zêde.

Na tiji ra jüye ki **Tija Sodiri**'ya. Ma rê pêseroki(perlodi) lazıme, hela heto teynia zonê made vetene mı çım de çiyê da hewla. Coka vana ke, Tija Sodiri marê xêrli bo, şewlê xo dayim bo.

HATA EWRO ELIFBA ZAZAKI

(DIMILKI, KIRMANCKI)

Bira Mikail

Ïyê ke zon anê ra nustis, karo de ret nêkenê. Hata ke nustena jü zoni bena çip, xeyle serri vêrenê ra. Elifba 've rastnustene ra werte di-hire serru de çip nêbenê. Eve kar u gure, pira-pira, nustena zoni bena çip. Gama virene, elifbawa. Milet fikrunê ho dano, hem ki mordemê ilimu de pia gurino ke elifbaê de ilimi biaro meydan.

Wertê ni ses asmunê ke vêrdi ra, çor seminari, elifba, gramatik, u rastnustena Zazaki serro, bi. Ninera, hire Almanya de bi, jü İsveç de bi. Çiyö ke ni seminaru de elifba u rastnustene serro qesey bi, cêr, nu nustis de ano ra zon.

Elifba. Ez heni zonon ke hata nika milet ni herfu qawıl (qebul) keno: *a, b, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, ş, t, ü, v, w, x, y*, 've *z* ra. Hama ni herfu serro gereke tenena qesey kerime: 'a, c, ç, ê, 'e, ğ, 'h, j, kh, ph, rr, th, 've u ra.

çh, kh, ph, th. Ni vengi taê fekunê cori de estê ([ts], [k], [p], 've [t] ra).¹ Hata nika, taê nustoği ni vengu eve ni herfu nusnenê: 'ç, 'k, 'p, 've 't ra (mesela: 'çêr 'yiğit',

'kan 'yaşlı', 'ponc 'beş', 'tol 'boş'). Hama nika, nustoğê Zonê Ma, letê ra jêde, wazenê ke, ni vengi eve di herfu binusnê: çh, kh, ph, th (mesela: çêr 'yiğit', khan 'yaşlı', phonc 'beş', thol 'boş'). Yane, milet, hurêndiya 'ç, 'k, 'p, 't de; çh, kh, ph, th wazeno. Heni wazeno, çike vatena inera, waxto ke ison waneno, eve h tenena ret u pêt (rew) vineno ke, ni herfi zovina veng musnenê. Çike Tırki de, *afastrof* (ya ki çengel) namey, parçê pey ra, bırrneno ra, mesela: *Antalya'da*. Jü ki, kelima 'kan'i de ('yaşlı'), mordem nêzoneno o çengel çiko. Hama, h ke kelima *khan*'i de diye, o waxt wazeno ke vengê bidero ro ci.

Vengê ke fekunê cêri de estê. Stockholm de, mîleto ke fekunê cori qesey keno têva mîleto ke fekunê cêri qesey keno, ine va ke: ma jü elifba serva her fekê Zazaki wazeme. Naera, di vengi estê ke fekunê cori de çinê. İnera jü veng esto ke gule de yeno vatene.² Nisanê ho, eve herfa fonetike, niaro: [ʃ]. Nu veng eve na herfe yeno nustene ('), tek verê a 've e ra yeno nustene (mesela: 'azeb 'ergen'; 'erd 'yar'. Fekunê cori de vanê ozev

¹Tırki: nefessiz patlamalı ses

²Tırki: sesli, gırtlaktan çıkan frikatif ses

(*azeb*) 've *hard* ra.) Jüna veng esto; o ki gule de yeno vatene, hama bêvengo.³ Nisanê ho, eve herfa fonetike, niaro: [h]. Nu veng eve na herfe yeno nustene: 'h (mesela: 'hewt 'yedi'). İson bese keno ni vengi herfe ser eve aksan ki binusno: *ázeb*, *érd*, *hewt* (ya ki *hewt*).

İzafo Jükek 've İzafo Xeyle ra: -ê. Dı izafey estê ke jê jüvini yenê vatene. Jü serva xeylero (-ê); jü ki serva namey (ya ki vernamey), jükekê nêriyo (-ê). Milet, letê ra jêde, qawıl keno ke, ni dı izafey gereke jê jüvini bêrê nustene, çike vengê ho jê jüviniyo. Naera, gereke jê jüvini bêrê nustene. Na hal de, millet vano ke, vengê na herfe, gramatikê hora, tenena muhimo. İzafey hurdimena gereke eve *soqa* (^) bêrê nustene.⁴ Mesela: *dı lazê mi estê* ([di 'laze mi 'est^hc], 'Benim iki oğlum var'); *jü lazê mi esto* ([zy 'laze mi 'est^ho], 'Benim bir oğlum var'). Milet, letê ra jêde, rastnustena nianene (yane, -e bêsoqa): *jü lazê mi esto* ([zy 'laze mi 'est^ho], 'Benim bir oğlum var'), nêwazeno.

Taê kelimê ke jê jüvini yenê vatene, her zon de estê; hama manê ho zovinarê. Nu halo de normalo. Jüna mesela zonê Zazaki de esta. Nu hal de, dı kelimey jê jüvini yenê nustene, hama manê ho zovinarê.

Mesela: *Veyve esta* ([vejve 'est^ha], 'Bir gelin var'); *Veyve esto* ([vej've 'est^ho], 'Bir düğün var'); *Xeyle veyvê ma estê* ([xεjle 'vejve ma 'est^he], 'Çok gelinlerimiz var,' ya ki 'Çok düğünlerimiz var').

ğ 've x ra. Hurêndiya herfa *x* (ya ki *x̄*) de, millet, jê Tırki, *ğ* (*yumuşak g*) wazeno binusno.⁵ Nisanê ho, eve herfa fonetike, niaro: [ɣ]). Sevevê nu ciavi niaro: millet wendene u nustena Tırki ra, na herfe hora zoneno.

c 've ç ra. Vengê [dʒ] esto, jê kelima *cêr*'i de ([dʒer] 'altında'). Taê fekunê cori de, vengê [dz] ki esto, jê kelima *cile* de ([dzilê] 'yatak'). Wertê made, dı fikrê ma estê: 1.) Vengê [dʒ] eve herfa *c* biero nustene; vengê [dz] eve herfa *ç* biero nustene. 2.) Hurdimena vengi eve herfa *c* bierê nustene, çike jü qanonê fonetiko de çip esto: *ê*, *i*, *ü* ra avê, *c* jê [dʒ] yena wendene; yane, jê *c* yê Tırki. Zovina jê [dz] yena wendene. Dı ray estê: ya millet herfa de newiye bımuso, ya ki nu qanoni bımuso. Vatena mıra, jü herfe besa, çike qanon çipo, hem ki nu problem tek hetê fekê cori de esto.

Ez heni zonon ke millet vano ke, iyê ke fekê cori qesey kenê, i gereke qanonê fonetikê herfa *c* bizonê. Nu qanon musneno ke, dı vengvetişê na

³Tırki: sessiz, gırtlaktan çıkan frikatif ses

⁴Tırki: inceltme işareti

⁵Tırki: küçük dile ait frikatif ses

herfa *c* fekê dinude estê. Mesela: *c* ke *ê*, *i*, ya *ü* ra avê yena, jê *c* yê Tırki yena vatene: [dʒ]. Zovina hal de, vengvetisê ho niaro: [dz], jê *c*, kelima *cile* de ([ˈdzilɛ] 'yatak'). Vengvetisê ho ki niaro: jê *ds* na kelima eve Almanki *Mondsiechel* dero ([ˈmo:ndziçəl] 'asma newiye', 'hilâl'). Nustoğu ke jü herfe nuste, wendişi ki beno ret. Her kes jê vatena ho waneno. Mesela kelima *cor*'i ('yukarı') esta. İyê ke [dʒor] vanê, heni wanenê; iyê ke [dzor] vanê, heni wanenê; yane, her kes jê fekê ho waneno.

ç 've ç ra. Vengê [tʃʰ] esto, jê kelima *çite* de ([ˈtʃʰitʰɛ] 'başörtüsü'). Taê fekunê cori de, vengê [tsʰ] ki esto, jê kelima *çım*'i de ([ˈtsʰim] 'göz'). Wertê made, reyna dı fikrê ma estê: 1.) Vengê [tʃʰ] eve herfa *ç* biero nustene; vengê [tsʰ] eve herfa *ç* (ya ki *ç*) biero nustene. 2.) Hurdimena vengi eve herfa *ç* bierê nustene, çike jü qanonê fonetiko de çip esto: *ê*, *i*, ya *ü* ra avê, *ç* jê [tʃʰ] yena wendene; yane, jê *ç* yê Tırki. Zovina jê [tsʰ] yena wendene. Reyna, dı ray estê: ya milet herfa de newiye bımuso, ya ki nu qanoni bımuso. Vatena mıra, jü herfe besa, çike qanon çipo, hem ki nu problem reyna tek hetê fekê cori de esto.

Ez heni zonon ke milet reyna vano ke, iyê ke fekê cori qesey kenê, i gereke qanonê fonetikê herfa *ç* bizonê. Nu qanon musneno ke, dı vengvetisê na herfa *ç* fekê dinude

estê. Mesela: *ç* ke *ê*, *i*, ya *ü* ra avê yena, jê *ç* yê Tırki yena vatene: [tʃʰ]. Zovina hal de, vengvetisê ho niaro: [tsʰ], jê *ç* kelima *çım*'i de ([ˈtsʰim] 'göz'). Vengvetisê ho ki niaro: jê *z* na kelima eve Almanki *Zimmer* dero ([ˈtsʰimɐ] 'oda'). Nustoğu ke jü herfe nuste, wendişi ki beno ret. Her kes jê vatena ho waneno. Mesela kelima *çım*'i ('göz') esta. İyê ke [tʃʰim] vanê, heni wanenê; iyê ke [tsʰim] vanê, heni wanenê; yane, reyna her kes, se ke fekê hode vajino, heni waneno.

j 've ç ra. Jü veng zonê Zazaki de esto ke, hata nıka, eve herfa *j* ame nustene. Hurendiya herfa *j* de, gegane qalê herfa *ç* ki yeno ro ra. Fıkıro de xıravın niyo. Koka kelima osena, vind nêbena. Mesela: *goze* 'ceviz'; *dı goçi* (*dı goji*) 'iki ceviz'.

Hama, jêde ra, milet nıka wazeno ke, ni vengi eve *j* bınusno, jê kelima *jil* de ([ʒil] 'filiz'). Heni wazeno, çike milet endi wendene u nustena Tırki zoneno. Herfa *ç*, serva vengê [ʒ], nêwazeno, çike nisano de neweo.

Raa Jüine:

	bêdim	dımın
	vengin	bêveng
<i>Post-alveolar</i> ⁶ ê, i, ü ra avê	c	ç
<i>Alveolar</i> ⁷ a, e, i, o, u ra avê	ĉ	ċ
	<i>Alveolar</i> a, e, i, o, u ra avê	<i>Post-alveolar</i> ê, i, ü ra avê
bêveng	s	ş
vengin	z	ẓ

Raa Diine: (Milet, letê ra jêde, na sistem wazeno.)

	vengin	bêveng
<i>Post-alveolar</i> ê, i, ü ra avê	c	ç
<i>Alveolar</i> a, e, i, o, u ra avê		
	<i>Alveolar</i> a, e, i, o, u ra avê	<i>Post-alveolar</i> ê, i, ü ra avê
bêveng	s	ş
vengin	z	j

rr 've r ra. Zonê Ma de dı r estê. Jüye kilm yena vatene, jüye ki derg yena vatene. Jü fikir: r ke dergo, eve r bınışıyo, eke kılmo, eve r bınışıyo. Fıkıro de bini ki: r eke

dergo, eve rr bınışıyo, eke kılmo, eve r bınışıyo.

Letê ra jêde, milet wazeno ke, r (derg) eve rr bınusno, jê kelima *pirr*'i de ([p^hir], 'dolu'). Herfa r serva vengê [r] nêwazeno. Mesela: hurêndiya *pirr*'i de ([p^hir], 'dolu'), *pir* ([p^hir], 'dolu') nêwazeno. Wertê qeseykerdena made, jü mesela vejiye: *serro*, yane, *ser-ro* ([s^hero], 'üstüne, üstünde, hakkında'). Nustena *sero* ([s^hero], 'auf, über, um') nêmusneno ke, dı parçê na kelima (*peyhurêndi*) estê, yane, *ser-ve -ro* ra. Hama nustena *serro* musneno ke, dı parçê na kelima estê.

û 've u ra. Kıtavê T. Toddi ra⁸ (jü fekê cêri serro), dı u'y estê. Eve herfunê fonetiku niarê: [u], [u]. Ez heni zonon ke, se ke ma Stockholm de, jüvini de qesey kerd; iyê ke fekunê cêri qesey kenê, wazenê ke, ni dı vengu jê u bınusnê. Na herfe hem vengê [u] musnena, jê u kelima *suk*'i de ([suk^h], 'şehir'); hem ki vengê [u] musnena, jê kelima *qut*'i de ([qut^h], 'tavuk yemi'). Hurêndiya herfa û [u] de, herfa u [u] wazenê. Dı herfu (û serva [u], u serva [u]) nêwazenê. Naera, ni kelimey eve jü u yenê nustene, mesela: *suk* ([suk^h] 'şehir'), *tu* ([t^hu] 'dut'); *kund* ([k^hund] 'baykuş'), *qut* ([qut^h] 'tavuk yemi'), *ağu* ([a'çu] 'zehir').

⁶serva çola dudonu (Tirki: *diş yuvasına ait*)

⁷serva peyê çola dudonu (Tirki: *diş yuvası arkasına ait*)

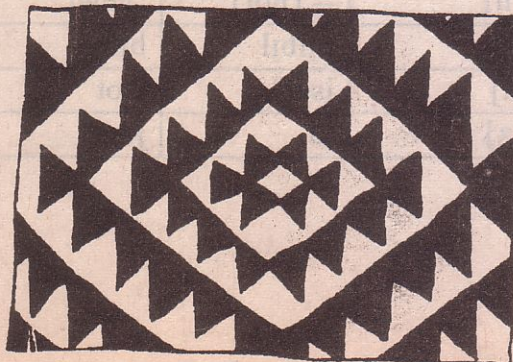
⁸A Grammar of Dimili (Ann Arbor, 1985, p. 20)

Pêro pia. Ma ke her çi pêro pia bicêrime, bese keme ke vajime ke, jü elifba serva zonê Zazaki, serva pêro feku rê, elifbaê de nianene vejina: **a** (+ 'a), **b, c, ç** (+ çh), **d, e** (+ 'e), **ê, f, g, ğ, h** (+ 'h), **ı, i, j, k** (+ kh), **l, m, n, o, p,** (+ ph), **q, r** (+ rr), **s, ş, t** (+ th), **u, ü, v, w, x, y,** 've z ra. Tabela cêrene de ki niadê:

Elifba Zonê Ma (jü fıkır)
(Dimilki, Kirmancki, Zazaki)

Herfe	IPA	Zonê Ma		Türkçe
		fekê cori	fekê cêri	
Aa	[a]	ap	ap	amca
'A'a	[ʃa]	-- (ozev)	'azeb	ergen
Bb	[b]	bıze	bız	keçi
Cc	[dz]	cıle	cıl	yatak
	[dʒ]	ciran(e)	ciran(ı)	komşu
Çç	[tʃʰ]	çım	çım	göz
	[tʃʰ]	çite	çit	başörtüsü
Çhçh	[ts]	çhem	-- (çem)	nehir
	[tʃ]	çhêr	-- (çêr)	yiğit
Dd	[d]	dest	dest	el
Ee	[ɛ], [ə]	des	des	on
'E'e	[ʃə]	-- (hard)	'erd	toprak
Êê	[ʃç]	dês	dês	duvar
	[e]	çê	key	ev
Ff	[f]	fek	fek	ağız
Gg	[g]	ga	ga	öküz
Ğğ	[ɣ]	ğezale	ğezalı	gazel
Hh	[h]	her	her	eşek
'H'h	[ħ]	-- (hot)	'hewt	yedi
İı	[i]	bılbıl	bılbıl	bülbül
İi	[i]	isot	isot	biber
Jj	[ʒ]	jü	jew	bir

Herfe	IPA	Zonê Ma		Türkçe
		fekê cori	fekê cêri	
Kk	[k ^h]	ko	ko	dağ
Khkh	[k]	khoçıke	-- (koçık)	kaşık
Ll	[l]	linge	ling	ayak
Mm	[m]	manga	manga	inek
Nn	[n]	non	nan	ekmek
Oo	[o]	do	do	ayran
Pp	[p ^h]	puç	puçık	çorap
Phph	[p]	phonc	-- (panj)	beş
Qq	[q]	qatır	qatır	katır
Rr	[r]	ri	rı	yüz
	[r]	her	her	eşek
RRrr	[r]	pırr	pırr	dolu
Ss	[s]	soe	sa	elma
Şş	[ʃ]	şêr	şêr	aslan
Tt	[t ^h]	tire	tir	oklava
Thth	[t]	thomur	-- (tembur)	saz
Uu	[u]	u	u	ve
Üü	[y]	lüye	-- (lu)	tilki
Vv	[v]	verg	verg	kurt
Ww	[w]	ware	war	yayla
Xx	[χ]	xılık	xılıkı	çömlek
Yy	[j]	yar(e)	yar(ı)	sevgili
Zz	[z]	zarance	zerej	keklik

FOLKLORÊ DÊRSIMI DE CAÊ LAWIKU

Hawar Tornêcençi

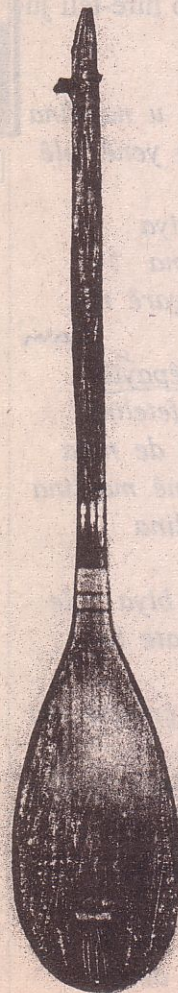
Ma çî adiri di, çî adiri
Adır bi verda ma ver;
vêsayme, qedây me,
Nave ma ra kişâyme,
Dave ma ro rijâyme
Vengê ma bîrîna..!
Bîrnayêde rewayme,
Ewro veng dame!

Ma çî adiri di, çî adiri
Adiri de domanê xo di
Dewê ma vêsnav
Vêsnavêde domanê ma
çîkây
Çîkayis de amêyme ra xo.

...

Amayêna ma adira,
Ma adiri me, veng dame!
Vengê ma ra koy vêsene!
Vêsayisê kou tani dano.

Namê Dêrsimi ke vajiya; bîngeo de qewin, nameo de thomete, welatê şêru, tarixo de xori yêno ra mordemi viri. Vijêrê xo wertê ax u waxi, ewroyê xo wertê hêşîrên, hencîtên u adiri dero. Eke qal amerâ welati ser, ravêr '38 yêno ra ma viri. Şin u şuwarê cênu,

çîkayisê domanu, ki-stêna muletê ma lawikunê ma de gosunê ma bena. Lawikê ma; dezo giran, nêwe-şiya bêxeverê, bêwayîrên, vora kou, heng u ceng, bêbextiye, veyve u vilike reyna anê- ra ma viri. Weşiya xo reyna gostame, dekerrayisê weşiya khane verê çîmonê ma de "çitur ke mirçi- kê verê pençeri ra vêrena ra" reyna ju 've ju yêna ra ma viri.

Lawikunê ma de tarixê ma hewl yêno wer-te. Wertê tertelu de miletê ma xêyle dezge onto, neçe çeyey diê. Dezê girani, roza bêbex-te çêver ra dîri nêkota.

Sayiru dezê Welatê xo lawik u kîlamunê xo de vatê ke, kêsê vengê dine bihesno. Binê

çapolunê zalimu de zon u zagonê xo,
-nêvanê- çitur sevekno ardo na roze!

Na zon u zagonê pi-khalikunê xo rê wayir vejiane ki bara mawa. Her çi ra ravêr ma gereke qomê xo rê wayir bivêjime, çike na gure rewbo herêy bo, yê barê vilê mao. Ya ma na zon u zagonê pi-khalkunê xo ra vêreme, ey caverdame; ya ki, dest erzemera cı jê mordêm sero gurime u cırê wayir vêjime. Zovina rae çina.

Sayirunê ma ra Uşenê Tikmey derd u kederê ma eve tamirê xuyo hirê-têli ju beyita xo de nia anora zon:

"Sebeno sebeno, halê ma u na dina Xevera pêy nêama, zopey yenê vilê ma,

Qeder u tezelê ma nêguriya
Tenê Tiji nêesto çarekê ma
Tew bira Kêko, haq bo çarê ma.

Hay dina dina, dinêda ^{faw} bêpayila
Herroz çerexina, mêrate fetelina,
Dinaêda zalima, kêş dest de nina
Axe rê leminê, gonîa astonê ma lina
Tew bira Kêko, haq bo lina

Hay dina dina, dina ma biya çole
Milet şiyî qurvetiye, mêrate biya thole
Bime' ve khokimi, hêştirê çîmunê ma biyê gole
Haqo eve to ra , marê bêro xevera bole
Tew bira Kêko, haq bo bole

Hay-hay mi va, way-way mi va
Haqo derdê marê bivêne derma
Serê na dina de tawa nêbime sa

Sayir Uşenê Tikmey

Çêvesayi ma kisenê, ardo kokê ma
Tew bira Kêko haq bo kokê ma

Hay sodiro sodiro, sodir temamo
Feqir Tikme vano, halê xo perisano

Bira haqê na dina bo, derdê ma girano

Miletê ma na wertu ra virano vêsano

Tew bira Kêko, haq bo perisano."

Mordem ke ni lawikunê ma gosdano, na zon u kultur çitur qewino vêneno. Bara mırê, ez qayil niyu ke na zon u kulturo rindeko delali bicêriyo binê lingu, vindbiyane rê bêro terkkerdene. Çi keme va bikerime hama, zon u kulturê xo ra mêvêrime, gereke ma virêniya asimilasyonu bijêrime. Nêyra qêyr raa de bine çina... Çike, herhet ra wajino ke Dêrsim werte ra bîdariyo

we. Miletê ma surginê welatu kerdo ke, zon u kulturê xo hovira kero. Wazenê ke welatê ma de gulê heqi meverdê, heto ju ra ki hao têhetra kerdo thol. Miletê ma rê welatê ma kerdo thomete ke, kês reyna linge cı m'erzo; hêgaunê xo meramo u pagunê xo newe mekeru. Welatê geriviye ra miletê ma rê fayde çino. Sarê ma, yi wertu ra roz ve roz beno şerevde, beno nêwes. Çı esto ke, qomê ma welatê xo ra duriyo hama, gosê xo welatê xo seroyê. Sanık u lawikê ma weşiya welati anêra dêy viri, cirê kenê nêjdi. Kulturê xo zaf sıkır ke hona kok ra vind nêbiyo. Na zon u zagonê qomê haştiye çıra vindbo kel! Çitur na zon u kultur hata na roze sevekiyo? Çıke zon ve kulturî ra bêştiayê juminiyê coka. Zon çığa ke jêde ame qesey kerdene, honde ki kultur xo xemelneno, xo keno newe. Zon u kulturo ke hona weso, o çıra weso? Çıke weşiya khalık u dêke eve dangê (generasyonê) tornu ra têlewede ra coka. Tornî lewê dêke/pirike u kaliki de zon u kulturê qomiyo khan musenê, eve dêy benê pil, reşinê ra. Ma de mavênê dêke u khaliki eve dangê tornu qe nêvişiyu, gunê mevişiyu. Kêy ke vişiya, uza de vurnayisê zoni beno çip, kulturo khan (otantik) ra kuno duri.

Folklorê Dêrsimi jê qutiya şemena. Hên gèzna henêna ke; se-serru ra ravêr çituri ke vajiyo, hata nıka qesê feki de hên orijinal mendo, çıke fanatizmê islami tede kar nêkerdo. Verêcoy na kultur eve veng u vatışê sayir u hunerberzu amo na roze. Adet u torê xo khal u bela ra nat, eve cerevnaêna pir u rayveru biê hewl. Her çê de ju tamır jê teveriku kınare oda de dardekerdeo, her waxt amo cimitene. Kêmane, sayiru

dest ra kêm nêbiyo. Çıke cimitena tamuri u kêmaney, vatêna lawiku kerda mıqerrem. Xêyle sayirê xuê vengberji biê. Ni sayiru, lawikê xo tim ra eve tamır (hire-têl) u kêmaney vatê. Her çê de ju sayir amo/yêno diayêne. Her dewe de saniki yêne qeseykerdene, kuratêy benê u lawiki vajinê. Yê lawiku her ca de varyantê xo estê. Hama çı fayde ke hona kıtavu nêkotê u nêamê arşiv kerdene. Çıo ke amo arêkerdene welatê ma de nê, welatê teveru de amo arêkerden u nustene. Nêyrao ke, qemişiyêna zon u kulturê ma, rişiyêna

Dêrsim ra Sayir Sileman eve kêmanê xo.

dewleta. Yê dewlete gosê xo, hetê ravberdêna zon u kulturê ma ra kerrê. Zorbajêna xo, miletê ma sero her waxt kêm nêkerda. Roştberê ma gunê emanêta pi-khalıkunê xo ewro tayina jêde biseveknê, qedrê dine bizonê. Lawikunê ma, 1930 ra ravêr jêde haştiye seroê, ine de roê miletê ma esto. İ

diyag danê isonê ma, i rošta zerê maê. 38i ra nat, lawiki jêde zalimêna dewlete u qırkerdisê xo sero yêne vatene. Lawikê reqsi tede senikê.

Ez wazenu ke ita de, sayirunê maê hunerberzu u lawikunê dine ra sîma hêvikê xeverdar kerine. Vanu belka wendoğê ma ki derheqa tarix u kulturê xo de -senikbo ki- taê çi hêşinê pê. Waztêna mîna bineki awa ke; mîletê ma meşêro qefçılıya sari megoyno, hewesê zon u kulturê sarê teveri mekero. Çıke haştiye vana; ma de esta, zerrewêşiye vana; ma de ra. Çimeşiyêna sari qe nêkeme, hama wazeme zon u kulturê ma ki binê bandıra sari de vind mebo.

Mordem gere bızono ke, her mîlet zon u zagonê xo de girano, esq u çêfê xo zonê xo de weşino. İsoni ke rind u xırava xo zon zagonê xo de nêarde werte, qedrê zon u zagonê teveri ki rind nêzoneno. Na gurayisê xo de, kulturê qomê Dêrsimi ra taê lawikunê weçintawu danu naskerdene: Xêyle lawiki tertelê Dêrsimi (1938) sero, taê ki hervê Urişi (1917) sero vajiyê. Merdu sero şuwari vatê. Ewro hana ki taê cau de mezelu sero şuwari vajinê. Şuwari vengê cênu de zerre ra yêne vatene u isoni finê bervis. Ez guma kokê şuwaru de bervis fiştene ya ki qemişiyê esta. Lawikê ke heywanu sero vajiê, taê ca jê kuratu mordêmi finê huyais. Fiçêgi ki jê kılamunê serestene saybenê. Ewe qesunê hewlunê kilmu ra saniyê pê. Ju cihet ra mordêmi finê huyayis, ju cihetra ki famê isoni anêra. Mordem sero dismey keno. Folklorê Dêrsimi de lawikê ma nia yêne mordene:

- ✓ *Lawikê çêriye u verva bindestiye,*
- ✓ *Şuwari,*
- ✓ *Lawikê pêrodayisê aşiru,*
- ✓ *Lawikê haskerdene,*
- ✓ *Kılamê raa Haqiye (kılamê jiar u diyaru),*
- ✓ *Kılamê heywan u têyr-thuri,*
- ✓ *Fiçêgi (kuratêy u xezeliayış).*

Lawikunê çêriye u verva bindestiye de, taê cuamerdunê çêru seveta mîlet u welatê xo verva dismeni do pêro. İ ya peyê çekunê xo de merdê, ya ki biyê dırvetin. Ni mordemunê çêru sero, merdena dinêra têpia lawiki yaki şuwari amê vatene. Ni lawik u şuwari jêde hetê Sayiru ra vajiyê. Tertelo viren de, çekdarunê ma eke o waxt verva Urişi welatê xo sero dopêro, xêyle mordemê hewli amê kistene.

Sarê Dêsmu hetê veroji(doğu) de koê Bağire u koê Seri de verva Urişi qolê xo gureto. Hetê şiwari(batı) de koê Hêli u boğazê Kamaxi ra eskerê Urişi peyser piskno. Taê cau de Dêrsım ra mordemê çêri u wendoğu qumandarên gureta xo dest, çıke Tırkê Osmanij rê sıkê dine biyo, coka. Osmaniji o waxt verva Urişi tenê çek u aylıg dove eskerê Dêrsimi, zovina hawrê çiyê nêbiyo. Haê ke na ceng de merdê, çesikê piyê xo ra şiyê. Hetê Osmanij ra cırê merdena dine ra têpia aylıgê nêvêjiyo. Hama sarê Dêrsimi serva welatê xo hover do ke, welatê xo dismeni dest mekuyo. Çıke hata o waxt keso de biyaxki nêtorro ke şindorê Dêrsimi ra zêre kuyo. Na ceng de xêyle eskerê Dêrsimi amo kistene. İnu ra taê qolbaşı, taê qumandari biyê.

(rese) rise

yapan ci

Ninu ra Xelil Beg, Sa-Heyder u Gulî Begi sero şuwari amê vatene. Amayêna Urîşi ya hata Pilemoriye sero gulana 95'e de mî Pilemoriye ra ju mordemê de zanoğide qesey kerd. Namê xo Hesên Efendi bi, u 94 serre de bi. Hesên Efendi tayinê rê kîtav de niadêne u mezelu sero qurane wendene. Na mordmeko ke medresa de wendo, nusto khan qurane muso; persê mîn u dêy serva Xelil Begi, Sa-Heyder¹ u Xelil Begê Fême bi. Hesên Efendi derheqa nayine de nia va:

"Xelil Beg lazê ağayê Baqî bi. Aşîra Suru ra bi. Ordîyê Urîşi ke ame Pilemoriye serde, Xelil Beg eve ordîyê xo ra, Memed ağa u Qeraman ağa ra eve taê isonu ra pia eskerê urîşi dîma şî Erzurum. Erzurum de Xelil Beg bivî server. Memed ağa u taê bini peyser amey. Hama Xelil Beg uza mend. Sa-Heyder zamaê Sayir Sey Qajî² bi. O ve Dursê Dêke³ ra rew şîvi. Sa-Heyder tenêna cor ra bi. Waxto ke Urîşi na koê Hêlî sero çadiri sanayvi pê, ma ra taê şiyêne lewe amêne. Îne vatene, < sîma çek mecerê xo dest, ma sîma rê tawa

nêkeme. > Hama çi qesa! kami gos na pa ke!

Xelil Begi dîma xeverê amê ke, o Erzurum de kişîyo. Xêle xiracê ma hukmati berd werd, nêzu çae ma hovira kerdime?

Sîro ke ma serr u serr u nêmb herb kerd, Kîrmanci ke nêbiyêne, Tîrku qe nacay guretêne xo dest? Qetya! Bağîre ra heta Qerze-Qala, koê Muzîri ra heta boğazê Kamaxî têde (Urîşi) gurêtvî. O het sarê Xozatî u Vazuğê (Pulurî) mudefa kerd, na hetî ki ma sarê Pilemoriye..."

Mî va: Sîma honde verda Urîşi dîme, o ra dîme hukmati sîmarê qe ardimê nêkerd?

"Ma hukmati ma rê sekerd? Dênê xo zaf bi, hona ey ma ra qamçur guretene! aylîğ dêne çawîs u uzbaşu. Î têde ma Kîrmancu ra bi. Urîs eve xo serra 1917e de pêyser dariya we şî. Hermeni ki gujige de şî. Sîro ke Urîşi erzîngan guret, Hermeni şî wertê Urîşi, teslim bi. O waxt Hermeni zaf qîrrkerdî. Hîris çê ra jêde bi. Kîştî, qîrr kerdî eştî

¹ Sa-Heyder hem mordemo Sayir biyo, lawikê weşî vatê, hemî ki mordemo de sefkan biyo, waxtê hervê Urîşi de o mektevode berz de wendoğ biyo. Mektev caverdo şîyo verva Urîşi ceng kerd. Lawîkunê dêy ra ewro hona lawîka "Erê Canê Canê" zaf vajîna. Lawîkunê haskerdene de ca danu cî.

² Sayir Sey Qajî: Sayirê de mao hewl. Vatene ra gore çîmu ra şêfil biyo, 38î de şîyo heqîya xo. Lawîkê maê weşî hetê ey ra amê yîmiskerdene u vatene. Sayir Sey Qajî sero mî het ra xêyle çi amo doskerdene. Amorê diyîne de weşîya dêy sero wazon binusnî u tayê Lawîkunê dêy biyari werte.

³ Dursê Dêke: Cî ra Komser Dursîni ki vanê. Eyî ki hervê Urîşi de qumandarên kerda.

ağwe! Kêy verday ke! Hiris u hêşt de
hora Hermeni hire-çar çêy ita mend-
vi. Ma ke (hiris u hêşt de) berdime, i
peyê Xori de ma ra kerdi cia. Peyê
ma de no' ve pa, tê de uza kiştê. Ca-
wo jê Estemoli de qırr kerdi, nêke
itawu!..."

Şuwara ke Xelil Begi sero vajiya u
hetê Zilfi ra ama arêkerdene nia ra:

Erzurumo bira, peyde sonê vami
Xelil qewğa keno, jê şimsêrê
Sami

Seneme ra vazê, va'xo bêro Vani
Wayi wayi wayi, wayi wayi
Na dina de nino diayêne,
Jê to Xelil birayi, jê to Xelil
birayi.

Erzurumo bira, çor kosê xo suro
Top u tufongê dısmeni, têde
adro
Seneme ra vazê, va'xo nêvindo
bêro

Wayi wayi wayi, wayi wayi
Homete de nino diayêne,
Jê to Xelil birayi, jê to Xelil
birayi.

Erzurumo bira, seku ve sekuyo
Dilegê mu ke Haqi ra esto
Çewresê min u Seneme têkuyo,
Wayi wayi wayi, wayi wayi
Na dina de nino diayêne,
Jê to Xelil birayi, jê to Xelil
birayi.

Sayir Pasayê Hesenê Lolize⁴ hervê
Urîşi sero hewa Guli Begi vano. Guli
Beg koê Hêli sero verva Urîşi dopêro,
hata Qerze-Qala şiyu, uza ceng de amo
kiştene.

Ya de Dilberê mi,
sewtimala Qerze-Qela de
sono ondêr heniyu,
Bao, mao eskerê Urîşi qılayno ra
pêro yemê Erzingani ser cêrr
biyo,
amo pêyê ma de meser biyo.

Mao verva ordiyê Urîşi de dame
pêro
pêro vosnê qela Xınışi, kês cira
qolayi niyo,

Dağbeg de kiştêna ma persena,
na welati ro niadê, pêro hiris u
ju yo.

Xelil Begê mu tı'ra hover
mekuye,
Çimi amêro isoni, eve khul u go-
ni de lawuno.

Ewro no Welato, qarşiyê Urîşi
de sima danê pêro,
Neçe-ten jê to oğurê Welati de
biko, şehid biyo.

Ax bao! Çê hukmatê nianeni ro-
merdiyo, jê xanê bakhuli niyo.

Ax Guli begê mu wayi wayi,
vêsaye Qerze-Qela wa,
verde sonê hêgayi,
Ax de hêfê mu bêro Guli ağayi,

⁴ Sayir Pasayê Hesenê Lolize hetê Pirdê Suri ra dewa Şixani rawo. Ey' ve xo hem domani sunet kerdene, hemi ki lawık u şuwari vatene. Veng u vatişê xo zaf hewl bi. Ez guma eke ke serra 1991e de şî heqiya xo; serrunê 84 de bi. Sıra ke amê ca dame lawikunê dêy. Lawikê dêy têde çî hêf ke mu dest nêkoti hama wertê qomi de hona yêne diayêne. Sima ra rıza ma, sima ke lawikê dêy guretê kasetu, eke ke ma rê birusnê zaf zaf beme sa.

çê Kêkilê Fatose, domanê Memê
Haji, hurdêna çutê birayi,
Ax hêfê mi bêro çêvig u rindêna
Sa-İsmayilê Bavayi.

Guli Begê mi, (to'ra hover
mekuyê,

Rejiyê çê Mistê Hêşi, Urîsê çêve-
say qırrkerdi qedenayi,
Axiri de hêfê mi bêro çê Uşênê
Khali,

Xıdırê Mursayi,
Ala halkerdêna çor qolê Şêvdini,
Derê Sayiye de dêvero hêsiri
Naê ke nî Urîsê çêvesayi
qırrkerdi,

Pêro Kervela de biyê Heq-birayi.

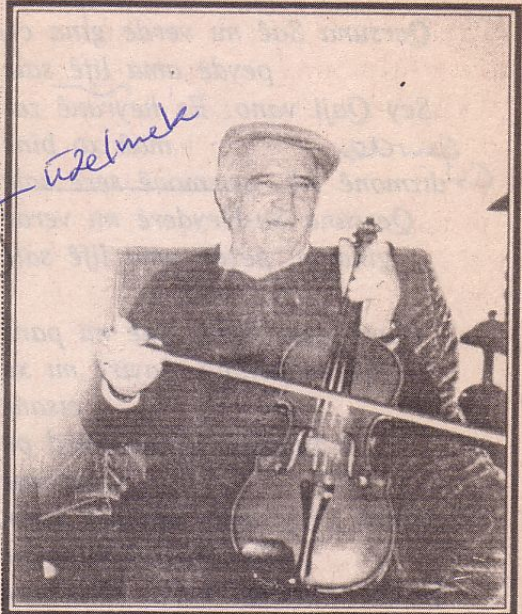
Sayirunê maê virenu ra hirê tenêy
zaf sayirê de hewli biyê. Nayine ra ju
Sayir Sey Qaji, ju Welê Usê İmami ju
ki Sa-Heyder biyo. Sa-Heyder zamê
Sey Qaji biyo u tertelê Urîşi de biyo
dirvetın ardo Hêrdıf, uza merdo. Dı-
hirê lawîkê Sa-Heyderi hata nıka amê
arêkerdene. Ni lawîki ki hewaê esqi
yê. İne ra juyê sîre ke ame, caê he-
wunê haskerdene de ame werte. Sayir
Sey Qaji tertelê Urîşi de Sa-Heyderi
sero juye vata, xêyle varyanti amê
werte, inê ra juye Sayir Bedri Bava eve
kêmanê xo cineno u nia vano:

Şêvdino Şêvdino, Saê mi Şêvdino
Vengê top u mitrolzu sera
nêvinino

Sodiro tij zerreq do, tede tufong
erjino

Daê qırr keme, qırr nêkeme zafo
nêqedino

Daê hên ke pêyra yêno,
seke sakil daru ra rişino

Sayir Bedri Bava

Mir'i dırde gureta pusla ra
niadano
Vano; Khalo Sıpe ke bijêro
bojiyê
Sa-Heyderi, kokê Urîşi ano.
Saê mi*ke wes bımano, Pilemo-
riye Urîşi nêdano.

Pane pane Pane, Saê mi pane
Ko muqayimo, Sayirê mi xo
cisane
Jê zarancê Hindi, mird pa
biwane
Eskerê Urîşi amo ma qırr keno,
Sa-Heyderê mi pane
Şindor u hardê welati sero sare
rane.

Şêvdino Şêvdino, Saê mi dale
Dursın kişiyoy, Saê mi dirvetino
ardo şiya viyale.
Vano; dormê ma dismeno, qêda
usıl binale

*Qersuna Saê mi verde gina ci,
peyde ama lifê sale
Sey Qaji vano; Ez heyranê za-
maê xo bine
Qersuna Sa-Heyderê mi verde
gina ci, peyde ama lifê sale*

*Pane pane Pane, Saê mi pane
Ko muqayimo, Sayirê mi xo
cisane
Jê zarancê Hindi, murd pa
biwane
Eskerê Urişi amo ma qirr keno,
Sa-Heyderê mi pane
Şindor u hardê welati sero sare
rane.*

Sarayaia Osmani ke rîjiye, dima cumhuretê Tırkiya ame vırastene, çimê xo Dêrsimi de bi, nêzonitene çitur şindor ra zere kuyo, Dêrsimi bijêro binê bandıra xo. Serra 1926 de ravê eve hilêkariye wast ke taê aşiru têverdo, çı esto ke Baki Pasa rewra xevere cênokê Tırk wazwno welat kuyo. O sono Şix-Hesenan de kelecir beno, vano; "se kenê bikerê, bêrê ma na Kafiri na Ali Boğazi meverdime". Hona xeyle waxt werte nêkuno, dewlete eskerê xo verdana Qozu ser, hetê Xozati u Çemişgêzage de verva eskerê dewlete danê pêro. Cengo de hên giran terabeno ke, hên bo! Vanê, İvrahim Axay o waxt dı rey qol esto ve suka Erzingani ser. Xêyle zerar do ci. Eskerê dewlete ke dima hetê Erzingani u Xarpêti ra yêno jêdino, sarê Qozu o waxt çêl çukê xo cêno, peyser oncino ro gilê kou. Esker ine dima kuno dewu, têdine vêseno, rıznenno, keno page. İyê ke kunêra dest, cıra tayine kışeno, tayinê ki surginê şiwari keno. Nine ra ju ki pilê

aşira Qozu, Sêyitxan Ağa biyo. Eyi ki surginê şiwari kenê. Vatene ra gore, lazê İdari vanê, ju sefkanê beno, o xeyle waxt Ali Boğazi de verva eskerê Tırki teyna dano pêro. Ey sero ki ju Lawike cia vajina.

Hewa Qozu itade nia yêna vatene:

*Ondêrê Ali Boğazi yo, sonê kaşi
Ewro birriyê ra şiyê vireniya
tawure
Tayê mordemê borrnebaşi
Ali Boğazi de dame pêro,
Ala bêrê bivênê cengê Tırk u
qızılbaşi.*

*Ondêrê Ali Boğazi yo, sono
kemero,*

*Qomo, tiyyarê dewlete çerexinê
Peroz u pesewe ma sero,
Haq kenê vazê, kamo jê lazê
İdari*

Ordıyê dewlete de dano pêro.

*keleziri = delirunmak
Ondêrê Ali Boğazi yo, sona şüye,
Ewro ma dayme arê
kerdime derê Ali Boğaziye,
Hirê asmiyo dame pêro*

Cor tija Haqi eve çimu nêdiye.

açılmak

Heya, dewro yêno vêreno ra sono, her çi vurino, usar kinc-kolê xo keno newe, milet beno sa. Mal-gay benê tever, ağwa usari laşer de sona. Welat kuliliko, koy veng finêra xo. Zerê mordemi ra yeno ke lawikunê esq u çêfi vazo hama, raştiye hedel ro isoni nêdana ke? Çike Welat binê zulmatiye de vêseno..! naleno..! jiveno..!

çok fızıl

Mordem çitur lawikonê esq u çêfi vazo? Derd u talasê sari çino, i xo rê

esq u çêfê xo derê. Ya ma? Miletê ma?
Welatê ma?

...Hêsriya, bêbextiya, vengê şuwaru ra qêyr tawa çino. Coka, se-serra lawikunê ma de jêde graniya şuwaru esta.

Ju şuwara de Xelil Begê Fême esta. Mane ke vano "Mire Mire bêbext Miro", a şuware de bêbextên, xayinên u zalimêna milletê mayê xo ve xoy hewl yena werte.

Hiris u hêşt (38)⁵ ra ravêr dewa Goniye bêştîyayê Fême biya. Fême hetê Pilemoriye de jê qeza gurre biya. Jêder Fême lawika XELİL BEGÎ ra zoneme. Heqa Xelil Begi de xeyle çi qesey biyo, vajiyo. Mordem ke wast seveta doskerdêna çiyê binustno, gereke şêro ravê zanoğ u sarê dormi ra perskero, ke raştiye çika aye biheşiyu pê. Gereke zovina cau ra ki a mesela sero varyantu arêdo, biyaro werte ke, çiyu rast vejîyo ser. Weletê ma de ju adet esto. Tî ke juyi ra çiyê perskena, eke ke dey rê dosto, cira haskeno ya ki aşira eyi ra wo (lawiku sero van), des hetu ra qesunê rindu ano pêser sima rê vano. Hama eke cî ra hasnêkeno, ya ki dîsmenêna khane werte de biya/esta, o waxt çixaş mesela de rast u muhime bo ki, o mordem oncia a qesa xuya gëlete vano. Coka vanu, mordem gereke, -çinay sero beno bivo-, informasyon cao hewl ra bijêro.

Ezvaji na usil ravêri nia nêbiyo. Çike ravêr millet ve itiqat, eve Pir u

Sayir Hesê Cengi

Rayver biyo. Çitur ke qesadê ma esta, vanê" ...O ita niyo, Heqê xo itaro, çira gëlet vaji." Ya ki, "...Ma çae nêbiayiye cî soyni!"

Nae vanu, çî ke ma ra taê nus-toği(!) vëjîyê, çiki sero ke nusnenê, raştiyo raşti niyo, ine ra gore qe muhim niyo, çiyu ke ame feki ver ey nusnenê. Çiyê ke gëlet ame werte, heni ki beno ağme sono. Gereke mısawrêna taê nusteû bêro kerdene, mordem sero hurê no. Ancax eve na usil raştiye yêna werte.

Ma oncia bêrime mesela Xelil Begê Fême ser. Na mesela 1909e de hetê Pilemoriye de biya. Werte ra hawo xêyle waxt vêrdo ra hama, şuwara/hewa Xelil Begi hona vajina, tivanê

⁵ 38 ma de tarixode neweo, çixirê asimilasyonê Tirku no, binê bandira kotêna. Çituri ke xiristani vanê İsa'y ra nat, ma de ki vanê "38'ra nat, "38'ra ravêr" ya ki "38'ra têpia....".

belka hona ewro na mesela biya. Çike welatê ma de bêbextên hona ki kêmi niya.

Verêcoy mı ke Hesên Efendi ra Xelil Beg u Sa-Heyder perskerd, ey va kamci Xelil Beg? Ey raver qalê Xelil Begê lazê ağayê Baqi kerd, dıma ki heqa Xelil Begê Fême de nia vake:

"... Ju ki Xelil Ağayê Fême bi. Xelil Ağayê Fême ve Heyder Begi ra pia arê xo çinê bi. Xeyle jumini fetelna, se ke kerd Heyder Beg şî tey bi mısayiv. Deke qurmıskerde, inqar kerd wertê xo. Zeke şî pia Bağire de qurvanê xo sarebirnay! Qurvana xo werde ke "gereke wertê ma de qesase çinebo!" Xelil Axa uzara ame çê Heyder Begi. Asma Xanime, waa Heyder Begi biye. Seata xo rusnê Xelil Ağayê Fême, vake;

"Seata mı biya xırave". Xelil Begi tey şêrkerd, -ey seatu de vetene-, vake"seata xo rında. Tawa caê bozixên tede çina". Berde dê ci. Aye reyna peyser rusnê, hama ey fam nêkerd. Çike aye wast ke vazoyê arê sima u biraê mı ra bozmıs biyo (biyo xırave), xevera to bibo!". Xelil Beg uza ra dariya we tekıt şî sola Koreke. Mudırê sola Koreke ki Heyder Begi rısvet dayvi ci, zerni dayvi ci. Memedê İlaşî ve çar-phonc tenu ra

rusnay lewe. Uza niştiro reqi sımıt, bado ke meredây ra, tufongê dêy ser ra guret, uza hewnde na pa Xelil Beg kist. Waa xo Xezêr Xanime⁶ kote dawa, feteliye ca' ve ca. Her ca ra ke feteliye, peyniye de şîye Estemol de taê zaman mende. Dora dime Estemol de şîye lewê Padisay serva qesasê Biraê xo. Peyniye de şîye koti ke , Heyder Begi vireniye gureta. Rısvet do mamuru, mamuri mamela nêkenê. Kerdena Heyder Begi hên ci rê mende şîye...."

Persê mı u na lawıka Xelil Begê Fême nia amê arêkerdene. Na lawıke waa Xelil Begi, Xezêr Xanime vata ya ki beno ke aye ju Sayiri de da ero civetene. Eve veng u vatêna Sayir Hesê Cengi⁷ nia amê arêkerdene:

*Ax de Mire Mire bêbexto Miro,
Bêbexteni meke xısmê to Xızıro,
Xelil begê mı kistene mede
dısmanê to Xızıro,
Kam ke ebe kino xayin gineno pıro,
Hala urze Memê İlaşî çêk guretê
Kistena Xelil Begê murê firr cêrino,
Begê mı diki vengdanê nao sodiro,
Ax de Mire Mire xayin bêbext
Miro.*

*Ax de Fême Fême
Xelil Begê mı verde hêniyo,
Astorê birayê mı nao dota yêno*

⁶ Vatena Sayir Silemanê Qiji ra gore u varyantê binê na lawıke de, namê waa Xelil Begi Emına Xanime vajina. Beno ke name xelet bivajiyo. Çike vatenê ra gore Emına Xanime waa Heyder Begi biya.

⁷ Sayir Hesê Cengi birayê Khalikê mı Aliyê Cengi (cıra Aliyê Kafî ki vatenê). Hesê cengi eve xo ki çekdarêna Sey-Rızay kerda u xêyle ca de qol gureto. Lawikê ke ey vatene zaf lawikê khan bi, taê ki 38i sero vatê. Derheqa dêy de, kitavê "Tayê Lawikê Dêrsimi-II" de tayêna jêde malumat an werte.

süwariyê sêr sero niyo,
 Mı va; "Astor süwariyê serê to
 kuyo?"
 Vake; "Çê Miri de mesex biyo".
 Mı nêzona ke birayê mi şiyoy
 Sola Koreke de kişiyoy,
 De Mire Mire adır ve çê to kuyo.
 Qemişiyero Xelil Begê mi meke
 birayê mi musayivê tuyo,
 Axiri wertê sima de iqrarê Eli yo,
 Xeznê çê Sawsên Begi zafê
 Haq zalimi vira şiyoy,
 Ax de Mire Mire zalim bêbext
 Miro.

Ax de Fême Fême
 Xelil Begê mi pêyra sona wêke,
 Miri xevere rusna mamurê sola
 Koreke,
 Vano, Xelil Begi uza idare ke
 ewro sonde eyle ke,
 Memur çêvesaye xayineni meke,
 birayê mi mebe çê xode meyman
 meke,
 Memê İlaşi mordemi rusnê
 Birayê mi sero kerda hasrete kardi
 u çeke,
 Destê birayê mi ke bikewtênera
 çeke
 Hala pêrodene; kam biyêne vosno
 qer
 kam biyêne voreke,
 Ax de Mire Mire, zalim bêbext
 Miro.

Ax de derdo derdo
 Xelil Begê mi derdo,
 Xelil Begê mi şiyoy Mama-Xatune
 uza riê xo terdo,
 Miri berdo xapito, Xelil Begê mi
 qankerdo,

Baxira Sipiye sero, hurdêmine piya
 sonde werdo,
 Miro to birayê mi xapito, Haq qe-
 sasê mi to rê nêverdo,
 Vano; "Xelil Begi kiştene dine,
 araziyê Fême mirê caverdo"
 Birayê mi ke amo kiştene-kiştene
 nêamo,
 Çêverê qonağu Fême de mi sero
Serze kerdo,
 Ax de Mire Mire zalim bêbext
 Miro.

Cavê zîncir kerdene

Ax de Fême Fême
 Xelil Begê mi pêyra turr u kaşi
 Xete nustna birayê mi rê,
 rusna ewro Bakê Paşi,
 Vano; "Xelil Beg hayrê xo vinde
 Mir dismenê Xıziri yo,
 honde ke sonde marê werdi,
 aqilê sarê ma şî."
 Zalimê Miri mordemo jê Xelil Begi
 kiştio
 kerdo qolindê Memê İlaşi,
 Heq adirê merdena birayiyê wedaro
 ez kerdine wayirê merax u taşi,
 Taê ma ra dayi kiştene,
 xortê merxas u hornebaşi,
 Ax de Mire Mire zalim bêbext
 Miro.

Ax de Fême Fême
 Xelil Begê mi vera cado,
 Astorê Xelil Begê mi boncê tever
 reyê ciniso. rado,
 Rey`na bezna xuya derga rindeke
 astorê kimeti sero alimê tado,
 Mire Haqi roza ke da`ve to
 cı ra helmê ma do,
 Xelil Begê mi kiştene mede
 cı ra ne domano ne ewlado,
 To birayê mi do kiştene

*çêverê qonaxu Fême de ma sero
ca do,
Ax de Mire Mire, zalimo bêbext
Miro.*

*Ax de Fême Fême
Xelil Begê mi peyra kemer u
risso,
Astorê birayê mi biyarê gêm u jên
kerê
meraxliyo xorê helmê ciniso,
Jênê astorê birayê mi persenê
zerno zalalo, şêm u gumiso,
Xelil Begê mi perskenê
Haq bo, eve xo zerno xaliso,
Meyitê Xelil Begê mi ardo tever
roz u sewi marê biyê jê hepisu,
Khula na Comerdi warê zalimê Miri-*

*ra niso,
warê Miri binera bivêso.*

*Mordem çitur kiseno,
mordemê jê Xelil Begi yê kom u
meclisu.*

*Ax de Mire Mire, zalim bêbext
Miro.*

Demeke dewran xanê Begu rê ki nêmaneno. Çê Sawsên Begi eve varyetê xo xeyle waxt u xêyle cau rê hukim kerdo, dina gureta ra xo ver hama, niadê dewran inêrê mendo? Sarê ma wertê xo de ki qedr u qimetê jumini nêzono. Seveta ju bıza korr u lenge, yaki pulê hêgay ciranu jumini ra mordêmi kiştê. Goni kota wertê aşiru, eve serru wertê xo de dopêro.

Mesela, qewğa Lolu u Bolu hawt serri onto. Qewğa Qırğu u Şix-Hesenu, qewğa Laçinu, qewğa Arezu u Heyderu. Seveta roştiya tarixi gereke mordem bizono ke çira na qewğay biyê.

Ser u sebevê xo çî biyo. Ju raê ke lez kut'ê wertê ciranu ya ki Aşiru, xeyle mordemê çêr u xirti yênê kistene. Werê aşira Alu u Demenu de ki qewğa têra biya. Naver bover ra çek esto jumini, jumini ra mordemi kistê. Seveta ju bize çewres mordemi naver-bovera amê kistene. Taê eve destê Jivê Kêji amê kistene. Jivê Kêj mordemo de zaf çekdar u nisanger biyo hama qewğa de çim nêsıkito ra kês. Qersune ke esta kami qe thol nêşiya. Gove ra Xidê Sodê İvê Duji eve destê dêy amo kistene. Korta Sure ra aşira Alu ra Uşenê Moziki vanê, ju mordemo de sefkan biyo. Ey eve xo tek-teyna verva eskerê dewlete qula xo de miqerem dovepêro, her qewğa de ver biyo. Hora Khalikê dêy Hesê Seydi ki mordemê kom u cematu biyo. Demenu xêyle fetelno ke ey bikisê hama, ra u wolağê dêy rae ser nêberda. Dima ke sebiyo, derezayêde Uşenê Moziki caê dêy berdo Demenu rê salix do. Rozê, Demenu ra Alê Qiji 've taê mordemu ra raa dêy pinê,

verrabu

Merga Mewalü de nanê pira, cayê xo zaf turr beno, hên dirvetin cêrr beno erjino fekê çê. Vanê, xevera kistêna dêy ke sona Jivê Kêji, o yêno meytê Usê Moziki ser, vajino 've mordemunê xo de, vano; "Destê sima bişikiyêne! Mordem çitur qersune erzeno mordemê jê Tornê Hesê Seydi?" Kistêna Usê Moziki ra têpia ki Aşira Demenu u Alu yêne hurê, reyna jumini ra mordemu nêkisenê. Pêhêşiyana mi ra gore na Lawika ke Uşenê Moziki sero vajiya, sifte hetê Sayir Welê Usê İmami⁸ ra ama vatene. Hem qeydê xo (melodiyê xo) weso, hemi ki hetê edebiyatê Kırmancki (Zazaki) ra cao de hewl cêna.

Ondêr Korta Sura
 Uşenê mi rast u duzo,
 Mordemo hewl ke phoşta ison`ra
 sono
 Haqo, xêyle zoro, xêyle guzo
 Bira vano; sevkanê mi kışiyo
 Verê çimonê mi duman u mizo,
 Uşenê Seydi saro no ro
 Verva dismeni, cêr bergê çê
 issizo.

Ondêr Korta Sura
 Uşenê mi verde sonê leyî,
 Cêniye vana; "Uşê, Uşê!
 -Haq kena- ti bê ewro meso
 mi tora hewnê diyo,
 Civê Kêji çêvriya çêverê ma veta
 torjênra kerda di leteyî.

Lao ti ke sona,
 dilegê mi ke Haq`ra esto
 roza hêşte merdena mi
 to ra dime mekuyo hereyi."

Ondêr Korta Sura
 Uşenê mi pâyde sonê çoli,
 Hêfê mi bêro bira, to Qemê Pori
 wela mi ro Memê Qoli,
 Na kiştena mordemê hewli,
 seke meteris cêna
 qersune sona dest kenara heliyê
 çoli.

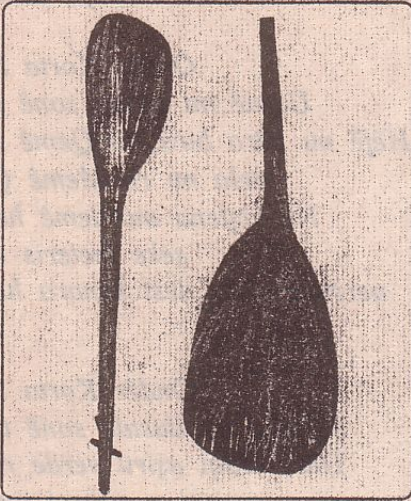
Ondêr Korta Sura
 Sefkanê mi dustde sonê tumi,
 Darê Haqi aşiru verde ronê;
 yarici u qatirci gureti,
 kerdi gırsi, kerdi tuli,
 Verva dismêni de peroz pesewe
 Asırmonê fişegu kalekê mi kerdi
 kuli.

Ondêr Korta Sura
 Uşenê mi davacêro,
 Haq kenê qesêy bikerê;
 Kam urzenora verva dismeni
 son u sodir dano pêro,
 Vano;"ez ke mêşte merdune
 kam şêro dismên ra hêfê ma
 bijero."

Ondêr Korta Sura
 Uşenê mi derdi`ve derdi,
 Sewtimalê usari nao amo
 roz u sewi biyê serdi,

⁸ Weliyê Uşenê İmami (Welê Usê İmami) sayirê mayê 38i yo. Hire Sayirê Dêrsimi yê meşhuru ra juyo. Sey Qaji, Sa-Heyder u Welê Usê İmami. Ni hirêmena hem vengê xo wesbiyo, hemi ki hetê edebiyati ra lawikê hewli vatê. 38i ra raveri xêyle lawikê ma hetê Weliyê Uşenê İmami ra amê vatene u cinutene. Ey ve xo kemane cinuto. Lawika Biza Gewre (Tuske), lawika Derê Laçi hetê dêy ra ama vatene.

**DERSİM TÛRKÛLERİ
TAYÊ LAWIKÊ DÊRSİMİ**

BERHEM YAYINLARI

Şüyaxê mi gureti, serva mijdani
wertê aşira Demêni ro berdi,
Pil u qizê Demênu bive sa
destê xo hene kerdi,
Çar rozunê dinalige bido mi
Haqê yê comerdi,
Derdunê dismeni xo de nêbon
binê torpaxa hardi.

Ondêr Korta Sura
Uşenê mi wayi wayi,
Çimê milakêt ve korbo
Merga Mewalu de
dest u payê m` ewro girêdayi,
Kam ke perskeno vazê;
kewtena Uşêni ra nêbi,
Tezelê mirê sano ci yêna sızina
vayi,
Hemê Thüyê derezayi
Ra u wolağê mi Demenu rê
salıxdayi,

Eve bêbextiye nave mi ra
-Na Heqê dina bo-
Berdê fitili mi de vêsna yi.

Ondêr Korta Sura
Sefkanê mi Uşeno,
Qolbaşiyê mi Uşeno.
Jivê Kêji amo dirvetunê
Usênê mi de qayit keno,
Vano; "Heqê mordmêk esto,
Çığaş ke dısmeno
çewrê Tornê Hesê Seydi jüyo,
Ses berrê mordemê cuamêrdi estê
ci ra ju kêmi niyo."
Kêko bira ax u wax keno
dano zoniunê xo ro,
"Burayê mi rê merax mebo
Uşenê mi ke kişiyô nêkişiyô,
Tora têpia tufangê ma u aşira De-
meni xıtamo endi cêvişiyô,
endi cêvişiyô.

(Axuriye amorê diyine dera.)

ZON U SISTEMÊ CANDIRMU

Uşen Laşer

Tija Sodiri, tu xêrama!

Kırmanciyede ke, yani Dêrsim de; har-do ke zazaki tey qesey beno, Tija Sodiri ke vejiye, miletê ma ustêne ra, verê ho çarnêne Tija Sodiri, vëndêne Xızırı, vëndêne Haqi, horê düay kerdêne. Verva Tija Sodiri vatêne: Xızır to towa 've domonunê ma, çêl-çukê ma meke. Towa 've yêl-qomê ma, der u ciranunê ma meke. Ma gezevunê xo ra, qeda u belaunê xo ra bisevekne. Na mana de, manê Tija Sodiri ma de girso.

Ma rozunê 29-30. 95'ine de serva vetêna Tija Sodiri ju sılaiye gurete. Na sılaiyera gore ma Reichshof-Eckenhagen de amêyme têhet. Na têhet amayêne de seveta problemunê zon u zagonê ma qesey bi. Ni roştberê ke amêy têhet, vake; Miletê ma ağme biyo, cıra taê wertê Tırku derê, taê ki wertê Kurdu derê. Taê vanê zonê ma lehçeo, taê vanê hosero ju zono. Gereke iyê ke na zon zonenê, zonê ho, tarixê ho, edebiyatê ho biyarê werte. Na têhet amayış de ame vatêne ke, roştberê Zazau bêrê pêser, zonê ho de edebiyatê ho sero, tarixê ho sero ju perlude (mecmua) vezê.

No çiyê ke naza ame qeseykerdêne çiyê de muhim bi. Çıke, welatê ma eve zor, eve çêkê eskerê Tırki yêno thol kerdene. Miletê ma eve zorê tıfongu zon u kulturê xo

ra beno düri. Na düribiyane eve rızayêna miletê ma niya. Coka vame; Tı, Tija Sodiri ! verva asimilasyonu, verva zorbajêni, verva koledarêni, verva top u tıfongi u verva zonê eskerê Tırki xêr ama. Çıke welatê ma de zonê eskerê Tırki miletê marê heqereto, mılqiyo, zulmo. Yanê sistemê zulmi yo.

Hata '38'î miletê ma ju-di tenu ra qêyr zonê Tırku nêzonene. Zonê Tırku eve rızayên, eve medeniyetên, eve edebiyatê ho welatê ma nêkot. Zonê Tırku eve cendermu, eve esker u polêsê Tırku kot'ê ve welatê ma. Na waxt ra nat, eskerê Tırku dipçikê tıfongê xo sana 've qafıka miletê ma, zonê xo soy-na 've miletê ma. Hurênda zereweşiye zorbajêni gurete: Lawikê maê rındeki, zon u kulturê ma, raa felsefê ma, iman u itiqatê ma eve dipçikê candirmu ame yasax kerdene. Na koledarêniya. No kolonyalizmê cendermunê Tırku hata nıka ki dewam keno. Cendermê Tırku sukunê ma de hata roza nıkayêne benê top, verreminê ra miletê ma ser, eve işaretê "Bozqurtu" vanê: Bêrê na muleti qırkerime, koka nine biarime. Yanê na zon vırende eve zulmê candirmu ra kot'ê ve wertê miletê ma. Eve zorê dipçiki tırki musna miletê ma. Coka vanu, na zon zonê candirmuno. Yoxsa na zoni rê heqeretê ma çino yanê. Nu

ju protesteo: Verva candîrmu, verva koledariya candîrmu, verva zon u sistemê candîrmu.

Coka nika Tija Sodîri ke zonê Ma de vêjina, yêno na mana ke; eve vejiyaişê ho verva koledarêni, verva zorbajeni, verva na hervê qîlerini yêna. Verva candîrmu yene, verva zonê candîrmu yena. Eke henîyo Tija Sodîri tî xêyr ama!

Tija Sodîri! tike henîya, vejiyaişê to gureode hewlo. Tija Sodîri! to ma dîsmeni ra, surgîn ra, ağmebiyane ra, bêwayirêni ra, bêkêşêni ra, zorbajêna candîrmunê Tîrku ra bisevekne!... Tija Sodîri! tu na mane ra ama xêyr ama!

Dewleta Osmani des u howt seferi kerdi ke, Dêrsım bijêro; besenêkerd. '38 de eve hîle u duvara candîrmunê Tîrku mîletê ma guret binê bandîra ho. Tîrku eve candîrmunê ho hetêra mîletê ma kışt, hetêra ki zonê ho eve tersê candîrmu kerd mıqerrem *yeşerîrîmê*. Zulmê '38'î ra nat, ju nasyonalistê Tîrki, ju mîslımanê Tîrki, ju demoqrâtê Tîrki, ju humanistê Tîrki, ju komunistê Tîrki, ju internasyonalistê Tîrki nêvake ke; lao nu sene zulmo, na sene nê'qiya ma arda na mîleti sare. Nu zulm u na nê'qiye sayêke marê bes niya, nafa ki serrunê '70 ra nat komunistê Tîrku kotê welatê ma, eve zonê candîrmunê ho mîletê ma kenê asimile. Eke naêra vanê na internasyonalizma, ez van na internasyonalizm niya, na barbarêna candîrmu tastix kerdêna. Çike, ma an-cax eve zonê ho, eve kulturê ho, eve mîletê ho, eve hardê ho, eve tija huya sodîri beme serbest, cematê huyê demaqrati saneme pê. Juyo ke verva na zon u kultur yêno, subjektif hetê candîrmu dero.

Ma endi fam keme ke, eve torê u usilê candîrmu, eve sistemê candîrmu camatê de haştiye nino pêsanitene.

Coka na mana de qedrê perlo da Tija Sodîri zof u hewlo (Perlodê/pêserokê ke hata nika zonê ma de vejiyê, qedrê dine ki zofo).

Eve na Tija Sodîri isonê mao ke wertê Tîrku dero, isonê mao ke wertê Kurdu dero inerê sılaiya, bêrê pêropia na zon u kulturê ho biseveknime, vîndbiyane ra bixelesnime, koledarêni wedarime, eve serbestiye camatê ho pêsanime. Bê ters, bê serm lawikunê ho vajime, çiçe-gunê ho denime(ronime), qezetu u kıtavunê ho bıwanime, wertê mîletê dina de eve demoqrasiye, eve haştiye bê candîrmunê koledaru hurêndiya ho bijêrime.

Koledarên, zulmê candîrmu endi nino ontene. Candîrmê faşistê Tîrki bêro bonê to bîrızno, hega u bîrrê to bivêsnî, tu hardê to ra tever kero, eve zonê ho tîrki ra torê en haqareto pil bikero, tu hona ki şêrê zonê dêyi qeseybikerê, eve na zonê candîrmi ho bigoynê. Ayvo! heqereto! torê, kok u ruçikê torê *Sifat* hêfo! To honde ho qız mezê(mecê). Pi-khalikê to ni candîrmunê Tîrku ra qız niyê.

Meste-biro mîlet to ra perskeno, vano; nustoğê to, Sayirê to, roştberê to, newdarê to kamo? Kuyê kıtavê sima, kuyo tarixê 'sıma, kuyê cematê sima? Ya ho rê wayir vejina, ho, zon u kulturê ho, cematê ho sanena pê demoqrasi u haştıyên ana werte, ya ki binê bandîra candîrmunê Tîrku de herroz zon u mîlqiyê dine gosdana.

Ma, ne zonê kêşi rê heqeret keme, ne ki zonê kêşi qız cême. Hama nêwazeme ke, ju sistem candîrmunê ho bîrusno ma ser, ma sero herresan bikero,

miletê ma bikiso, zonê ma wertêra we-
daro u welatê ma top-yekun xan-xirave
kero.

Ma eve rızayên ju zon ki museme diy-
ine ki museme, no ma rê qe problem
niyo. Hama eve dipçikê candirmê Tırki
nêwazeme ke zonê dêy qesey bıkeri-
me. Eve zor u zorbajên zonê sarê teve-
ri nêwazeme qesey bıkerime. Kam be-
no bibo, naê bizonê ke, kês eve zor u
zorbajên, eve zorê çeku zon u kulturê
xo besenêkeno marê empoze bıkeru.
Eke nae wazenê, na nê qeniya, koleda-

riya... Ne qiyê nê, koledariye nê, axsi-
nê herkes zon u kulturê ho de raa felse-
fê ho de serbest, têhet de, lewê juvini
de eve muxtariya ho biraiye, haştiye,
demoqrasi u ciraniye wazeme.

Ma ancax eve torê ho, eve torê demo-
krasi, eve ju sistemê camatê sivili
besêkeme ju camato de eskera, demo-
krat, serbest, tolerant, newdar pêsani-
me.

KORMIŞKAN

Menga: 7

Ziwan û kulturê zazayan

Ser: 1995

Amor: 1

Adrese:

KormişkaN
Box 4014
12814 Stockholm
Sweden

Têyestey:

Sef Redaktor, Qandê çiçi maga-
zino newe.

Redaksiyon, Semedê Vetişi

Koyo Berz, Kormişkan

Necmettin Büyükkaya, Nameyê
Çiyan

M.Êlişan, Her waş kok xo ser
zerguyenî

Veyvê Kitaban

Merkezê Kulturê Alawiya

Şewra, No mêrdek kamo?

Faruk Yakup, Ferqê zıwanê Za-
zaki u Kırdasi

Lejwan Büyükkaya, Nasyonaliz-
mê burjuwazidê Kırdasandı kom-
pleksê Zazayın

İsmail Şahin, Adır horani şero!

Koyo Berz, Seminerê Zazaki

Kormişkanuj, Goştarêya mı
bikerê

Mexbabo, Çı wext ma do heqê
xu bigirê

Zazom Rojnew, Suro

Zeritenik

Koyo Berz, Hewn dı mı Şex Seid
di.

ZONÊ MADE NAMEY-I

Hasan Dewran

Qesê maê nianeni kêmi niyê. Miletê ma ki wazeno, jê her miletî, kê ho sero

biroyiyo (birowiyo). Miletê ma ki az (fîz, nesil) dano, beno kewe, az we az jêdino. Her milet eve zonê no, evê kulturê ho, eve welatê ho, eve namunê zonê ho yeno nas-biyayene (sılsayene).

Hetê made verêcoy (verende, virende) jêde namê

Afabki ra goretê, mesela: Memed, Ali, Hüseyin, Aziz, Kâzım, Bekir, Ramazan, Hesên, Fatma, Zeynep, Medine, Emine, Hüsniye, Sakine

...

Hetê Dêrsımı de 1970 tipiyanamê domonu (qıçkan, qıskeku) nara ki Tirkki ra goretî, mesela: Özlem (Hasrete), Barış (Haştiye), Devrim (dêmdayene), İnan (Guman ke, fam ke), Deniz (Dengız, Derya), Eylem (kar deguretene, deguretiş), Önder (Versêr, Server, Serdar), Özcan (Rezcan, Rastcan), Özgür (Serbest); ni pêro namey Tirkki ra

Her vas koka ho sero rojeno.

Khudiyê heşi, heşi dime ra sono,

Leyirê vergi, vergi dime ra sono.

yenê. Ni namey evê fikrê newdariyê, evê fikrê çepeni (solculuk) amey zerrê çêyê ma. Na namu de geyalê ma, he-

wnê ma yeno ra zon. Çike serbestiya ma çina, ma bindeştîme, coka vame, "Özgür" (Serbest).

Made serva (qandê) roza rinde hasretiye esta, coka ma vame: "Özlem" (hasrete, hasretiye). Ma wazeme ke eve gure, kar deguretene ("Eylem"), roza ho, waxtê ho newe kerime, coka vame; newdariye ("yenilik"), dêmdayene-rıznayene ("devrim")

Ma çiyê ke wazeme, ça zonê hode; Zazaki de (Dımılki, Kırmancı de) nêwazeme? Evê Tirkki namê horanayene ma nêxelesnena. Nia ma ho xapneme. Hem ho xapneme, hem ki zonê ho erzeme pey.

Zonê ho erzeme pey, zonê sari ame (anime) ver. Zonê ho keme bin, zonê sari keme (kenime) ser! Çâ? Ma ça zonê hora rememe? Ma ça zonê hora hasnikeme?

Zonê ma zof şîreno! Nemêyê ke zonê maderê, zof rindekiyê. Nara tipiya ma gereke domonunê hode zonê ho qeseybikeme, namê domonunê ho zonê hora panime. Nejdide zonê made ju "Kitavê Namu" vejino.

Ma na namu çituri doskerime, çituri arêdime?

1. Namê mayê khani zonê mayê ewruyeni de biyê vindi, biyê kêmi, hama hona coğrafya mara vindi nebiyê. Na nameyê ma, hona konunê mara, çemunê mara, hinunê (heniyunê) mara, hêgaunê mara, dewunê mara estê, vindi nêbiyê. Ma gereke nine pêroyine arêdime, binusnime, eskera kerime (nêşr kerime) u vindbiyane ra bixelesnime.

Na famde taê misali:

Dinare: Çemê Dinaru (nejdiyê Mamekiye de namê ju çemi)

Sanse: Derê Sanse, hetê Erzingani de namê ju derey

Hazar: Koyê Hazar Babay (Xarpet, Elazig/Sivrice)

Khalferat: Hiniyê (Heniyê) Khalferati, Pulemuriye-Erzingan

Hengirvan: Dêrsım de ju dewe

Gaxmud: Dêrsım de namê ju dewe (jê: Gaxmud, Alamud, Mahmud)

2. Namê pi u khalıku ra, namê aşiru ra iyê ke Arabki niyê, ma yine (ine) arêdime. Mesela:

Karsan, (Aşira Karsanu),

Demên, (Aşira Demenu),

Mansur, (Aşira Baba Mansuru),

Balaban, Bolevan (Aşira Bolevanu) ...

3. Namê newey, nameyê moderni. Zonê made, qesunê mara vejine. Mesela,

Cansa (cano sa), **Cemroz** (Cem u roz), **Viyale** (Sögüt), **Roşna** (Roştine, aydınlık, ışık), **Juaz** (tek oğul, bir oğul) **Jugule** (bir gül, tek gül):

Namê Çêneku (Namê Kêynekun) ra taê misali:

Royale: Sevgili, cana yakın sevgili

Delale: değerli, kıymetli, zarif

Zelale: berrak, saydam, temiz

Viyale: güzel söğüt, gümüş rengine söğüt

Gulane: Mayıs ayı, güller ayı, güllük

Guzane: Şubat ayı, esinti ayı, esenlik

Vilike: kırmızı renkte çiçek, tomurcuk, gül

Meleme: merhem, yavrucuk, toy

Dermane: ilaç, derman

Sermane: çekingen, uslu

Nermine: yumuşak, ince, (nerm: yumuşak, rahat. **Nermin:** yumuşakça, rahatça)

Germine: sıcak, sıcakça

Dêrsım de, dormê **Duzgın Bava** 'yi (Bavao eve kıramete, Bavao jiarge) düri ra çor koê jiargê çarnenê.

Namê na kou, namê çorêmine waunê **Duzgın Bava** 'yê.

Waê Duzgîn Bavay:

Boyere: Gola Boyere (koê Gola Boyere)

Jêle: Koyê Jêle

Haskare: Koyê Haskare, hiniyê Haskare (Haskare: sevecen, sevgi dolu)

Biluskare, Buliskare: Koyê Biluskare, hiniyê Biluskare, jiara Biluskare.

Karsniye, Karsuniye: Dersim de namê ju koy u jiareo (koyê Karsniye).

Harşiye: Dersim de name, namê koy u jiare (Harşiya Murodu).

Dinare: Dersim de namê ju çemi (Çemê Dinaru, Dinar)

Sanse: Erzingan de namê ju deri (derê Sanse).

Didare (Dêdare): yüksek yer, panoroma imkanını sağlayan yer.

Zergule: zer (sarı, sarımsı), gule (gül)

Zerine: sarımsı, altınsı

Gulistane: gülbahçesi, gülyurdu

Zazane, Zazana: Zaza yeri/yurdu, Zazalarınki

Zozane, Zozana: hetê Harpeti de, hetê Bıngoli de namê ju dewe.

Roze (Roce): gün

Rozane: günlerinki, günboyu

Şengule: şen-gül, neşeli gül

Gulpête: iyi gül, çalışkan, dayanıklı, güçlü gül

Rozgule: güneş gülü

Gulpere: gül yapraklı

Lare: uzun ince tarla

Sewliye: ışın, sewlê asme (ay ışını)

Şilane: kuşburnu

Sosine: sümbül, güzel kokulu çiçek

Nergize: nergiz

Tirize: ışın (gökkuşağı)

Zere: sarımsı, altın rengi olan, sarışın

Zerde: sarımsı, altın rengini veren

Asme: ay (Dêrsim de)

Asmroze: aygün, asme-ay; roze-gün

Merivane: Meryem Ana ra (Ana Fatma ra) yena .

Kezvane: kez: açık sarı renginde; kezık: açık sarımsı renkte

Mircane, Mirzane: Erzingan de namê cinu

Mercane: Koyê Mercani (Erzingan u Pulur)

Şênroze: şên-şen, neşeli; roze-gün (şengün)

Rozşêne: gün-şen, Rozşên-bayram günü

Serpîle: ser-üst; pil-büyük.

Taê name nasbiyayu ra

Reyhane: reyhan

Zeycane: namo nasbiyayê

Xeyzane, Heycane: namo khan

Sayzane, Seycane: Erzingan de namê cinu

Seyrane: seyrkerdene, awa ke seyr kena.

Seneme: namo khan

Şasene: namo khan (Şahsene me ra yeno)

Perihane: rindeka periyu, xana periyu

Gulhane: xana gulu

Sehere: soder ra, sipe ra; yê sodereni

Gultene: gul-gül; tene-tane (canê xo jê guleo)

Haydar bê!

Zonê ma de (hetê Dêrsimi de) namê cinu gramatikte maykekiyê (feminin), coka peyde herfa "e" cênê (gênê), yanê *Viyale, Zeycane, Dinare, Zelale*, ... pêro eke zonê mara yenê, dîmera herfa "e" cênê. Nameyê ke Arabki ra kotê zerê zonê ma, zonê made peniye de herfa "a" cênê, mesela: *Emina, Husniya, Sekina, Zekina, Fatma* pêro evê "a" qedinê, istisna ki esta, mesela "*Elife*" Arabkiya.

Ma ke namê domonu kerd nufuse, eke qeydkerd u waxt gereke namo butin cikeme, yanê; *Zeycane, Gulane, Viyale, Şilane, Zelale, Delale*.

Ma ke nufuse de "*Delal*" kerd cı, "*Zelal*" kerd cı, ya ki "*Şilan*", "*Xeyzan*", "*Gulan*" kerd cı, nêbeno. U waxt beno namê ciamerdu, namê lazû (lacu, laca, qıçun).

Nufuse de namê rasti:

Corde ke namey çituri nusiyê, nufuse de hêni cikerê, misal: *Xeyzane, Gulane, Perihane, Harşiye, Zelale, Viyale, Dinare, Şilane*.

Namê nufuse de gereke rast qeyd bıvo. Namey nufusê de ho nêvurnenê, qeseykerdene de (komunikasyon de) ho vurnenê, nu ki halê qeseykerdene ra giredayiyo, taê misali:

a) Mesela: Eke pers kerd, vanê: *Gulane* kotiya *Gulane* sekena?

Yê ciamerdu: Eke pers kerd: *Memed, Uşen, Hesên* ... kotiyo/kotiyê?

b) Eke veng a dana, eve nezaket, eve giraniye nia vanê: *Gulan* tu kotiya, *Zelal, Perihan, Xeyzan*, ...tu kotiya?

Yê ciamerdu (câmerdu):

Memed, Uşê, Hese tu kotiya?

c) Eke pers kerd, hama bi/bê nezaket pers kerd, bi giraniye perskerd. Hem ki eke eve samimiyeni, eve olvajeni perskerd, eke cıra tenê ke qarînê, u waxt vanê: *Gule, Zele, Pere, Xeze, Harse* tu kotiya, tu sekena, tu ça nina ?...

Yê ciamerdu:

Memo, Uso, Heso, Alo tu kotiya, tu sekena

d) Eke pers kerd, eve nezaketi nêva, mordem nezoneno ke kata şiyê, juyê bini ra pers kenê, u waxt niya vanê:

Gule kata şiyê/şiya, *Ele* kata şiyê/şiya, *Harse* kata şiyê/şiya?

Yê ciamerdu:

Mem, Us, Hes, Al kata şî/şiyê, se keno/se kenê?

Hetê made eke namey giranê, cıra nivanê *Memo, Heso, Uso, Rizo*.

Eke hêni va giraniye darina we, hewleni tey çina.

Hetê made, Dêrsim de ke venga jiaru, venga mordemunê pilu, mordemunê giran u hewlu da, namê dine (ine) dard we, her waxt namê eve giraniye ("saygi, "hürmet", Al-manki: respekt) vajino:

Coka her waxt vanê: *Duzgîn Bava, Ana Fatma, Seyit Rıza, Khalfêrat*

..... Eke na namey namê morde-munê pilu, giranu, jiarru niyê u waxt mordem besekeno, eve sami-miyeni, eve binezaketeni vazo:

Duzg, Fatê, Rız, Hes, Al, Us ...

Eke ni namey namê Dew-resunê, mordemunê pilunê, giranune, u waxt nêbeno!

Mesela, gegane pêserokunê Kırdasu de (Khurru de) servê (seveta, semeda) *Seyit Rızay* nia vanê: "*Seyit Rızo*". Hetê made nia nêvajino! Make nia va, ayvo, heqereto, bêhurmetenia, bê ar u bê edevo. Kamo ke kulturê ma naskeno, hêni nêvano!

Eke sima besekenê marê adresa *Tija Sodiri* rê namunê hetê ho birusnê. Heni bibo ke, waxto ke "*Kitavê Namu*" vejiya, namê hetê sima ki tey bibê.

Berxudar bê!

OMIDÊ HO MEBIRNE

*omudê ho rnebirne
rozê yena tij vejina
werte beno roşt
kori vinenê, hesnenê kherri
khudi besekenê bifeteliyê
bomi benê baqili, domani'pili*

*omudê ho mebirne
Koy honde berz niyê,
roze yena vore vileşina ro
O waxt
merg u hêgay benê kêwey
gul u nergiji benê ra
meşi hemge kenê top
Ti endi qerm niya u bena cıncıuk
çiçege've çiçege ra fetelina*

*omudê ho mebirne
zumuston vêreno ra, omnon yeno
O waxt beno germ
temuji wanenê, vêsnena tiji
din u yimanê ho çino
her çi şiyê keno sae*

*omide ho mebirne
a rozeki yena
deşi rijinê, dêsê xepixanû
dêsê xepixanû qafikude
o waxt
endi destê to keleşe niyê
xepixaney çinê, thomete ki
domonê to ki benê
u ti cirê khurniked e
lorika haştiye vana*

*omudê ho mebirne
rindên u sosineni biara ho vir.*

ROŞTBER U HUNERBEND

Kamirpêt

Her qewm u qomade çiyoke sero zêde êno qesêkerdene u vindetene ninara ju ki roştberên u hunerbendênia. Çimke hatani ke roştberê ju welati, roştên u tariêna welatê xo sero sare medajnê; ne xo, ne ki welatê xo naskenê. Ma waxtoke dugela u ejnebiyade niadame yan ji wazeme ina naskbike-me, ju; hunerbend, ozan u roştber. Dîde; Politika u siyasetê xo kami destero, grêdaiyê kamci dewletê ya ki xo seroê. Hirê; Karker u dewijê xo kami dîma şonê, rejimêde senên na dügelede esto, giraniya dini çiqawa, kamci din esto na dügelede ... uçb.

Waxtoke ma vajime M. Gorki, Çehov, Dostoyevski, Puşkin, Gogol, L.Tolstoy, Lorca, Pikaso, W.Hugo, N.Hikmet, E.Xanê, Cigerxwîn, B.Brecht... hama virênde welatê dina eno ma viri. Nina çî nusno kami sero nusno, emrê xo çinayrê do. Politikvana sero ki onci şikime ayê vajime. Namê kamci politikvani vajime, onci virênde

name dewleta dina êno ma viri, namê diktatora vajime onci virênde namê dewletanê dina êno ma viri. Zonzanoğ, ozana sero vajime onci hên yo. Virênde çî miletê kamirê xîzmete kerda, a êna ma viri. Ez ita ebe kilmêni ju mordemi sero minak (örnek) bîdine. *ipade*

Maksim Gorki, eke miletê Urîsi sero, derd u kulê dina, exlakê dina sero, kılamanê dina sero, raştie u nêheqia dina sero, raştie u çewtia dina sero, erf u edetanê dina sero, berbiş u zibina dina sero sarê xo medajnêne, çîqa tari derê, çîqa roştiderê medêne naskerdenewro kes nêvatêne, Maksim Gorki esto. Qe rojê Gorki nêbiyêne. Heto binde ki, miletê xo, fikrê xo, gurê xo, kesê bini ra cor nêgureto. Nêvato ke ez teyna esta, nêvato ke, miletê Urîsi teyna esto. En mîleto rind Urîso, her çiyê dina cora nêgureto, feqet eke zaf çiyêde rindiki esto; peyde nêgureto, heqa dê(y) da. Qimet u hêcawo ke Gorki de no bi. Emrê dê(y) şîma ki

zanê se derbaz biyo. Dolimê waştö xo ebe jar(ağü) bikişo, di dolimi xo kardi kerdo, hepisade mendo. Ma, emrê dê sero şanike menusnime, gelê dergo her-çiê ke wazenê şikinê bîwanê.

Ê kılasiq u roştberanê binara ki mordem, şikino nê çia vajo. Helbet politika ki kerda, çiê bê politika nêbeno. Karê roştberêni zêde zehmeto, emegêde hêcawo. Eke roştberê ju welati kêmiyê yan ji çinê, taribune hondayê ki girana. Hondayê ki mij esto, hewri estê çimanê mîleti verde. Ebe kilmêni roştberêni sero hunerbendêni sero şikime çand qesa vajime:

Roştber-hunerbend;

Şahadê waxtê/dewrê xuyo. Rindêni xırabêni sero çike derbaz biyo u hona çi êno şahado. Eke na şahadênia xora vêreno, o roştber niyo.

Roştber-hunerbend;

Dişmenê xırabêni u dostê rindênio. Kamci rindêni ra heskeno, hunerbendê çınayio gere wayır vejiyo. Teyna şahadê waxti niyo, gereke hucımı ki vejiyo. Weçino, dıma şoro hesab-kitab şano ravê bero. Ebe sed mêtro vaştene, ne hunerbend ne ki roştberêni bena...

Roştber-hunerbend;

En zaf piyawo ke sero êno qesêkerdene, xo dano naskerdene gere nayera meterso. Her çi sero vındero, wayırê kezebê de hewle bo. Roştberi de en çiyö zıxm kezeba, sila u tıfangê xo kezebe. Eke na ki çina cavırde roştberêni, raya xo ki nêvejeno. Roştber-hunerbend gere çimanê xo çar rakero. Mal u milkê dê(y) qomê dêwo, çıqa imkani deste estê, ebe nina qomê xo dewletikero. Eke bionciyo tolfê xo

beno feqir, çıqa ke wertê qomê xo kuyo, hondayê ki beno hostayê qomê xo, ravê şono...

Roştber-hunerbend;

Gere çand gami verêndia qomê xode bo. Feqet no ki mêro no fıkr ke; qomê xora bıvısiyo fırdö. Eke peynia qomê xode bımano; O waxt lorika ya ki şanika vano. Çiyêde zaf feqirio çımke; loriki, şaniki u bêvengêni çiyêde zaf kano, hênke şoro peyde şono. Roştber-hunerbend, emrê xode eke zıdêni u qurdişani nêamê vıraştene, o waxt ravê nêşiyö. Reng u şeklê qurdişana sero vındetêne çiyêde xecelnayêna. Koka nina sero bıngê nina sero bêro gurekerdene, nina sero vındero...

Roştber-hunerbend;

Mordemo ke en zaf waneno, arêkerdoğêni keno, muşawre keno u zanayeni rê xızmete keno uyo. Malımo feqet, telebêni ki gere xo vıra mekero. Roştber-hunerbend, çiyö ke deste en rınd nina nasbıkero. Mesela: Eke "resmkaro" gereke qasê ju tıxtori şekl u şemalê isani, hatani mobıkanê baria bızano. Welat u qomê xo, përinê ra zêde nasbıkero, hatani en çıyanê qışkeka bızano, u nina sero hukımkerö... *Amalê*

Roştber-hunerbend;

En kêfweş feqet, pote. En demokrat feqet, diktaro ki, en zerrewêşae feqet, en xedar. Berbeno feqet, en zaf huino. Bêveng maneno feqet, en şervanê de yemano(çêro). Nêterseno, nêqefelino, teslim nêbeno. Nina cêno qulubneno hatani cawo ke kıvş kerdo, resneno uja. Roştber-hunerbend, Ebe gıme-gıme girino, herroj beno zêde herbio u zıngeno feqet; zerê xode nê, nina vejeno teber hucım vejino. En zaf ju axwe

(ist' der) yaradan sonra kuruyun da (prens mari)

ju dolme keno xo ro. Timi aj dano, omîdê xo çiyêra nêbirneno, ravê beno mehkeme keno. Roştberêni; ju qeydo, ju şero, ju kılama, ju heylemo, ju qêrayişo. Puk de, xedeb de raya xo ebe xo vêneno...

Ebe kilmêni roştber u hunerbendêni sero vindetime. Şikime hona gelê çiya rakeme dergkeme. Eke nê çiya roştber hunerbendênia Kurdistan'î şanime. Hona no kar beno des qat, beno vist qat. Çimke, Asınokê pola bo, teyna axwe nêdına cı, gere virende adiro gurr de hasıl bo, binê derba de rew-ew mekopiyo. Welatanê bina de roştber u hunerbendê ke vejyê, no adir piştâ dina sero ki vêşo, axwa ke danê pola, a ki werda. Eke heni nêbiyêne, ewro ma namê nina ki, kar u barê nina ki, fikrê nina ki nêzantêne nasnêkerdêne.

Qomade en çiyoke zaf êno qesekerdêne, onci roştber u hunerbendê. Çıqa ke politika sero ebe granêni ênê vindetene, feqet êyê ke politika kenê ki onci roştbera sero vîndenê. Gege ki granie danê nina, hêrs benê, qarînê u mustanê xode nina sero vîndenê. Feqet êyê ke politika kenê vanê ke, gere roştberi ki hetê na politika bikerê. No her-tim raşt niyo. Çimke roştberi teyna politika nê, gere granie vênîtenanê xo sero biguriê. Eke na siyaset de zaf jubini ra duri niyê, helbet hetê daê ki cênê.

Roştber-hunerbend, welatê xo gere zê kafa(kefa) destê xo naskero. Hêsirêni qebul mekero. Mı hondayê kerd, mı hondayê nusna na mirê besa, wa herkesi ki qasê mı binusno, bıwano hona qesêbıkero, na şaşa. Na nêweşênia, na roştberêni niya. Gere çıyanê kana, çıyanê puça, çıyanê koletêni, her waxt arîstekero vejo meydan. Roştia welatê

xo bo. Roştia isantêni bo. Her çiyê welatê xo gere en rînd o bızano, en zaf o sero biguriyo. Siya girênêdano, hukum keno seke şairê vato:

**"Roji zavt keme,
zavtkerdena roji nezdiya"**

Nê pêro ebe na kezeba roştberêni amê vatene. Çıyo ke ma nêreseme cı, şikime dê(y) sero ki hukim bıkeme. Omîdê mîletê xo, qeweta mîletê xo, roştia isantêni bo. Roştber u hunerbend. Ebe na fıkır, ebe no qeyde ravê şoro, ravê bero, bînge berzo cı...

MEYMANÊ DINA

Mordem yêno riê dina vînenê sono.
Taê tari de taê roştî de sono.
Tari ra têpia wencâ sodiro,
sodiri ra têpia wencâ tario,
hande hewl, hande pêt, hande çetin,
ju mireno sono, ju yeno.
Dinade her çi hem hengo cengo, hem haşto,
qe tawa hurênda xo de nêvîndenê,
jê çimê ağwe hard ra vecino,
jê laşerê çemi beno raşt sono,
jê dilapê, ju helm de dina ra wencino.

Kemal Astore

Adresa wastene:

Piya Kitaplığı

İstiklal Cad.
Büyük Parmakkapı
Sk. 7/4
Beyoğlu/İstanbul

SANIKA AY-YARÊKE

Marko Polo

Almanki ra çarnayış: Derê Sodir

Waxtê de ju qral -ju ki çêna xo bena. Namê iy Kaydo u namê çêna xo Ay-Yareke biya. Janê Tatarun de manê xo; "Rošta Asme " vacino. Na çêneke hên quetn biya ke, Welatê qralun de qe lacêki çinebiyê na çêneke warro dê. Gucê ae sono têdine. Waxto ke qral wazeno çêna xo bızöwêjno, çêneke qebul nêkena. Vana; "O laceko ke mı ra quetn niyo, ez ebe eyi nêzöwêjinu". Na qesi sero qral soz dano çêna xo, a kami ke wazena eyi de bızöwêjiyo. Çêneke her-bina xebere kena eskera, vana "kamo ke mı ra quetno sa ez eyi de zöwêjinu". Na xebere her ca ra bena vıla, têde welatu ra müşteriyê çêneke vecinê. Wazenê şansê xo bicerevnê. Têverdais ebe zewq u sefa beno ra. Qral sarayiya xo de caê xuyo berz u hira de nisenro ro. Dima çêna qrali ebe kınconê ipeg u xasu xo xemelno, ama zerê Saraye de cayê xo cêna. Ayê ra têpia müşteriyê çêneke werte xas u qumasu de yêné.

Raver ra qarar do, gereke lacêk çêneke de gulase pêcêro, binê xorodo ke çêneke bicêro. Eke ebe çêneke besenêkeno sa, se tene ostorun keno vindi. Ebe na qeyde çêneke bena wayirê des hazari ostorun. Çike, kês nêşikino na çêneke de gulase bicêro, aê warro do. Peyniye de kêşi nêvinenê verva ae veciyo.

Serra 1280 de ju xortê de qralê vecino meydan, piyê xo zaf-zaf dewleti beno. Na xortek zaf semto, rindeko, çimê xo qumperiyê, ebe hazar gul u sosinu yêno çêberê qrali. Qral Kaydo ni xortêk zerrewêşiye ra ceno zere u wazeno ke eyi zamaê xo kero. Coka dizdeni xebere dano çêna xo, çêna xo ra vano, "na gulase de to vind ke!"

Hama çêneke jê vireu qe gos nênanana piê xo ser. Qral ve qralu ra salonde caê xo ebe tayfa xo cenê. Sifte çêna qrali yêna jê boyna ture dana xo. Ucara têpia lacê qralê yê bini vecino. Xortek ebe rindekêna xo xo goyneno milet ke eyi vineno, vanê, "aha çêneke hona xorê waştîyê di!". Hora xortekê qralê bini hazar ostorê xo têt ardê, eke ke vindkero hazar ostoru besenêkeno pêyser bero.

Milet têde düay kenê ke, na gulase de xortek ser vejîyo u çêna qrali xorê bicêro. Xortek xêyle xover dano hama, çêneke xorteki darênawe danâ salıka kemeru ro. Naê sero kês çino ke, vindkerdena xorteki sero murozın nêbo.

Na biyayis ra têpia, Ay-Yareke piyê xo ra nêvişina, her daym tey sona ceng kena. Saiya dae de qral pêro cengu de servejîno. Hata na roze qe kês jê Ay-Yareke honde xirt riyê dina nêamo, nêvejiyo werte.

HEWNÊ MI

MEHMET DOĞAN

Ez zof hewnu nêvinonu, ya ki vinonu hama, eke ustinu ra mı vira sonê. Ho vira kon.

Mı emsu hewn de khalikê ho di. Mamekiye de vi. Uşira ho dest de viye, feteliyêne; saê ke tuwaê ho kerdi vi vindi, eve telasê çiyê ya ki juyê feteliyêne. Ame nat, şî dot, ho ´ve ho vake:

"Ğezevê Haqi! Na domanê mı, tornê mı kotiê? Tı vana hard qılaşiyoy ra, te de biyê vindi şiyê".

Hetê bonunê lazê ho Ferati ra şî. Pers kerd.

Juyi vake:

"Yinu ra kês endi ita nêmendî, pêruno barkerd şî. Taê Estemol derê, taê pêgureti eşti zere. Ma hesna ke, tainê ki vozdo şiyê duwelunê teveri".

Domanunê çênunê ho Eme ´ve Savre rê perskerd.

Juyê bini vake:

"Yi hona tha rê"

Şî yinu feteliya. Her ca de jê muleşiku esker u polês bi. Oncâ ho ´ve ho vake:

"Ğezevê Haqi! No honde esker u polês çiko? Tı vana tertelê '38i yo." Hengirvan ra rastê juêdê Heyderîji bi. Perskerd.

Heyderij vake:

"Apo apo, sene Hengirvano! Sene koê Heyderu no!... Teyna koê Heyderu de nê, pêro kounê Dêsimi de qulêde Haqi nêmend. Pêro vêsnav, kerdi thol. Bêteriya henene arde ke, '38i ra bêter...!"

Sas bi. Ğeyal ´ro cı guret. Kerdi war... Uza ra şî qewa Alu, tornunê ho ra kês nêdi. Qewa Usivu de ki niada, uza ki kês nêdi. Qewa Demenu de rastê tornê ho lazê Baki, Mem ´i bi. Mem kirşiyê ho ra perra, şî lew na khalikê ho desta. Khaliki lew na çîmunê tornê ho ra, vîrare fişte pa. Hurdêmine pia kerdi war. Khaliki perskerd.

Memi vake:

"Hal-mezal niaro khalik! Wertê dı adru de mendime, saê ke Kirmanciyê vêsne qedenê."

Desinde dewa ho amêra viri, çimê ho bi ´ve girşî, bi ´ve jê adiri. Dest u paê ho tîkay; tı vana bi bom. Hurêndâ ho ra til bi, tornê ho ra vake:

"Mı bere Sanu."

Memi eve arabê ho khalikê ho berd Sanu.

Vake:

"Bex u dar ve Memedê mı. Tu endi horê so karê ho."

Arebe ra ame war, saê ke eve vostiş şî diyarê bostanê ho. Şêrkerd. Xirave vi.

Vake:

"Ax ´ve mîrê vo!"

Şî fekê çemi, bi çhot, ame çoku ser, destê ho kerdi uwe, te de rind miştay, dıma kerdi riê ho ra. Lopê ho kerdi pır, mîrd uwe simite. Ustı ra, oncâ eve lerze şî zerê dewe, diyarê baxçê huyê girşî. Uza ki xan-xirave vi. Lewunê hêrugû, alamçu, tûy u sou ra taê bivi huskî.

Oncâ vake:

"Ax, ax 've sarê miro vo!"

Dîma vengi hesnay:

"Alê m`!... Alê m`!"

Cêro çênê ho Eme ve Savre ra amey. Eme ameyvi diarê waa ho Savre. A ki Sonu de viye. Hurdêmine lew na destunê piê ho ra. Khokim ame war, çênê ho jê domonunê qızkêku koti vîrara piê ho; juyê sarê ho na 've ra qorê raşti ra, a binê ki qorê çepi ra. Kêş qesey nêkerd. Bêveng bervay, heni mendi. Wertê ra xêyle vêrd ra, roze şikiye, ho çarna.

Pi ust ra vake:

"Ez sonu diyarê bonunê ho."

Çê ho ca ca rîjiayvi, kêş te de çinê vi, bêkes vi. Leê huyê ke baxçê çêyi de vi, saê ke pêro bivi husk. Bonê (balîğê) mêsu têde gîmayvi puro, endi cî ra vengê mêsu nêamêne.. Na rae cî raveng nêvêjiya. Verê çêveri de nişt ro, hên vînet; saê ke bi husk u khol. Roze şikiye. Şi zere, werte ro şî dunike; Dêka mî amê viri:

"Mêrê, Mêra mî!"

Kêş cuav nêda cî. Dîma şî oda meymanu. Taxtê ho hona hên vînete vi. Miyanê ho sana ustine. Ğeyalu guret berd... xêyle hên mend.

Bi pêsewe. Phoşt ser merediya ra, çumê çêrangu ra mendi, hewn çimu nêkot. Hata sodir Ğeyali amey şî, çumê ho pêranênîşt hata ke bi sodir. Roştâ Tiji est zere. Ustî ra, şî hini, uwe kuye riê ho ra, verê ho çarna 've roji, destê ho kerdi riê ho ra, vake:

"Ya bimbarek, roştâ ho ma ser ra dîr mêfiye!

Ya Xızır, ya wayirê homete, bê comerdiye!

Miletê ma oncâ tenge dero, ya Xızırê roza tenge! De bê! ..de bê birese! Az u uzê ma bisevekne! No sene Ğezevo amo hometa ma ser! Ya kemerê Bîmbarêki, ya kemerê Duzgîni ma rê alaqutariye vaze! Qêda u bela az u uzê ma ra dîr fiye!

Jêleee!, çêl çukê ma binê perrunê ho sane! Domonê ma bavokê tuyê! Ya hewsê Kureşi, ya Ewlâyê Serê Dêşi, kotime bextê sîma; cênc u rowalunê ma rê wayir bîvêjiyê! ...qori kerê, raa çewte ra raçarnê!

Ya Çewres Osporê Qelxeru, şîya ho ma sera kê mekerê!

Xızır! hardê to binê lingunê dolê Osman u dolê Mervani de mendo!

Hardê Kîrmanciye, hardê Ewlâwu, welatê jiar u diyaru bisevekne!

Bisevekne zonê Ma, yitiqatê ma, azê ma vind meke!

Xızır..! Duzgî..!, Kures homete rê çêverê rake, koso ju dê ki marê rake!

Mî vengê lazê ho Dêsim 'î hesna.

Ustne ra. Desinde era ho nêamune, aqlê mî hona hewni sero vi. Lazek mî ho vira kerdo.

"Bao tî bervena!"

Amune ra ho. Lazek guret vîrara ho:

"Nêê roê m' nêê! nêbervon, hewn ra ustne ra coka..."

Miyon (Maven) Koyu

Gagan Çar

Î cenderme veciyene ser tili ro;
Zerê reşberu biyo tırş;
Riyê xu kenê xu ver ro;
Pošta xu ro, mılê(vılê) xu çarne
vi:

Barubê dine biyê berz, tenena
giron bı.

Niy cendermu de biyê çeku,
beşliyu-

i day merdemu ters: ceyray

ser no koyu, xetu, bayiru

derunê ma peyde xortunê ma-

Î qırr kenê merdemunê ma rındi

teni monenê kêynekunê ma pili.

Tım kenê zerê ma teng;

Tım erzenê ser ma veng;

Kenê ma berme; ma keme ceng;

ne keme gerrı, ne keme ne zi beme
tıng.

Ma onceme zunê xu cer,

zunş ma kılmo beno lal

zunê ma nêbeno zê zerec.

Koyu ra cêrenê xortunê ma

ke veyşu tesu(teysu) beme, wayirê
kıncê dirayi.

Ma ne gême, ma ne hesneme vengê

dine. *thunurunda desil ..*

çond mangu(aşmu), heftu, serru.

Bextê ma khalo, wuşko, estewruno;

qesê ma

beno gerewte-gire dayênê decunê
ma.

Wıca(uca) benê, ma beme tewş, ma

nê yeme ni merdemunê sari,

verni ra ma ser nêvındame,

khaleme.

Vereceme zeke awka vayi este de
geweri,

Geweri virazina zê kê

azmuni(asmêni)

Ma nêşeme ser, no azmun hime.

Virê ma nêşêno ser,

Ma beme zaf ters;

keme lacekunê- niadame, niadame

keme hêrs

ma nêbeme wayirê pers

ma beme wayirê zaf zê bırr,

keyke ma erzeme çend qesey ser,

ma beme wıca(uca/uza) ra, gême

ırodayiş.

Ma ra memun merdemunê sari

vanê:

"Mekerê gırvê şeleti, çepi,

bıkerê tım gıtvê raşti, bıkerê

gırvê howli, ravari!"

Şar wazeno ma pêmeno, vas keno

serê tey de ma ra kuweno:

Gırvê ma zafo/deyro

ma beme wayirê gırvunê umnoni, we-
sari, payizi, zimistuni.

HARD

(Kılami, Kuratey,
Vatey(vatenê) zê Kılami)

Gagan Çar

Zımıstun beno zaf serd, gıron ma
dome/dame coru xilt dewari.
Aneme sap, vas, sımer
kêy ke nu pêro qedino
ma şeme wesar ser koyu,
çend bari gun kenê verê gayu
weş kenê pırr zerê mereku
dono ine pery ra daru.

Ma bırneme ay miyon de payiz ro
çend deru ke resen leyê cı, kenê
kholi, kenê peru/pelgu.
Zımıstuni ma vêşneme kholi;
ser de adiri, zer de soba ra.
Xete derge, bariye, xoriye; himê
dine nivinino.
Çend rayu pay ma nêşeme,
Ra wıca ra şêro-umnoni
wesar, payiz lungunê ma dırnenê
sowli
zaf'ni wırinê rew.
Umnoni na desta Bermazi berza zaf
germ nêbena
Wa yeno zaf keno germi serden.
Kınci benê hiy, key ke kes beno bı
Soyrege
Bakır, Mardin u Çermug.

Merdemu ceyray ronışenê peroc
Bın de daru, çımı nêvına hemı ca
Çend dızonê ma cavenê.
Çend merdımı vinenê ine
Herinenê benê Xarpêt, Madın
Roşenê; çond merdımı ne benê
Wayire zaf qayıl-sa
Ceyrenê çend zeru
Ser koyu ra fetelinê keru
Ke rengê bıni kıho, kere, mor.
Rengi benê awka golcige; ma niada-
me, beme zengi
Kena çond çemu werdi-
Çond çemu zolı-
Rengê cı oncia asmoni-
Bıngê nê golcige çino, zê nu
azmun.

Çımı vinenê çond makinu şenê
Wa ceyreno serdê koyu, deştu
Kenê ine kıc, erzenê peyde cı
dıma.
No kenê pêyra raye derg,
Zeke no beno miyon dê asmen ra
verg

Ser de keru sıpi roneşenê ro
zoniyenê cı
Deceno çond dekey tepey.
Mılçık u gorgeçine ceyrenê
Ser êyniyu, ser çemu;
Ver deru, perenê ser xetu
Ra hira, hime, bari benê hetê ra
qesu rew.

Hirê laceku kaykenê piya, erzenê
çuwu
Ver de vilu(tılu); şenê ser de
xetu
Vera donê dewarê wıca ra; dırnenê,
Sowlu, kıncu-dest benê guni
Genê çend çuwu cer de na xetı.
Çinenê çond lewu, nengu;
Arıge yenê cer miyon dê aluşka
Şuwenê ro uca, piya uncenê zere
Xu-riyê cı beno sur; ka kenê;
Decenê engıştunê cı-engışta kıcı
Lınga cı jivenê nalenê; ronıştenê
kıştı deri ver.

Çend dekey vındenê; dewar kuno ine
viri.
O biyo vini, bızı şiyê kıştı çepi
ra.
Meye(miye) şiyê ser çıme. İ kenê
dore hire
Lete: wırkes (herkes) şeno doriya
xu verni,
Oncenê miyon de destı ro keru,
salı, sala
Kılor vısnenê destê kami cere çuwe
bo
Ay erzenê jê be jê (ju be ju)
İ niya pêmênê: Dorê destê veri,
destê mavên, destê cêr areze beno.
Dorê dewari hona çar niyo. İ per-
senê jumini ra:
"Kam şeno cayunê gıruni?
Kam şeno cayê nezdi? Cayê teliye-
cayê durı?"
Ni hire ombazu de este, hire destu
Piya dest ser dest ju çuwa;
Veri donê qesê jumini, sond
wanênê.
Hirêmêni ki wazenê şêrê vecinu,
yenê reyê xu ke pişenê
Bıne de çuwa-vernı kenê reyna qe-
se, bırnenê qese: kenê bar doru;
Kenê gıre, nıa bar niy qesu.

Vanê: "Kam verni de beno, şeno cay nezdi

Kam yeno maven diyinu, şeno miyu ano.

Î nebenê tenena duri.

Kam yeno hireyina peyni, şeno ano bîzu.

Î duriyê pêroyine ra (zaf duri)."

Jê be jê erzenê dest ser çuwa;

Heta ke pey day êno.

Dest ke beno verni, keno veyve.

Laceko verin êno huweno (huyino); zaf sayo, zerrê xu honiko.

Laceko diyin ceno holike, tayê he-dîrê cî êno.

Lacoko hirêyin(peyên) ki esto çel; o beno hêrs bextê cî nêçine bî:

Gone cî be waştene maneno

Peyna şeno beno vindi

Êno nengi çineno xu rê,

Ewru beno rocê cî şiya, o nêwazeno şêro.

Qese raşt da. O ey nêbıcino ra, ne birnino, ne şikneno.

No dore gıruni maneno hetê ey rê.

Bîzi vindi biyê verdê çîmi ra, çerenê.

O geno çuwe, towrê (turikê) xu

gîrêdano ey peyde poştî ro,

Vazdano serdê mîli(vîli) ro

Zeke awreş kuno ver, maven çerek u gunu ro,

Têlu ro maven de raye, xetu, vayu u deru ro şeno.

O peni vineno bîzu, verdê koyunê embriyunu(cironu).

Duri beno gırun beno, ine wazeno erê keno beno pey de ju

tile(vîle).

Lîngê cî kefilya arığı amo ser de çare,

Çuwa dey kerd howl ey rê.

O werzino êno serdê awka deri ro, sowle cî nêbenê awkên.

Dota serdê guni ra erziya, têli gırotene

Çoyt(çewt) vi, kotene dî kışta lînge ro

Beno dec(dez). A arığa vorena goni ro ser, zekê awka çîrî.

O horo beno, horoseno(hesreno) xu rê, no roc çelo ey rê.

Nengu çineno onceno tewre(turîki)

Xu kışte ra keno ey destê xu ro

Dano çuwa guni ra, ser vîndeno:

"Çaê ez niy bîzu arê ken?

Kata beno cayê rınd? Vano xu ra hêni;

ez onen niy bîzu cêr de oroji dota ez onen ine nezdi ni, nêaşenê şerê rew çeyrenê."

O oneno cay no vatênê xu ra here-dano, xu ra vengeno.

Vıreyni êno lacek verin rew

O ronışeno uca cayê newe

O keno ey dota pêyni kêf

O verdano gayu mangu, pawuno omba-zunê bini

serde merga tîli,

miyunê xu keno derg, erzeno a lîne a ser lînge.

Çêfê(hedîrê) cî êno. Ewro no waxt rocê deyo.

Bextê cî biyo, gonê cî honiko, zerrweşiye keno, zerr hirayo.

Cêr ro ombazê diyine vecino

Miyu mangayu, gawu tey ano.

Pêşmiya miyu biya derge

TERESİYE ÇEMÇE

Gagan Çar

Vecinê tever. O cıneno fitıge, da-
no veng,
Qefelino zaf nêbeno çêf
Nim sati têpiy maneno herey.

Ombazê hirêyine(peyên) vecino duri
ra
Lewiya lewiya de miyu(meyu) bızu
pey koyu saneno xu ver
Hêrs cı biyo vini(vindi), rışıyo
arige cı kote war
Zuwa(husk/juwa) verda ine tey
xetu;
pêro heme çi ardene veng dano ine,
Dono ine ro çend çuwu
Nia inu ra hêfê xu cêno, xu nerm
keno.

Bızu nêverni ra miyu
Şinê tım kıšta rayu,
kıšta dey decena kêy ke necdiyo
peyni êno heta dine ke
Ne wuwa riyê cı ništa, verdê ine
rengê aluşki
Biyu kolu-gonê cı biyo ar, tewş,
tuc, bari, tenık, kok
Lewê cı biyê testi, biyê zuwa
Weşenê çımê cı zê luyi, benê vini
newe ser
Vilu ro kenê nêşenê peyde cı ra.

Ombazê cı nêdanê, cı ra vanê:
"To rê i reware bi, to i reware
are kerdi?"
Çımê dey veciyê, çımê cı benê kok,
hıra, fınahure.
O wazeno, vano: "Ewro rocê mı
niyo. Roc perna mı ser; rocê mı
nêviyo."

O vano, şıma vacê se şıma wezenê?
No roc mırê çoyt biyene
Meşti o huwa mı ra eyi ki mı
vilêna.
Peroc ey mırê kerd dest berz
Tepey peroci werza, işto we.
Ey girot bextê mı mı ra.
Ondêr vi! rınd nêvi
Lewunê mı bi serden, i biyê zekê
kolı.
Binde ine veng kenê.
Î teynia ez ni nêşınen(hes nêken)
Aluşkê mı biyê cemed, gonê mı biyê
zê rowt

Ez bine wayirê hêrs, niy bızu.
Kotene ser koyunê embiryon(ciron),
kotê mavên rezune dine.
Lingê mı decay, huriyay, qariay
lingê qefilyay,
ez qariyayu, mı vet xu ra veng.
Ez zaf tersune wıca ke dewıcunê
embiryon
Ênê bi mı kuwonê, ma şeme bi vatiş
pêrodayiş keme.
Mı de teni zuna çuwe, çara het
rona,
Ez kılm yene vi, gırun nêbeno bero
Zeke ez ni buzu biyene, ma-
vên(miyon) rezi ro,
Sızere beno, o nêbeno pêt.
Çewt nıka fırrê cı peyser êno zaf
şenık, keno çımê şari kok.
Nıka ez gên ey, cay ke ez şên(son)
No beno tım mı ra.

Lacek juyine akeno, towrê xu tey
de nun u toraq, run u çond soyi ki
tey benê.
O şeno ine weno, musneno ombazunê
xuyê binu ro,
Wazeno i ke ki wenê.
Verê dewarê xuyê moreme;
Towrê lacekê diyine ki esto,
Jumini rê persenê bere bure
Piya mı, ranunê mı nunê nayinu we-
so, nuno neweo
Nermo moya mı o poto esmo.
Lacêkê hirêyine vano:
"Moya mı ki poto no nuno nerm zê
peşmiyo
Nêbeno rew zuwa(Jua) nuno lasti
Rengê cı zerdo, çeçero beno rew
hurdi, beno rew wısk(husk)
Dızonê mı ey rew cawenê(cüynê),
kenê zê kenger
Nunê genımı nerm maneno nerm, zaf
weş rewa nêbeno
Wışk ke miyon nerm ke bi,
Ma pore wame, o bıvo marê esto.
Çend serre têpiy ma çây de ma rê.
Ma wayirê ey beme tım."

Hire laceku kenê letê ju nuniya
xu,
Î danê letunê(parunê) nuni jumini:
Xu ra vanê "Sene no nunê genımı?
Senino no nunê lasti?"

No nunê nayu senino?
 Nia perskenê ni hirê ombazu.
 Peyni niy zunên ke nunê genîmi
 weşo.
 Ni çend serru pêro dewicu neçar
 rinde wenê.
 Ni çend serre verni merdemu werde
 nunê fıti,
 nunê lobıku gıra gıra (vera vera):
 Merdemu kerd çiy rınd, raver howl
 Gırve newe arde gırvê bini
 Niy no nun weş nêbiya.

Lacekê hirêyine vano, "kêy ke zaf
 merdumu ceng kerdene,
 heme çî biyo teng.
 Nêbiyo çiyê zaf merdemu
 Waşt ke mı rê vengê vêsaneyên(wey-
 suni), têsaneyên(têsuni) zıma.
 No tawo niy no waşti, miyon de
 kolıku mendi.
 Mı aşnawita(hesna) rınd piyê xu
 ra."
 Ey mı ra va: "Kıcê mı, ma bime
 wayirê zaf barunê ma, ma vêşun
 bime
 ma tım dimê riyê cengi şime, ma
 bime zaf wayirê cay serdi
 Hasarê tırşi bi serr a serri, hay-
 darê xu kerime,
 Leşunê xortunê ma mendê serdê
 hardı
 Ma mezêlê dine nêdi
 Cênıkunê ma biyê bê mërde(mırde)
 Neweşiye, tunevi bi mavên de, corı
 vêciya ser.
 Merdumê pili nêviyê.
 Weşeyê zerê dine, weşê zerê cı
 Ke i mıray, biyê nêweşi.
 Ni cengunê, ni pêrodaişê na hardı
 nêsınay(hes nêkerdi)
 Biyê hêrs ey ra sarê dine decneno,
 vengê tırşi kerdene.
 Ni cênıkunê ma kerdi pêro gırvunê
 (qurvanê) ma.
 Riyê dine nêhuyay, zowt raunê ma
 rê roniyê.
 Zure kerdi qest nêviyene, towa no
 azmun biyêne ra hepıs
 ma merdemu kerdene ay ra wıca
 cıte biya tım serde cı ra
 Çımê cı ra arıge, hırsi(hêrsi) ome
 (ame) cer,

Şiyene miyon alışku ro.
 Çend merdemu remay xeverê cengi
 ra:
 Ni comerdeni nêkerdene, nêwaşti
 pêrodaiş kerê.
 Jeyê dine numıt maven genem, juyê
 dine maven lasti,
 pinani mendi, hetake reyna tepişe
 bi.
 Tayê pêy ko merdi, tayê mavên raye
 Verni tew meşti kıştı hêgay kotene
 Heta nêvine bi, xu miyon hêgay ku-
 wene,
 wıca tersenê no merdemunê hukumati
 ame ey tepişenê, berd verde onci
 ceng.
 O vano têyniya xu, merdemu êy ra
 towa nêvato
 Eke ni merdemu ey gerrı kerê, bi
 ke gerrê çêyi nêvi.
 Cendermê peyni amê ey vinenê.
 Merdemu ey ra herroc wiya(huya) ey
 rê tewş ardi
 Ey ra kurata kerdi."
 Merdem ke reme inê ra va: " No
 ceng, no pêrodaiş gıruno
 rınd niyo. Şıma tiya veng kenê,
 reware (rew a rew) vengenê,
 şıma rê beno şenık.
 Vengê şıma tiya rınd pırdi (desın-
 de) beno binê miyondê ey.
 Tırş beno şıma ra, o mı rê howl
 nêbeno, qalê(qesê) dêyi ki rınd
 niyo.
 Tunedi, xıraviye u jevégiye tede
 estê.
 Şıma vacê, şıma se vunê.
 Ez ken se, ez wazen, ez şêr şıma
 nêvınden.
 Ez xort, çêr, piyet niyu, çımê şı-
 ma mıre êno?
 Şıma rê ez jê pısingunê ju pısinga
 ez besênêken ke ceng!
 Remenê cengi ra benê mor;
 ez cengi thaw nêken: O gere ko
 thaw beno.
 Ez merdemunê na harda rê, serdê
 cengi rınd niyo, çeki cerê(gerê).
 Destê xu rê oncerê binê linga
 Cı ra ombazu şenê mirenê ju be ju
 Hayleme(welwele/tertele) kıray
 benê wıca

Merdım vineno kasiyene, leşunê merdenê merdemu.
 Teng benê zerruni, est wıca tım weyşuni(vêşaniye)
 Tım benê tey teyşuni(têşaniye)
 Pawenê şewe, roce kisenê.
 Xıravınê ma, ma keme hard, deste daneme
 İnê ma werzayme şeme
 Zerrweşiye, gonweşiye nêbena wıca(uca)
 Ma tım cêyreme ca be ca
 Nêoncenê dez nezdi ro
 Nêwazeme bıbeme dorme(çorşme) ro.
 Xum, Xag benê niadanê vışiyê virê, çinê holıke
 Desinde kenê serê xu berz ke, kesi nêdi ez rema.
 Çend zeru kenê qesê pili pırdi, kenê çend(çond) zeru mırd,
 kenê vını çend gonu; goni ninu ra êna
 waxtunê ma tolıkenê.
 Çend serrey nêoncino no ceng,
 Erdışi benê pil, zımeli benê derg
 Merdemu benê khokım, rew hêlıs, zeke niy biyo miyon hepıs.
 Merdemu nêwazenê çiy serde
 Na hardi ser azmen nêkeno çend, qesey ma arê çeku, tıngu kenê
 Pauwt ser de niy qesunê piluno
 Ware keno weş çêyu, zunu keno nêweş çend cayu, zeru şarê ma hewn nêkerdene
 qesunê cendermu êno ser, teydê ma zeke kolı êno.

Ma tım hena kenê ine ra.
 "General kot verdê ma, kerd qesê pili; ma cendermu aşawite niy qesey posti
 ey da ma ray raştı, akerd raye.
 Ma kerdi, seni ey va;
 ma kerd peyde destê dey ra."

Generalı va: "Bê tiya, şo wıca (uca)
 bıkerê niy, bıkerê ey, şêrê cêr, şêrê cor
 mekerê niy, mekerê ey, bıçarnê sare"
 Derg nêbeno qesunê dêy,

"Bê! ronışe! nê meronışe!, pa mene! mepane!
 me'rze lınga xu ser ! qeê mekerê!."
 Ey perna ser cendermu ra; "cuwane şêrê! rast şêrê!
 tepışê çek!"
 Tıfungu ra rınd,
 raşt tım qesey gironi ênê feki ra mıre howl nêbeno.
 "Merdem ke rema, zerê xu verda, zerê xu ont;
 ey xu ra tım perskerd.
 Ey da qesa xu: " Ez remen.
 Naca ra şenê dewa xu ke, ita ra zaf dıri ra, aşme
 Ez ben wıca, ez nêdan goşe qesê dewıcu benê jê kerr!" nia va piyê mı.

"O nêşermiya, ey xu rê rınd kerd.
 Ey teysani di, merdemê dêy kunê ey vire."

Ma weme nıka nunê rındeki, sowlunê ma zaf rınd niyê,
 hetake ma newe gême, hewn êno
 Vira, vire kuno tım çêyê xu; gonê dine girino.
 Vace kerde wayire, avên hêgau:
 Dewıcu, khalıkê mı ramıtene dine
 Kızku şene verdê dewaru
 Roce newe keno pil ine.

Şun be kuno honık, şenê raye; heme ca sare
 Benê xerış/bell verê niy hire
 Laceku beno gira gıra
 Arê verdê raye ser, i benê rowt ver,
 vera vera benê dewari.
 Waxtê çey zunenê, ke tawo biyo
 Wayirê dewaru pawenê tey de çêyu
 Şıt dosenê cı ra, ni dewarê kızi kenê miyo(mavên) cage,
 Gayu, vıstırayu, nalegu, mangu lınge
 dine gıredanê, nêverdanê ca.

ISSN 0946-4573

Ware

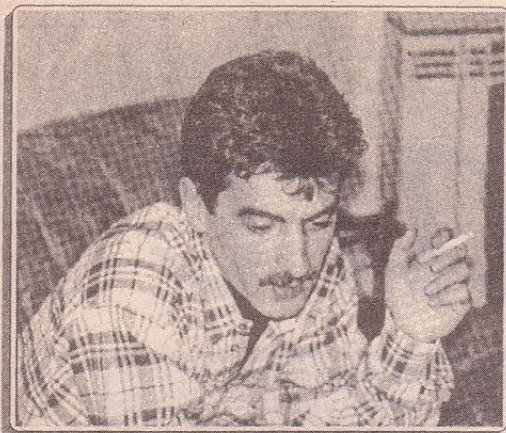
Pêseroka Zon a Kaltarê Ma: Dimilî-Kurmanc-Zaza
Dimilî-Kurmanc-Zaza Dili ve Kältürü Dergisi
Zeitschrift der Dimilî-Kurmanc-Zaza-Sproche and Kaltar

Amor 8

Galane 1995

Adresa Wastene-Yazışma Adresi-Kontaktadresse: *Ware*
Postfach 1369, 72258 BAIERSBRONN, DEUTSCHLAND

Kaseta Metin-Kemal Kahramani sero Ke- mal 'i de ju Reportaj

Hawar Tornêcengi

Perso viren: Kılama sımawa ke namê xo "Apê Musa" bi u albumê simao peyên de vêjyavi; a kılame de sanika mawa ke her ca de rind zonina, sanika "Pepug"i ardivi ra zon. Gurê sımayê kaseta sımawa ne-wiyede ki sima kılama "Heso"yi de sanika Hêşi arada ra zon. Wazon ke ita de, kulturê qomi ma muzikê sima sero çitur karkeno, perskerine...

Cuavo viren: Kulturê Dêrsimi hona rind, pak nêamo doskerdene. Dewletiya na Kulturi hona nêzome, kulturo rewya (özgün) hona nêvejiyo werte. Lawik u kılama rê tema biyane rê, "Bebuk" u "Heso"y ra qêyr hona hazaru ra jêde saniki u hêkati estê hama, gereke bêrê nas u dos kerdene. Çıxa destebera ma ke amê, honde lawikunê Dêrsimi vame, melodyê dine cineme. Kasetunê xo de ca dame cı, hama jê sanikunê "Bepuk" u "Heso"y marê proginae ninê. Ni saniku de alaquadarêna Sarê Dêrsimi ya rowae u tabiyati vêneme. Na alaquadariya rowae ma oncena hetê xo. Giraniya xo ma sero esta. Ju ki, Kirmancki de ke ma lawiki vati; kulturê dêyo rowal ra çiyê ke vêjino ey ceme, karakterê i kulturi lawiku de amera zon. Yanê, lawikunê ke ma wazeme

biwanime, çıxa ke hetê enstrümanu ra ciaro, hetê melodi ra wazeme kulturê Dêrsimi yo rowal (otantik) ra dūr mekume, wertê na atmosferi de çiyunê binu ra ki fayde kerime u tingayisê xuyê rowali vejime werte.

H. Tornêcengi: Na kasêta xo de sima lawika Memed Çapan'ya "Duzgın Bava"y vata. Tı vana no gorê fikrê sımayê corênio coka?

K. Kahraman: Heya, lawika "Duzgın Bava"yi ki na na çarçeve de saybena. Yanê ju Saniki nê, çı ke çivik u parçê na kulturi yo; saniki, kuratey, çiboneki, leqi, efsaney, kılamê haqiye, dūay, qesê pi-khaliku, her çı... çı beno bibo, çı vana o roşt dano ve kılamunê ma. Ni têde çimi çenga dêsê kulturê Dêrsimi ra yêne. Tı ki zonena ke, Duzgın Bava koo de Jiargeo. Pilê Jiaruno. Pil ra qız her kes cira xeverdaro, sono ser. Ney sero, yanê Duzgın Bava'y sero diasê efsanêy estê ke, her ju efsane cia vajina. Vajime ke; kirameta dêy, esq u çêfê dêy, hêrsbiyana dêy, qewğa dêy, ciranêna dêy sero vatene her ju efsane wa. Eve weşiya xuya ewroyêna Suke de ke ma niada, na

çimi tenê bê mane ya ki temaşe asêno. Hama ma ra gore na çimi (çiyo ke cor ame vatene) zaf muhimo. Çi ke, na ewiki têde feylezofiyê weşıya Dêrsımiji u weşıya xo çıturi anêra zon, ey musnenê ra ma. Heto bin ra ki, lawilka "Duzgın Bava"y hetê tekst u hetê melodi ra zof zof lawıkade hewla. Weçintena maê na lawıke de bara na hewliye esta.

H. T.: Çekuyo ke sima ve xo kerdo peyê lawıka "Duzgın Bava"y, uza de sima gëletiyê ra Duzgın Bava fito bervis u jıvayis, kerdo gerreçi... Duzgın Bava çıra sima fito bervis; ya ki Duzgın Bava qe berveno?

K. K.: Taê lawıkunê qomê ma de bervis, qarriayis u jıvayisê dêy sero çekuy estê ke ni çeku de qalo nianen esto... Yaki zulmo ke nıka qomê marê beno, verva dêy ke ison besenêkerd tawa bıkeru, besekeno nia xo ifade kero... Yani Duzgın Bava mara juyo. Ekê ke qarino, -heredino, -haskeno, -kuno qewğa, çae mebervo? Ez guma, na hondae zulmo ke Dêrsım de beno, Bava Duzğini fino bervis u kederê dêy keno jêde. Ravêr ra dormê Duzğini de hondae milet amêne biyêne top, dormê dêy de cem girêdêne, xorê minete kerdene. Nıka Bava Duzgın tekteyna mendo; çı ke milet besenêkeno şêro ey jıyaret bıkeru; çı ke kerdo yasax. Coka vanu, beno ke Duzgın Bava na rivat ra bıbervo, bıjıvo u bıbo gerreçi.

H. T.: Na kasetu sima de dı lawıki estê. Jue "Ağıt" a, a bine ki "Hala Bêrê" wa. Ni hurdêmine lawıku de hervu ke Dêrsım de beno, ey sero amê vatene. Vajime, jêde na

zulmê nıkayeni anêra zon. Na têde biayışo aktuelo ke nıka welatê ma de beno, muzikê sima de çıtur karkeno?

K. K.: Xeverê xıravını tabi ma de ki karkenê. Zerê ma beno teng, qarriayisê ma beno jêde. O waxt, no hêrsê ma, bê ferqê cibiyêna ma, sewle dano lawıkunê ma ki. Hama tı ki zonena ke tarixê Dêrsımı eve biayış u xeverunê nianenu ra pıro... Tarixê ma de xêyle jênosıdı, surgın u talan kerdişi biyê/estê. Ni kutê lawıku, neqisê şıwaru biyê. Çıyo ke ewro verva ma beno ki tede; na têde çimi teverê şınate u şınatkaru de niyo...

H. T.: Gurayisê xo de çik bingê cênê: muziki ya ki teksti?

K. K.: Eger muzikê qesê feki ke kena, ni hurdêmine çıyo besenêkena têsêra cia kerê. Yani, na

...jê "Bepuk" u "Heso"y sanıkunê qomı, mara terê vatên u cınitêna sayir u sanıkvazu mewazê, çıke sosyalizasyonê ma u yê sayir u sanıkvazunê maê khanu jê jumini niyo, coka. Çı turi ke ju sayir eve usılê xo dano pıro vano sa, eyrê hên wes yeno, o hên rındeke vano. Ma ke ewro ronışime jê sayirunê maê khanu bıcinime u vajime, çıyo de çewt vejino wer-te ke, no ki weşıya ke ewro ma tederime, ayê rê ters yêno. Çıke ma Sayirê qomı nime. Ozan qe nime.

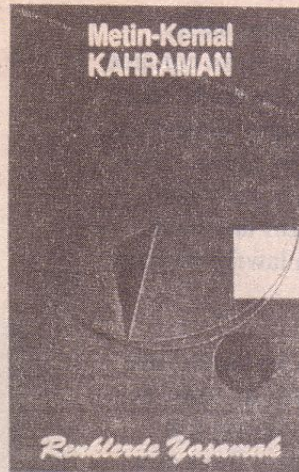
hurdêmine çiyu ki, çixa ke destebera ma ame wazeme heqe cı dime. Melodio de xıravın, etkiyo ke tekstê hewli rê lazımo nêano werte u rindekiya melodi rê keno şıye. Tersê xo ki heni yo; teksto de hewl eve melodiê qefçılı zaf çı keno vind. Gunê mordem qese u melodi, çitur ke nenik ve goştı ra juminraê heni bızono.

H. T.: Kulturê Dêrsımı de, muziko ke sima kenê caê xo çıko?

K. K.: Raste ke perskena, cuavê na perşi heqa ma niya; yanê kulturê Dêrsımı zaf kulturo de hira u dewletıyo. Çıyo ke ma keme, hona dengız de ju dilapa wa. Na rivat ra cuavê na persê torê hona waxt rewo. Çıyo ke ma keme vengê xo reseno Dêrsımızı, mao vêneme... Çitur haskenê, çitur sero mısawre kenê zoneme. Na têde çı, çitur raver sono, çitur bingê cêno, sene dêşı rê beno kemera qori, mêşte-biro vêneme. Gereke bekle kerime...

H. T.: Persê mını ju ki serva gurayışê simayê hetê teknikio. Ez vaji gurê simaê muzikide hata nıka hewao de rowal, yanê otantik çino. Hem hetê cınitêna enstrumani ra hemı ki hetê vatêna lawıku ra, usilê kulturê sarê Dêrsımı ra cia; usilê maê rowali ra duri muziki kenê. Kulturê ma rê faydê na usilê nianeni çı tur beno, tora gore sene fayde reseno kulturê ma. Ya ki, to se vana?

K. K.: Ma, gurayışê xode çı ke keme, eve zerra xo, eve wastêna xo, zewqê xo keme. Yanê çitur ke zerê ma ra yêno heni keme. Mara "lawıku jê Sayirunê maê qomi vazê" mewazê. Ya ki jê "Bepuk" u "Heso" y sanıkunê qomi, mara terê vatên u cınitêna sayir u sanıkvazu mewazê, çıke sosyalizasyonê ma u yê sayir u sanıkvazunê maê khanu jê jumini niyo, coka. Çı turi ke ju sayir eve usilê xo dano piro vano sa, eyrê hên wes yeno, o hên

Renklerde Yaşamak

- A**
1. YAPMA 7:03
Söz-Müzik: KEMAL KAHRAMAN
 2. DÜZGÜN BAVA 6:55
Söz-Müzik: MEHMET ÇAPAN
Serbest Bölimler:
Söz-Müzik: KEMAL KAHRAMAN
 3. ATEŞE BOR 3:17
Söz-Müzik: KEMAL KAHRAMAN
 4. HESO İLE HESO 3:28
Söz-Müzik: METİN KAHRAMAN
 5. SADECE BİR KAÇ SAATLİĞİNE 3:08
Söz: JOHN BERGER
Müzik-Düzenleme: ÖMER ÖZGEÇ
- B**
1. KUTSAL DUVARLAR 8:07
Söz-Müzik: KEMAL KAHRAMAN
 2. HALA BERE 6:02
Söz: KEMAL KAHRAMAN
Müzik: METİN KAHRAMAN
 3. DİYELİM Kİ 6:48
Söz: HARPER KARA - KEMAL KAHRAMAN
Müzik: KEMAL KAHRAMAN
 4. AĞIT 2:46
Söz-Müzik: KEMAL KAHRAMAN
 5. SERDO 3:33
Söz: HAYATI MUTLU - METİN KAHRAMAN
Müzik: METİN KAHRAMAN
 6. ÇANE 2:48
Söz-Müzik: ANONİM
Uyarlama: METİN KAHRAMAN
KEMAL KAHRAMAN

rındek vano. Ma ke ewro ronışime jê sayirunê maê khanu bıcınime u vajime, çıyo de çewt vejino werte ke, no ki weşıya ke ewro ma tederime, ayê rê ters yêno. Çıke ma Sayirê qomi nime. Ozan nime. Hama ewro taê ki jê dine vanê... va vazê. Yê dine ki xora gore thamê xo esto, rındekiya xo esta. Hama kulturê her qomi de zewqê belekini estê, her tur rastê xo estê. Çıxa ke ju ozanê qomi wazenê gostê, hode ki gureo ke ma keme ey rê qayılı estê. Ma pêro zerê ju qomi ra vêjayıme, beno ke têhet de vinderime, ja ki cia. Ez vaji çıyo xıravın niyo. Hatta dewletıya mawa, hêni ki bêro vênitene. Faydê gurê ma reseno kulturê ma, nêreseno ez nêzon, jê vatêna mına verê coy; rozê waxt musneno.

H. T.: To, "Çıxa ke ju ozanê qomi wazenê gostê, hode ki gureo ke ma keme ey rê qayılı estê" vake. To ra gore en jêde kamci het sima zerr u weşıya ra gosdano?

K. K.: En jêde, iyê ke sosyalizasyonı ke ma tey weşıayme, i gosdanê. Yanê azo newe; xorti ma eve zerr u weşıya gosdanê. Hayê ke kırmancki (zazaki) xovira kerdo, eve etkiyê muzikê ma ey reyna anêra xoviri. Ma xeyle xortu naskeme, niadame ke i muzikê ma gosdanê, dıma

ki wazenê ke kîrmancki bîmusê u lawikunê ma fahm bikerê. Na hal diyayis diyağ dano ma, dewam kerdêna gurê ma tenêna keno mıqayim.

H. T.: Lawikê ma taê se-serru ra nat vajinê. Bingê taê lawiku heni mıqerremo, heni melodyê xo biyo qayim ke, hona se-serre ravêro ki -ez vaji- vindnêbenê. Hama tayê ozan u sayirê ma hona di kîlamu besenêkenê yimiskerê, wazenê ke desinde na lawikunê ma khanu bivurnê, cıra varyanto newe(!) vezê. Halbu ke lawikê ma eve na qeyde kok u binyatê xo ra birinê, herke sonê benê vindi. Famê sayirunê ma tayine hona nêreseno ci, i nêzonenê ke hala na kultur, ni lawiki eve sene zor amê na roze. Kulturê mao kxano ke tari dero defê biêro roşti, binusiyo; hona mordem ey sero biguriyo, bivurno u varyantu jêde kero. Ez ve xo verva teknik u enstrumanunê newu niyu. Mordem besêkeno eve her tur estrumani biguriyo, hama lawiki kok ra vurnayene mas niyo.

Ewro ke ju lawike tenê nasbiye, desinde diasê rey vurina, kuna varyanto henen ke, kokê melodi u tekstê a lawike reyna nino naskerdene.

Sîma ra gore lawikê maê qomi çitur bêre vatene?

K. K.: Varyantê ju lawike ke çîxa jêde benê, honde ki gosdarê xo her hetra benê. Ma besenêkeme ke zewq u haskerdêna kêşî rê mane bîme, ya ki çeper ci sanîme. Vajîme; "Lawiki nîa bivajiyê, hên bivajiyê" nêbeno. Standarto nîanen besenêkeme pêsanîme. Ez van; lawiki ke eve se-qeyde bivajiyê tayna rîndo. Eve qeydê ro-wali (otantiki) ke vatêne ki muhîmo, jê Popî vatêne ki... Axîriya nîne de hona çîk yêno meydan, nîkara pê nêzoneme çîke... Çiyê ke jumîni ra cayê, bivirajiyê bêre werte ke; dewletîya kulturê xo ki eskera bivênîme, çeperê kulturê xo ki...

H. T.: Perso de bin: Sîma kasetunê xo de hem kîrmancki (zazaki) vanê, hemî ki tîrki... Karo ke sîma na hurdêmine zonû de kenê, ferq werte de esto? ...eke ke esto çîxaşî yo?

K. K.: Tabî esto. Lawikê ke ma tîrki de vame, daha jêde yê sukê. Tivana lawikê qefeliyaisê maê. Lawikê ke ma kîrmancki (zazaki) de vame, daha jêde germ u zerre raê.

H. T.: Pêkhala, sîma lawiku tîrki de vaterenê mecburê?

K. K.: Cuavê "mecbur me" ya ki "mecbur nîme" dayêne bêmaneo. Yanê, mecburiyetê qe taway çîno. Hama yemê mao ju ki tîrkiyo... Eger rozê ma ke qerarê xo bîdîme u yemê xuyo ju ke bîerjîme, o waxt besêkeme tîrki mêvajîme. Hama to ki qewul kena ke, no yêno manê retkerdêna xo ve xoy. Ju ki Dêrsîm de mîlet eve jêde zonû no. Sayirê ma zonunê ke zonenê, i zonû têdîne de lawikunê xo vanê. Ez ve xo çîm arêkerdêna lawiku de rastê ci bîne. Sayir lawikunê xo hem kîrmancki (zazaki), hem kîrdaşki, hemî ki tîrki de vano. Na hirêmine zonû de taê lawiku zonenû u eve hewes na lawikunê xo vano.

H. T.: To qalê gurê arêkerdêne kerd, hona amera mî virî... Eve namê; "Tanîklariya Dersîm '38"î, kasêta de sîmawa videoy vêjiye, cıra xeverdarû... Teverê muzîki de eve kar u gurê nîaneni xorê çî gaye kenê?

K. K.: Verê coyî ki ma qal kerd; Tarîxê Dêrsîmî, lawikê qomî, efsaney, kîlamê haqîye, zon uçb. yanê kultur têdepîa hona nêamo doskerdêne, nêardo werte. Hala na serrunê peyênu de, zulm u hencitêna ke mîletê ma sero; politîka asimilasyoni welatê ma de her çî kerd xan xîrave. Kulturê ma ki hên bî ke; vîlabiyêna cênc u xortunê ma rê problemo de giran vet virêniya ma. Tarva girane nêro zon u kulturê ma ser. Tersamî ke na zon u kulturo delal reyna

nêcêro ra koka xo ser. Ewro xortê ma zon u kulturê Dêrsimi ra zaf duriyê. Tarixê Dêrsimi ki vênitêna sistemê dewlete ra musenê. Ma wazeme ke na rae de kulturê mawo ke beno vindi eyi dima kume, coka jêde khal u khokimunê ma de wazeme qesey bikerime ke, na kultur bêro arezekerdene. Wazeme kulturê marê xızmeta ma ki bîbo... Kasêta Vidioyia "Tanıklariyla Dersim '38"e ju nimunewa de qijkêka. Çiyo ke sifte vêjino her tum acemiyên tede ra, hama onca ki vame zaf zaf muhimo. Na ra têpia ki wazeme na rae de gureunê nianenu bikerime.

H. T.: Vana na gurê nianeni sade tarixê Dêrsimi serroê?

K. K.: Nê. ...mî çituri ke satabine va, na "Tanıklariyla Dersim '38"e gurê ma de ju nimunewa de qijkêka. Dêrsim de mîlet çituri weşino; jiar u diyari, qalê haqiye, lawiki, efsaney, saniki ki wertê gurê ma de ca cênê. Çi fayde ke mîkanê ke ma dest de zaf zaf senikê, jê zerra xo besenêkeme na rae de kerê bikerime. Hervo ke welatê ma dero, her çî keno xirave u tari...

H. T.: Serva tawê vera ma, sene projê sima estê?

K. K.: Projey aslinda zafê. Mesela wazeme dewamê kasêta Vidioy biarime... Lawiku sero wazeme tenena rind bigurime... Hama wazeme sifte ju kasete enstrüment-hale vejime. Gereke nêjdi de dest berjime-
ra ci, bivirajime. Aê ra dime ki wazeme ju kasete eve lawikunê esqi (haskerdene) virajime.

H. T.: Yanê, ju kasete eve pêro lawikunê Kırmancki (Zazaki) virazenê?

K. K.: Hêya... ju projaya mawa nianene esta.

H. T.: Ez wazon na kasete sima wa ne-
wiye de lawika "Canê" sero çiyê perske-
ri(ne). Ozan u sayirê ke Dêrsimi sero na

karê kulturê wazenê bikerê, jêdine de zaf kêmaniye vênonu... Vana "çaê?" Çike tayine de çimêşiyeni esta. Taê sade xo ver cênê, emegê i binu nêvênênê, ya ki nêwazenê bivênê. Ez vaji na xuya de xiravina... Kamo ke emeg dano na zon u kultur caê dêy gunê biaso. Mesela na kasete sima de lawika "Canê" yê sayirê maê khani Sa-Heyderi ya u eve destê Zilfi Selcan î ama arêkerdene. Mî ve xo dayvi K. Karagöz î, ey kasêta xuya virene de vatvi.

K. K.: Arêkerê lawika "Canê" Zilfi Selcan bio, hona to ra hêşime pê. Na lawike ma sifte Kadri Karagöz î ra gosdê, sero tenê gurayme u gurete kasêta xo. Eyi kasêta xo de namê Arêkerê lawiku cinêkerdvi. Eke ke esta, na xeta yê mawa. Z. Selcan qusirê ma de niamedo. Niyetê maode kêşî rê nê çiyê kerdene çino.

Perso peyên: Wazêna perloda *Tija Soduri* u wendoğunê Tija Soduri rê çiyê vaze?

Cuavo peyên: Ez ke gelet nêson, vajine *Tija Soduri* pêro Kırmancki (Zazaki) de vêjina... Hem Awrupa de hemi ki Tırkiya de ju perloda de nianene sifte vetene mordemi sakena. Berx u dar bê. Na mavên de kêmaniya ke esta, belka *Tija Soduri* hurêndi kena pırr. Umîdê mî uyo ke, omrê xo beno derg, bena toreo de miqerem. Wendoğunê *Tija Soduri* rê ki ju rica mî esta; eger her kes ke dormê xo de, khokimunê ma gosto, vengê dine ra saniku, efsanu, kılamê haqiye, lawiku, qırkerdêna mawa '38i sero ke bioncê kasetu u videu zaf rind beno. Belka eve na tore virêniya vindbiyena zon u kulturê xo cême...

ĜEYALÊ AP MURSA'Y

Usxan Cemal

'38de qırkerdêna Kırman-cunê(Zazaunê) Dêsım'ı (Diarêsım), Xızırê kemeri era kêş memusno. Zulm, qırkerdêna ke Dewleta Tırki marê arde, hona caê dinade ne heşıya pê, neki ama diêne. To rê di-hire meselu vajine: Esker, cêra kotra Dêsım hetêra qırkerd ame'ra Kal'an ser. Dêšta Xozat'ı de cuaniki, cuamêrdı, domani kerdi top hetêra qırkerdi, meyiti ki vêsnyay.

Dismên vato "Meyitunê Dêsım'ı-zu dame we, mezêlê dine hard de onciya roenê benê pil verva ma vindenê!" İyê ke kisti, ura têpia meytê dine pêro vêsnyay. Sungi kerdêne vêrê cuanikê dıganiyu de zerê ra domanê soyi veti kisti. Kamij cêncê Dêsım'ı ke khalikê hora perskero cirê '38i, farva dismêni tek u tek qeseykeno. Cêncêna ma eve meselunê '38i vêrde ra, cigêra'm. '38i de her çê ra, her dewe ra cêniki, cuamerdi kisti. Qeytan jü çê çino ke ci ra '38i de şêhit nêde. Taê caude ki sarrê çeyi pêro qırkerdi. Wayirê koyê Jêle dismên ra perskero! Golê Xıziri fitil fitil pırnıka dismên ra biaro!

Ya baê'm ya!.. Tarvê ma zaf giranê. '38i de taê aşiru jê zaranca gonine xayinên kerde. Tayine ki milisena dismên guretivi ra ho ser. Koti ra dismên ver az-uzê xo day kistene. Khalo sipe lozina dine we-daro! Hora taê Kırmancê Dêsımı

^{arefamanak}
ke şı eskerie, cırm da dewlete, u waht çêverê Dêsımı dismên rê kerd qaus, dismên rê çixır kerd ra. O çixır ra dismen kot Dêsım.

Aşirê Dêsımı ke poşt zumin dêne, dina made bas nêkerdêne. Na vaten a mı domanunê horê qesey kerê. İ ki domanunê horê qesey bikerê. Fekra' ve fek bivajio. Qeytan jü Kırmanc (Zaza) ho vira mekero. Hata 1939ine Dêsım kerd thol. "ı

Xêyle çey, aşiri rusnay surgın. İyê ke Dêsım de mendi, i ki ardı pêsêr, horte/ werte de qaraqoli viraşti. Domanê ma, mara gurêt rusnay mektevê "yatılı" u waht vêsaniya ra, bêkesie ra ma besenêkerdene ho weyie keme. Kırmancê Dêsımı vatêne; "Hora ma vêsanme, domanê ma şêrê bixeleşî " nê zonêne ke peynia na domanu sebena. Xızıro khal bojiê domanunê made bicêro, ine rošta hora morım mekero!

Ya ya Baê'm, hortê ra serri vêrdi ra. Xêyle mıleto Kırmanc tırki misa/musa. Domanê maê ke şivi mektevê "yatılı", pêyser amêy ke çı bivênime, mara biyê ğeriv. Saê ke i domanê ma niê, domanê sariê. Domanê ma ke amêy Dêsım, ma cirê '38 qesêy kerd, hêsirên u zulmê Tırk'ı cirê vake. Gonia domanu marê giriye. İ cêrayra adet u torunê ma ser, zonê kırmancki (zazaki) qesêy kerd. Pir u Rayverê ma ke nêbiyêne, ma besenêkerdene ke lıngunê xo sero vındime.

Oli, raa Pirunê ma akero, ine mara nêbirno!

Cigeram nika ez ho, hora persken. Nika cêncê ewroy çutir(çitur) gonja pi-khalikunê ho hovira kerda, ya Tırku dima, ya ki Khurru dima sonê? Şiê sarri rê gurinê. Ne Pir u Rayveri, ne ki Xıziri naskenê. Her çiê Dêsimi ho vira kerdo. Tarixê Tırki, Khurri(Kirdasi) u yê miletê ejnebi ezber vanê. Saê ke iyê ke '38 de qırkerdê khalikê na cêncu niyê...! Hala hala, ison çutir namê Xıziri nêdekerreno? Xıravo xıravo, Oli kêşi sas mekerol! Xezeve ama na cêncunê ma serde, awa şiae ama çimu serde, miletê Kırmanci nêvinenê.

Kokumunê Dêsimi vatêne :

" Kherga ma, çê ma de qut wena, sona sarri rê ki haku kena!" Nika bio fênda cêncunê ma; ma de wenêsimenê, sonê sarri rê xizmete kenê. Hora, roza ke cêncê ma şî mektevê Tırku, a roze ma zona ke ni endi raa ma ra vejînê! Avdal Musa adirê ho ve mektevunê Tırki ra no! Maylımunê Tırku lal kerol! Duzgın topa ho ve dismên ra no! Haê vanê; Awrupa de na serrunê peyênu de taê cêncê ma cêrê ra rae u olağa Kırmanci ser. Lao, ma ke xevere gurete ke, cêncê ma Komelê Tırk u Khurru ra birriyê ra, mesela Elevên u Kırmancên (Zazaên) sero vindenê; endi tenê tija Oli-Mihemêd este zerra ma ser, bime germin. Baê'm baê'm, sarri aqıl sarê cêncunê ma de nêverdo ke, meselunê ma çi famkerê! Hata roza ewroyêne hortê cêncunê ma de kori, kheri, xêgi zafê. İ cêncê maê ke wendo, inede ki xêr çino. Hên giranên kenê ke tora se vajine! Çê ho de kou puf kenê, eke amêy tever benê lal. İ ki jê mebusunê maê meclisê Tırki, zarancê goninê. Zafêtenu hata roza ewroyêne Tırku rê, Khurru rê

(Komelunê Tırk u Khurru rê) xizmete kerda. Mileto Kırmanc-Zaza berdo kerdo Khurr. Maa u pi ke vatêne; "Ma Khurr nime" na cêncu vatêne, "ni cahilê, nêzonenê". Heya, na domanunê ma eslê ho inkar kerdo. Qeseê bi vatena: "İyê ke eslê ho inkar kenê haramzadeyê".

De heya bira, ma jü miletîme, bime di letey. Elevi hora vanê Kırmanc, Sunni hora vanê Zaza, ya ki Dimili. Elevu ra vanê "Qızılbaş", Sunniu ra vana Şafi. Çıxa inancê ma zumin mecêro ki zonê ma, tarixê ma, hardê ma jü wo. Hortê ma u Tırku u Khurrmancu de ferqê zoni, kulturi, werd u simitêne, adet u torêy, tarixê ma zumin nêcêno. Vanê; Khurrmanc xelkê(çomê) İranê ceri, ma Kırmanc-Zazay xelkê İranê cori me. Kırmanc-Zazay çutir benê Khurrmanc. Ez ke vajine na fikir oncia yê komelunê Kirdasu no? Taê Zazaê Şafi kotêra komelunê Khurrmancu dime. Taê Kırmancê Elevi ki kotêra çepunê Tırku dime. Taê ki, binê namê Kırmanciye de khurrên; politika Kirdasu kenê. Na halê miletê Kırmanc-Zazay sebena? Hortê miletê Tırki de ki Elevi u Sunni estê. Hortê Khurrmancu de ki Elevên u Sunniên esta. İ ça zumin ra nêbirrinê ra? Demake, newdarê Khurrmancu marê Yezidên kenê. Tırki ki ma sero biê Muaviye. Xızır lozina dismên wesayno, cêncunê ma ça ranêverdanê?

Heya cigeram, xeleta cêncunê ma ki esta. Ne biraên, ne dostên zonenê. Sewa yêniye momi ne finêra ci, ne ki Xıziri naskenê. İsono nianen çutir beno "roştber"? Ma ça a roşt dine nêvineme? Hortê miletê ho de çi ardo, sekerdo. Niade Baê'm, hawo oncia Dêsim kerd thol, dewi vêsna, dar u ber vêsna, kês nêmend. "Roştber"ê ma, roznamunê Tırku u Kirdasu de nivisnenê.

Cigera'm to rê nêvan, Haq rê gesêyken. Ma ke nika şime axrete, dawa Dêsimi hortê ra darina we, ho vira kenê! Ne zonê ma maneno, ne ki adet u torê Kirmanc-Zazaiye. Marê biê "roştber"! Hona besenêkenê jü roznama vezê. Sonê sarr rê minete kenê ke, binê namê ho de roznamunê dinê de binusê. Niade, miletê ma hortê rnerevê Tırki u Khurri de rmend, hao telef bi, şi. Hem cêncê ma telef bi, hemi ki welatê ma, ma destra şî. "Her vas koka

ho sero, hardê ho sero rowêno!". Raşt, towa hõliga koê Dêsimi Almanya de rewêna? Gereke wela Dêsimi bo ke, hõlige birewo. Domanunê ho ra zonê kirmancki (zazaki) salixdê. Adet u torunê ma bimisê.

Ya cigera'm taê Kirmancê (Zazaê) ma, marê dismenên kenê, inê ra ho bisevekne! Xızır şiya tora kêm nêbo! Qedaê to cen, viçikê çiê ho dismên mede. Rozê yena simarê lozim beno, mi qedaê can..!

MEMED ÇAPAN

MUZIR BAVA

Muzir Bava tı çema adıra
Dormê to ne bağo ne hengura
Tı wele tasena ana gilê kou ra
Dirvetino mısayivê mı
Jê hesê birri, hesê birr

Muzir Bava tı mara se vana
Xatirê wayirê xo sane
Derdu ver bime letey ameyme war
Gavarê to sıkname hêgau ser
Linga ma bêro ver, bêro ver.

PIYÊ MIRÊ ZU XETE

Bao ginê hiris serre merdena to
Virende sılam kon
Lew nan destunê to ra
Kuyê destê to?

Binê hardi serê hardi
jü niyo
Zonen bê cuav manena
Na xeta mı ki
Lew nan lingunê to ra
Kuyê lingê to?

Nika koy rut-rupalê
Seke bıvoro gêzev sono çem
Ma kata şî idarê waxtê to
Va waxtê to.
Hêgay bi, mal bi
İso bi veng dêne
Ma nika?
Niyade reyê
Kuyê çimê to?

TO RA VAN

Qese esto zerê mı de
Bira biyo derd nibeno wes
Van piya bigurime, piya bome
Sar hetê ra sono ez hetê ra

Lao nu hêgao na vaa
Bêrê gavar biçarnime bero ser
Non deyra vo, ca şên vo
Sima hetê ra sonê, welat hetê ra

Çıqaş kou pufkena pufke
Dina nimanena serr ve serr
Bê gos mı ra ke bê xo ser
Zamano ke vana Çemê Muziriyo
Rozêde hetê ra sono, sewêde hetê ra.

ZAZAKI VINDBIYANE DERO

H. Cansa

Zazaki verende asma gulana hazar u newsey u hêştay hêşti de ebe kar u gurê rameti E. Pamukçu'ra İşveç de kutira'be lingu, hama zaf ravêrneşi. Zazaki verende ma fekte bi, ma qeseş kerdene hama, nustene nêzantene. Naraki nustene musayme nikaki qeseş kerdene caverdê. Zunanê sari musa- yêne rê pêtme, destinde musenime, qeseşkenime, dorê ke amê zunê ma; benime famkor, yanki gos pa nêkutene ra, qeseşnêkenime.

Eke tey ke zazaki qeseşkon, yanki cırake vanu, "zunê ma u piyê xu qeseşkerê cerenera mordemi ebe tırki- yo kêz (kaba) taê vanê,"yaşamı hep zazalı-ğa çevirdiniz".

Ez niadon ke sarê ma çarno'ra tirkêni (tirkeliğe). Ju mordemi zunê xu, xorê zaf ke di, zunê xu domananê xorê ke jêde di, miletê heneni ra çî posnena. Zun çêverê çêşio, zun hêdigarê pi u khalikiyo. Ju milet zuni ra yêno meydan. Demeke aqilê dine hona na qesu nêreseno ke; zun tewtê dinede niyo. Zunê xu, xora d'ür cenê.

Terso ke zerê mide bi, roza 4/8/95 de Qezeta Hürriyet'e de yêmê 12line de "Güneydoğu Raporu" de ama ra çîmanê mi ver, ez biyu tewre. Nika sîmarê raporede analizê zunu don. Çê de kamci zuni qeseş kenê: Kürtçe: %65.1 = Kürtçe-Türkçe: %14. 2 = Zazaca: %3.4 = Zazaca-Kürtçe: %0.1 = Zazaca-Türkçe: %0. 1.

Cade de kamci zun qeseşkenê: Kürtçe %21. 5 = Türkçe- Kürtçe: %52. = Zazaca: %1.1 = Zazaca-Kürtçe: %0. 1 = Zazaca-Türkçe: % 0. 4. Hora hetê siyasi ra qe çînme. Demeke ma hona kamia xu nezanenime coka ra ke têtûtê ma de, ne zuno, nê ki raxelêşiyana (rabilaşiyana) sarê mawa.

Roştberê (roşterê) maê ke -eke estê, çike ez nêvinon- siyaset kenê, serva sarê xu siyaset nêkenê, i vozzenê, serva sari xu taşêle kenê. Saro ke raxelêşiyayio, sonê inê xelesnenê ra. Sarê xu ca'be-ca kas beno, ine vera çîmanê xu nevinenê.

Heto bini ra roştberê(!) maê ke estê, zunê xu qeseşnêkenê, domananê xu verende zunê xu ci nêmusnenê. Roz be roz zunê xuyoke welat de, hemi ki tevera beno vindi. Cîrê waşir nêvejinê. Çîmê dine cao berzı rao. Cao berz destê dine ci nêresenê. Verê xu ki tenezur nêkenê. Eke zunê made asmede reyê ke, ju pêseroke (perlude) bivejiyêne rind nêbiyêne? Hora ke rindbiyêne. Hama i haê çê xo de zazaki qeseşnêkenê, kotira çîyo hênen! Na tewir ra, unca hesemê zazaki birino. Çike çîmê dine hona havore (cor) ra nêamê war.

Dêmdaranê ma şiyêne (hona ki sonê) d'ür ra d'üri karkerê sari xelesnêne'be ra. Lewê xo de sarê xu, zunê xuyoke serre be serre biyene/beno vindi, kulturê xuyo ke maven ra dariyêne we/darino we, hayrê diy nêbiyêne/nêbenê. Çiyê xuyo ke kip(çip) verê destu de , diy rê waşir

nêbiyêne, cawoke destê xu nêrestene cı, şiyêne (hona ki tae u vade rê) pêleşiyêne uzau ro. Nazay sero ma hem zunê xu, kulturê xu kerd vind. Hemi ki Tırku sarê ma cıa pızkit, welatê ma kerd thal. Naê ke xu roştber vinenê, tenê zunê xu zar-zor qeseş kenê, xeyle ca ki xeletê dine estê. Eke yê nê têarê, hona zunê xorê waşir nêbiyê; i sonê zunê sarıyê ke televizyonde vejıyê, zaf-zaf raver şiyê, i zunu anê Zazaşıye de, marê kenê serbest. Made ju qesa uluqe esta. Vanê: "To bê doê mi bisane, ezi ki son doê çê Mir'i sanon". Nika ki bio fênda na roştberanê ma. İ hona sonê doê çê Mir'i(!) sanenê, hama kes doê na roştberu nêsaneno.

Mi hete roê roştberanê made veto. (na xusis ma pêrunede esto). "Ma tersanê xatırê sari ra, nêtawrênme ke xorê çiyê bıwajime". Coka ra ke ma mendime pêyniya têdinede. Herkes naê rınd bızano, roştberanê ma eke vat; "ma (...) kenê me serbest!" sîma bızanê ke çiyê piy u khalikanê ma, marê beno thome- te. Nika taê vanê, na qesa kotira vejje? Ez na qesanê serenu ra vezon. Roştberê ke çê xo de, zuno ma woke thometa iy serbest nêkenê, zunê ke hem serbestê hemi ki zaf raver şiyê, vanê; "i zunu anime welatê made kenime serbest".

Qalê xu ke ardıra pêser: Ju zun çixae ke qeseş bi, hundê rınd beno. Çixae ke nusnia, dı hundi ki hin beno rınd. Ju sar zunê xuke zanit, hetê zuni rake xu ke naskerd, nara ki u sar xuserbiyêne rê urzeno ra. Vatenê ke havore ra mi vati, tami ki nazade roştberê kulturi u sıyaseti gereke na kar bıkerê, hemi ki kerdenederê. Çıra hem kultur, hemi ki sıyaset de bon pure? Çıke sarê ma nêzanerê

kamie u kêşia xuşo, sarê ma nezanoğê waşirê ju welati şo, waşirê ju qomi şo.

İyê ke Awrupa derê ebe seru zerê polikade biyê, çı tawi şo zunê xu sero gurinê. Qenderbe i, hona hayrê na lomi (dawa) niyê!... Sonê, namê suke anê kenê namê Welat. Taê ki vanê "ma", "i". Sarê ma xorê ebe camatu bişo, hona taê besenêkenê camatu ra vejje, ju miletberê. Çıke, verende ju Tırku paş naşbero qolincanê ma, hama ewro bi dide. Juki Kurd u Kurdistan vejıya (Khurru ke teyna welatê xorê raurstêne, têrabıyana (ışyan) ma wa 1921e ra 1925-1938i ke yê xo ke nêkerdêne, welatê marê ke "Kurdistan" nêvatêne; mi, dine sero tawêşê nêvatêne) bi ra ebe dı hundi. Ma ke kulturê xu raver guret, sarê ma ebe kulturê xu, ferqê xu u iyê binu vineno, hemi ki kulturê ma vindi nêbeno. Çıke hem Tırki vanê, "Zazaş, şanki Alevi pêro Tırkê", heto bini ra ki Khurri vanê, "Zazaş pêlê de Khurranê". Heto binde ki 'dernekê Alevişu, hemi ki federasiyonê Alevişu de namê Khurranê Alevişu¹ Tırkanê Alevişu danê we, namê sarê ma nêvajino. Sarê ma sarrê xo kerdo xuver, ju "Ali" vanê, jobina çiyê nêvanê, hemiki nêzanê.

Sarê ma ke kulturê xu guret, ferqê xu u iyê binu vinenê. Na gurênayısi ra têpia ki destinde hetê sıyaseti ra têarenıyên (organizasion) bıjeriyo de. Çıke welatê ma de eskerê dı miletu estê. Zaf hereşnekuno, ni dismeni hurdimena mişandê serre-diserrude yê nê wereş (hurê). O taw welatê ma mavenê jubinde barêkenê. Halo ke Khurri kutê cı, naraê ki ma kunime cı (Irak, Tırkia, İnan, Suriya de). Mesela ma, hereşkutene nina. Hetê sıyaseti ra çiyode bin esto ke, eskerê Tırku be Khurru ra ceng weletê

¹ *Khurrê Alevi çinê, Zazaênê alevişu rê vanê "Kürt".*

made gureto de, lingu ver welatê ma be sarê ma ra şî. Khurru mexsu ceng guret welatê ma, çike ma têarê nime. Khurri têarêyê, vanê, "senen bo ki ma Tırku ra ca cênme. Xora Zazaç ke made amay kenme asimle (hemêlnênme). Xorake nêamay ki welatê xu marê maneno.

Çike Zazaç hona hayrê zaneyena qomê xu niyê, hatanke i bimusê ma raê veze-nimê.

Mao ke nika ra çimanê xu çar rakerime.

PERSKE NU KAMO NIA GIRAN DIRBETINO

perske nu kamo xerebiyato de omêda m`
nia giran dirbetino perske nu kamo
zerêka m` zerêca m` asma rindêka zerrê m`
nu sene zimistano zerrê mi de nêqedino
nu kamo zi havala nia giran dirbetino

desti xu bide omêda m`, dest bide destê mi
serdo onca zimistano waris vareno
zerê mira vareno zi çimanê mira
ya mevinde ya dest bide ez dirbetinu
daxhila mi zerêka mi, ahk zerêcê zerrê mi

gulê hegi nêzaxo ke ez ça dirbetinu
ça deceno nu zerrê mi, sene zimistano
ez kami pınu binê na hentê vore de
silga na dirbetina ju zembule de
nu bulising zerrê mira hêfê kami cêno

kês nêzaxo ke dina ma ça hentê tariya

çimê ma zanê, zerrê m`zaxo çina asma tu
kês nêzaxo key ercena tiji, sodir kêy yênu
key yena gulane, key bena ya/ra na gula
sure

komo nia hezkeno to ra, nia dirbetin tu pino
zimistano, zerrê m` deceno to çina bêkesu
verê mi khali mız u pukê raê olağê khendi
natê mi de çimê to, dotê mi de porrê tu
dormê mıde boa tu, ça nêqedina perske
nu kamo çinbiyayna to de, nia dirbetino

na seni owuka bêkêsa m` zê goni zerê mara
sona

heyta xenekinim ma xêxim toi dirbetina
dest bidim jima, veng bidim zemperiya
zerêka m` zerêca m` asma rindêka zerrê m`
heqa moa, zerrî bidim jima ki ma biveleşim
piya.

XOJIVÊ SARI VO

Hasan Dewran

11.

Vanê,
welatê sari germo, hirao, cenneto,
hêgayê ho oyyîyê,
eke roza juye toxım berzê cı,
roza diyînede rêseno, horê çinenê,
cûnde çarnenê, arêde rinêra,
roza hireyînede pojîno, yeno serê honîke;
eve îştâ ho, kenê war, qulotnenê ro.
Vanê, pîzê sari herroz mırdo,
vêsaniye-têsaniye nêzonenê,
xojivê sari vo!

heşîrenî, hepişênî çîna,
xapnayenî, xıravnenî çîna.

Vanê,
eke miyunê sari veyve kerd,
sılayîye rusnenê vergu rê,
vergi xeleşînê ra yenê,
piya wenê, simenê,
vîrare finê jumîni ra,
govende cênê,
piya kunê reqîs;
kes werdê kêşî nêbeno,
kes boka kêşî nêbeno.

12.

Vanê,
hetê sari de kesseveta parçê nonî,
seveta gepê uwe,
çê ho canêverdano,
welatê ho ra nêvejîno,
ara ra u u wolağû nêkuno,
rau ra vîleçewt nêmaneno,
carîs u mîlamet nêbeno,
çengeldariye de nêvîndeno,
kêşî verde destura nêkeno.
Xojivê sari vo!

14.

Vanê,
wayîrê sari deyrâê,
dewresê ho, doxtorê ho, pîrê ho, rayverê
ho, hekimê ho, vekilê ho,
mîlê ho, malîmê ho deyrâê,
deyra u dengîjîyê.

Vanê,
têde seveta qulê ho gurenê,
qulê horê rîndenî wazenê, xêre kenê,
ho kêşî ra berz nêcênê.

13.

Vanê,
xojivê sari vo ke,
welatê sari de pêrodayîş, hurenayîş çîno,
vêsanenî, têsanenî çîna,

Vanê,
mîletê sari de piya gurînê,
piya wenê.
Kês motazê kêşî nêbeno,
kês bînê bandîra kêşî de nêmaneno,
her kes horê wayîrenî keno,
her kes wayîrê huyo, ağâê huyo.

Vanê,
hetê sari de,
wayirê dina, dina horê wayireni keno,
kêşi vileçewt nêkeno,
kêşi bêmurow, bêmurow nêverdano.

15.

Vanê,
taxa sari de sayiri estê,
her qeyde ra, her sewda ra
kılamu vanê,
derd u khulê hometa ho anêra zon,
zonê hometa ho de, zonê miletê ho de,
kenê kıtavu.

Vanê,
poştiya ho qeyima, tersê ho çino.

Vanê,
rozê ke dismeno bêçêver, zalimo affat
Sayirê sari de biqariyo,
vatena Sayiri mewazo,

tey sare bionco, rike bikero, inaal
Sayirê sari biaro bierzo ra dare,
dare bivena, jivena,
hurinda ho de lerzena,

ho gızgızna ra, yena ra zon,
uwa zimzimi vae ra reqeşina yena,
yena kuna khulêrê dare,

sena resena kencê binê hardi,
dare yênara ho, koçê girêdana,
jil dana tever, çiçeg kena ra,
sewk de bereqina,

pelgo gımgım kena tever,
sowê suri nisenê pa, sis kena,
roşti u kîle de biluşkina.

Vanê,
u waxt Sayirê sari beno tılsım,
kuno royê mirçıke,
royê mirçıka pêrê çınike,

Hasan Dewran **FEUER**
SEIT
ZARATHUSTRA
Gedichte, Aphorismen und
ein lyrisches Märchen

Brandes & Apsel

pereno ra, seno, nisenogilê niçike;
gilê niçike de oncia hurdi hurdi waneno,
derd u khulê hometa ho anora zon.
Xojivê sari vo!...

16.

Vanê,
welatê sari de her çı serbesto,
kam ke kamiji zon zoneno, qeseykeno.
Kam ke kamiji lawıke wazeno, vano.
Kamiji çêneke u lazek, cinıke u cıamerd
zumini ra haskenê, zewejinê.

Vanê,
hetê sari de pêroyinerê heroz veyveo,
sondane kunê têvirare, zumini qeyta
canêverdanê,
domanê ho werte de nêmanenê,
tê ma u bê pi pil nêbenê.

18.

Vanê,
hetê made, hora ma na dî çî naskeme,
zu weşiye, zu ki merdene,
Hama hetê sari de na hurdêminera zovi
vanê, hona hazar çiyô bin esto...

19.

Vanê,
hetê sari de ne ke weşiye,
merdene ki pere kena.
Vanê,
zu ke taxa sari de bımıro,
komê ho pêro yeno pêser,
serre bervenô,

Çapê diyine nejdî de vêjino

Hasan Dewran

ENTLANG DES EUPHRAT Gedichte

Drances & Absel

hard u asmen naleno,
bervis seno her ca,
Haq heşino pê, cirê zerrê ho vêseno,
royê dey peyser dano cî,
cendeg yeno ra ho, beno wes u war,
Haq ey rusneno zovina dina,
dina rindeke, dina gul u nure...
Xojivê sari vo!

20.

Vanê,
murodê kami ke na dina de nêbi,
a dinade ki nêbeno.

Vanê ke,
kam ke na dinade zonê ho hovira kerd,
a dinade ara hoviri nêano.

Vanê,
kam ke na dinade ho kerd vindi,
a dinade ho nêvineno.

LUYA CAZUYE

Hewes Miro

Rojê luya cazuye vana ke, mî rewêna mordemê xo nêdiyê, şori mordemanê xo bivênine.

Luye kuna re rae şona, heş duri ra vêneno ke, luye hawa doçikê xo ta da-
na şona. Heş duri ra qêreno,
vano:

- Waa luye tî heni kata şona?

Luye vana:

- Bira heş mî rewêna mordemê xo nêdiyê, zaf kewtê mî viri, şon morde-
manê xo vêneno, juki uja çî çino ke;
hemgên, goşt, katê, hewla, ..tî çî vana
esto!

Heş vano:

- Waa luye beno ezî ki tode bêri?

Luye vana:

- Bira heş qeyi mebo!

Heş kunôra luyê dime piya şonê. Heş
u luye kunê re rae, tayêke şonê, rae ra
raştê avrêşi benê.

Avrêş luye u heşi ra perskeno:

- Şîma niya kata şonê?

Luye vana:

- Ma şome lewê mordemanê mî.

Avrêş vano:

- Nêbeno ezî ki şîmade bêri?

Luye vana:

- Bira avrêş qey mebo! tî ki made bê.

Luye, heş, avrêş tayê rae şonê, rae ra
raştê juji benê.

Jujê perskeno, vano:

- Nêne wayê şîma niya şonê koti?

Luye onci erzina ver, vana:

- Bira juje, ma şome lewê mordemanê
mî, mî rewêna mordemê xo nêdiyê, ez
wazen ke şori ina bivêni.

Juje ki perskeno, vano:

- Nêbeno ke ezî ki şîmade bêri?

Luye vana:

- Bira juje qey mebo, tî ki made bê!

Luye, heş, avrêş u juji kunêre rae şonê.

Şonê-şonê qefelinê, caê de nişenê ro.

Luya cazuye xobe xo fîkir kena, vana
"ewro çand rojiyo mî tawa nêwerdo, zaf
vêşanine. Ez sebikeri ke nina bîxapni."

Luye vana:

- Gelê braa, ma xêlê rae amayme, raa
ma xêlê çetîne bie, hona xêlê raê çetîni

ki raa ma sero estê. Maê pêro bime vêşan, se pizê xo mirdkeme, ma se bikerime?

Heş, avrêş u juje qaytê ruyê jubini kenê, payjo ki, qaytê ruyê luyê kenê.

Vanê:

- Waa luye, itaa çiyêde werdene çino, tı vaje ma se bikerime? Tı rae bimusne ma! Luya cazuye, fikrê xo virêndera kerdo hazır. Hermanê xo şanena ro, çımanê xo tikê asmêni kena, xaftıla zırçena, vana, "çiyê amê mi viri, ez zan ma se pizê xo keme mird...!"

Ê vanê:

- Waa luye, çı amê vira to hala mara ki vaje.

Luye vana:

- Ma pêro-pia çar hebi nime? Ebe dore ma nama moreme, namê kami ke peyniyede mend, ma ê wertê xode weme.

Pêro biyê vêşan, nat-dotê xode niadanê, qaytê ruyê jubini kenê, payjo qebug kenê.

Luye hama erzina vana:

- Gelê bıraa ez ke nama bımori, şıma se vanê?

Ê bini vanê:

- Waa luye, qey mebero, tı bımore!..

Luya cazuye, sıfte namê xo vana, payjo namê heşi, namê avrêşi, peyniyede namê juji vana. Seke namê juji peyniyede vana, pêro piya erzinê juji ser, juji kenê tike 'be tike wenê.

Luye vana:

- Raurzê raa ma hona gelê duriya, ma gıran-gıran (era) rae kume.

Avrêş u heşi ra kunê re luye dime şonê. Tenêna ke şonê, onci luye vana:

- Nêne gelê bıraa, ez heni qefeliya ke! Bêre ma xorê tenê ita ronşime bıarasime ra!

Avrêş u heşi luyê ra vanê:

- Waa luye, tı zana ma ita konax kerime?

...

Hirmêna pia nişenê ro, heş vano:

- Waa luye ez heni biya vêşan ke!

Luya cazuye vana:

- Bıra heş, eke şıma wazenê, ez onci nama bımori?

...

Luye morena. Onci virênde namê xo, dima namê heşi peyniyede ki, namê avrêşi vana. Seke luye namê avrêşi peyniyede vana; heş u luye erzinê avrêşi ser, kenê lete 'be lete. ê ki wertê

ra danê we. Karê luyê her ke şono be-
no çetin. Sarê luyede gelê fikri ênê-şonê,
hama nêşkina ke qerarê bido.

A rae de heş luye ra perskeno, vano:
- Nê nê waa luye tı aye mevaje, hona
xêlê rae vıriniya made esta? Luye ven-

go xıznade vana:

- Nê bira raa ma şenik menda, eke anê
tumıkra ravêrime; o waxt reseme caê
xo.

Heş vano:

- Waa luye, eke heniyo rae kume, ma
ancax şome!

...

Şonê-şonê, hem qefelinê hemi ki benê
vêşan.

Heş vano:

- Waa luye, ez hem qefeliya, hemi ki
heni biya vêşan ke!

Luye vana:

- Wêyêl nê nê bira heş sebi torê lao!
Ma hona teze kewtime rae, nawo şenik
mend, hama ma nıka reseme cı! Hala
tenêna deyaxke, lao sebi torê?

Tenê rae ra şono, luye qesta tıvana çiyê
eşto xo fek cuna, heş niyadano ke luye
hawo çiyê wena. Heş defê qaytê luyê
keno, vano:

- Nê nê waa luye, o çıko tı bê mı
wena?

Luye vana:

- Bira heş ez heni biya vêşan ke, mı
çımê xuyo raşt vet eşt fekê xo.

Heş vano:

- Nê nê waa luye, tı nêşkina çımê mı
ki vejê ez buri?

Luye vana:

- Hêya bira!

Luye ebe pencik kunarê çımê heşi veje-
na, erzena fekê xo. Hardı ra ju
puşqule cêna erzena fekê heşi.

Heş tenê ke cuno, vano:

- Nê nê waa luye, no çımê mı qey niya
thalo?

Luye vana:

- Bira heş, çım xora heni thalo. Çımê
mı ki heni thal bi.

Tayına rae şonê, luye onci qesta-mesta
fekê xode çiyê ana-bena.

Heş onci perskeno, vano:

- Nê nê waa luye, o çıko tı onci bê mı
wena?

Luye vana:

- Bira heş, ez zaf biya vêşan, mı nafa-
ki çımê xuyo çep vet, eşt fekê xo!

Heş vano:

- Nê nê waê, ma to hurdmêna çimê xo ki veti, tî se verê xo vênena?

Luye perskena:

- Bira tî ê tumi vênena?

Heş vano:

- Hêya

Luye vana:

- Ma ke ê tumi sera xo glêri ke(ri)me onci vêneme, çimê ma benê weşi.

Heş xêlê biyo vêşan, vano:

- Waa luye, eke heniyo nê çimê minê bini ki veje!

Luye onci ebe pencika kuna re çimê heşi vejena erzena fekê xo, hard ra ju puşqule cêna erzena fekê heşi. Heş bê mode cuno. Luyê destê heşi cêna tumiki serde şonê.

Luye heşi bena serê ju zinarê berzi, vana:

- Bira heş, ez van ma amayme serê tumiki. Ma ke itara xo glêri keme, o waxt onci çimê ma benê ra. Nê nê bira, tî tawa boe oncena? ..boa goştî u boa werdene êna! Bê ma itara xo glêri keme ke, wa çimê ma herbina rabê.

...

Heşi ra vana:

- Bira heş, tî virênde xo glêr ke, ezi ki to dima xo glêr kena.

Heş meredino ra. Luye seke heşi thon-dana, heşi zinar ra glêr kena. Heş se ke giraniya cendegê xora gînenno hardro; vazdê qina heşi vazdano teber. Luye hona zinari sero vînetaa. Se ke vazdê qina heşi vênena, modê xo beno ra, ebe gamanê gîrsa heşi serde şona. Defê qaytê heşi kena ke, heş hard de biyo

meyit. Xo-xode vana belka heş merdo. Feqet heş nêmerdo, heşi xo nore merdene. Luye nêzana ke kotira dest berzo cî buro. Payjo giran-giran fek fîna vazdê

qina heşi, wena. Luye çîqa ke vazdê qina heşi wena, heşi ki qina xo xonde keno hira. Heş qina xo çîqa ke keno ra, luye hondayê havarde şona.

Sarê luye ke kuno qina heşi, heş vano:
- Luya cazuye, na torê ki nêmanena!

Heş qina xo ano pêser, keno kip, sarê luye zerê qina heşi de maneno. Luye çîqa ke dest u nînga erzena xo ver, zerê qina heşira nêxelesina ra. Hatani ke doçikê luye beno rep. Heş axa xu, ê avrêş u juji luya cazuyêrê nêverdano. Peyniya luya cazuye ki niya bena.

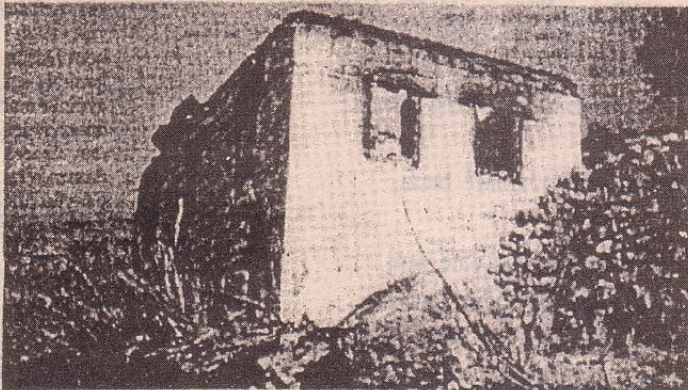
Tolkerdena Dêrsımı

Bıvındarnime

Rozunê peênude vılaatê Dêrsımı de (Tunceli) nüfus, her ke şî, dayina zêde kenê tol. Ordiyê Türki ve özel timira kerdo mane ke, vanê 'ma verva gurupunê teroristu lezkeme.' Eve na mane dewun u hekinun u gemu vêsnenê, xof verdanê mîleti ke, sola barkerê şêrê. Tayine ki eve zor dewera kenê tever.

Na kerdena eskeriya indi do ra aste, mîletê Dêrsımıê bêwayiri rê roza de rete nêverda. Xeverunê basini ra gore, eve vatiso resmi, hata nıka 111 dewi ve 465 mazru ra vêsne, ya ki bomba kerdê, dewiji ve zor kerdê tever, qe tazminatê ki ci nêdo. Her roz xeveri vejine ke, newe dewi vêsne. Dewiji ancax ev tersê merdene gurenê. Weyiye kerdena mal u gay ki zof kerda zor.

Eve zor kerdena hêrinayisê çiyê werdişi mîlet kuno tehlikê vêsaniye. Hêrinaena çiyê werdene zof kerdo zor, gereke ispat vo. Kam ke seweta meymanunê ho biherino, kuno binê ceza.

Qazanta *Evtensei'era*, 4.8.1995, S. 11

Dêrsım, hokmatê eskeriyaê 1971'ye ra ve nat (24 serri!) eve qanunê eskeriya idara beno. Mîletê Dêrsımı çond des serriyê ke, binê zulimê herve idara-

biaey de biyo wayirê derdi. Hem na kerdena bêvicdane nêvindarnenê, hem ki na nêjdi de Heyetê Emniyetê Milli qerar guret de ke, dormê Dêrsımı çareli guretene devamkero. Xeverunê basini ra gore, 95 000 neway u ponc hazar) esker qelevito Dêrsım ke, dorme çareli bicerê. Şiyaen u amaena Dêrsımı zof kerda çetin.

Sevev

Kam ke sevevê na mesela perseno, bızono ke, çematê Tırkiya de zof mîleti estê. Anayasa de tek teyniya haqa Tırku da çı, hama mîletê bini haqa demokrasi ra morim verdê. Zonaği zonenê ke, Dêrsım u dormê Dêrsımı de mîleto *Kırmanc* (*Zaza*) esto, zono *Kırmanc* (*Zazaki*) qeseykeno. Dêrsımıji wayirê dinê eleviyê. Na din, eve zerrewêşiye (tolerans), eve haskerdena mordemi bêliyo ke, na durımra gore mîleto *Kırmanc* (*Zaza*) eve dı qati binê tehditi dero.

Hokmatunê Tırkiya, hata nika kamiya (identite) *Kirmancu (Zazau)* hetê kultur u etniki ra anayasade resmi nasnêkerde, wayirê haqa demokrasi nêkerdi. Hama vireniya her wastena musaveni (eşitlik) u serbestiye u demokrasiye, eve zorê eskeriya, eve goni çarçkerdene birnê.

Miliyetçienia tırkia korre, kote berge, hata nika vireniya her ravêrşiyaena demokrasi u her halkerdene mesela miliye eve usilê haştiye, gurete. Welat, ronaena Cumhuriyetê Tırkiya ra (1921) nat huzır nêrest, dayima goni çarç biye:

1921 de Qoçkiriye de; 1925 de hareketê miletê Zazay; 1937-'38 de, qırkerdena Dêrsimiya ke, dewlete rewra pilankerdi vi, nika ki qe qalnêkena.

Hedefê miliyetçiuê Tırki uyo ke, miletê *Kırmanci (Zazay)* tırkkerê. Surgın u tolkerdena ewroêna zalime, devamê siyasetê tırkkerdeno. Sarê Dêrsimiyo bêmudafa u bêwayır, wertê di adırudero. cirmê na hervê terrori u tolkerdışı tekteyniya eve ho onceno. Na herv, leto jêde eskerê Tırki vezeno ke, seweta tolkerdene ki, kerdisê gurupunê çekinu keno mane.

Ma, Cemate Dêrsimi Berlin e. V., verva tolkerdena Dêrsimi vejime ke, her het qewğa çekine indi cêvisno.

Waze(ni)me ke,

- dewê ke kerdê xirave, oncia virajiyê, tazminat wayiru dê, peyser şiyayis mumkin vo,
- kamiya (identite) miletê *Kırmancia (Zazaya)* etnik u kulturi eve usilê haştiye nas bo,
- Tırkiyade dayina jêde demokrasiye qewıl bo, haqa insaneni rê hurmet bo,
- her harekiatê eskeriya cêvişiyoy, meselê etniki, eve siyaset u haştiye hal bê,
- haqa miletê Kurdi nas bo.

Vengdayis

Vengdame pêro Demokratun u Humanistun u Qorikerunê Dormey.
Vengdame Teşkilatunê Haqa İnsaneni, Partiunê Siyasiu, Kiliseu, Sendikau, Cematumê Qorikerdena Dormey, Cematumê Qorikerunê Heywanu.

Verva teverkerden u surginiya miletê *Kırmanci* vejijê.
Eve poştı cı dayisê ho, meverdê ke, miletê *Kırmanci (Zazay)* Dêrsim ra teverkerê.

Cematê Dêrsimi Berlin e. V.
(Dersim- Gemeinde Berlin)
Berlin, 7.8.1995

gelece = sözi kavga

DÊRSIM DE DEWÎ HONA YÊNÊ BOMBE Kerdêne!

Dewleta Tırki wazêna ke Dêrsim wertêra wedaro. 10 Hazaru ra eskerê xuyê barbari ebe kontrgerilla qelewnê Dêrsim, heto ju ra vêsnenê, heto ju ra rîznenê, heto binra ki talan kenê. Miletu ke pêyde mendo ki, ebe zor goçê welatê ğeribie kenê. Dewizê ke nêwazenê ebe zor goç bibê, dewunê dine bombe kenê, hên kenê ke Dêrsimi wertêra wedarê.

Dewizê ke dewê xo vêsê, wertê serd u puki de binê çadîru derê. Saêke na weşia nianene qomê marê senika; wazêna ke dewlete werd u sîmutêna dine ki bibîrno. Hetê dabari (ekonomi) ra ambargo noro, nêverdanê ke mîlet xorê çay, seker, ardu uçb. bijêro bero çê xo. Ju çêde çond nîfisi ke estê, serva dine dewlete qerar dove cî. Ju dewizê ke bê desturê dewlete çîê hêrna, eskerê dewlete kunê vîrenie, na çîmiyê dewizu (kelepûr) kenê, nêverdanê ke dewiji çiyê xo berê birasnê çêl-çukê xo.

Wertê dewu u qezau de, wertê qezau u suku de ray qapa kerdê, her ca eskerê barbari gu-reto, bê "izin kâğıdı" ye nêverdanê ke mîlet hurêndia xo ra bilewiyo. Miletu ke dewunê xo ra qîlayno ra, goçê suku kerdo, besenêkeno ke pêyser şêro dewunê xo. Miletê maê ke sukunê gursu de surgînderê, besenêkenê domanunê xo weyiye kerê. Tenga girane derê. Binê pîrdu de, zerê xêymu de rê. No zulmo nianen, dewleta Tırki ra qêyr qe sîma caê dio? Qe caê hesno?

Dewlêta Tırki çîxa ke zulmê xo qomunê bindestu sero kerdo qatmer, nîka jêde Dêrsim u Kurdistan'î sero kerdo mîqerrem. Nîka Dêrsim, nîfisê sarê Dêrsimi ra hirê qat jêde eskerê Tırki yo barbari zaft kerdo. Yanê, sarê ju mordemirê hirê eskeri kunê cî, ke; no ki zulmê dewlêto "resmî" yo. Hardê Dêrsim'î kerdo qîşla eskeri, her dewe u her ko de qereqolê seyyari virastê, qe rehetie qomê ma nêdana.

Dewlêta Tırki nêverdana ke zulmê xo bêro eskera kerdêne. Coka heyêto ke serva doskerdêna zulmê dewlete saniyopê u wazeno şêro Dêrsim, nêverda ke şêro Dêrsim. Hama çî esto ke na zulmê dewlete nêtêmiya. Hetê medya ra ge-ge ame eskera kerdêne. Qezeta Hürriyet'ê de peyderpêy ame nustene. ATV de ki, xeyle rey Tunceli de verrêmaîşê Kontrgerilla eve slo-gan u îşaretê MHP'ye amêy şêrkerdêne.

Sîma emegdarê ke welatê ğeribie de weşinê!

Dewlêta Tırki, tarîxê CT (Cumhuriyetê Tırkia) de hata nîka honde binê krîzê ekonomi, siyasi u muhalefetê newdari de nêmend vi. Koledari serva servêjiana na krîzi, qomê emegdaru sero zulmê xo roz be roz kenê jêde u muhalefeto newdaro ke verva cî sare dano we, ebe zulm u zor hencino. İsono ke qomê xo rê zerrê xo vêseno u wazeno qomê xo binê bandira zalimu ra vêjio, hetê dewlêtera yêno tîpîstene u qereqolê dewlete de beno vîndi. Na nêjdi de muhabirê qezeta P. Sesi, Elazığ de amê pêğuretêne u qereqol de kerd vînd şî.

Maê ke, welatê xo ra dîri'na ğeribie derime, verva zulmê dewleta Tırki u Kontrgerilla dine vêjime u vengê xo berzkerime. Çike ma ke vengê xo nêvet, dewleta Tırki herke sona bena barbar u zulîmkar. Ma ke vengê xo nêvet, zulmê Kontrgerilla rê beme raji.

Goşê xo ero vengê qomê Dêrsimi ser nîme. Dêrsimijê ke ebe zor surgînê suku kerdê, poştî cidime ke, i reyna pêyser şêrê welatê xo, şêrê dewunê xo. Kar u gureo ke na raede beno, poştîdaria xo cirê kêm mekerime!

ATİK (Konfederasyonê Karkerê ke Tırkia ra Awrupa de)
Koma Poştîdaria Qomê Dêrsim'î
Ware (Pêseroka Zon u Kulturê Ma: Dimli-Kîrmanc-Zaza)
Koma leza verva kistêna isoni
Tija Sodiri (Perloda Zon u Zagonê Kîrmanc-Zazay)

QESÊ VERÎ

No kitavê 3. (hireino) ez eve na zoni nuşnenu. Yiyê vireni 5.1991de ZONÊ MA I, 6.1992 de ZONE MA II vejyayi. Mî hora tede vati vi 'metersê na zon vindi nêbeno'. Oncia itikade ki vanu, 'qe metersê hondeke HELM made bi, ma nêwast, na ZONÊ MA vindi nebeno. Hayê tayê halvoji vejyê ZONÊ MA viarna ve zonunê binu ra. Hora ma ke niya bigurime kês mianê Ma bese nêkeno biaro hard. Ma 56 serriyo Tırku rê, 20 serrawa Kırdasu rê gurime.

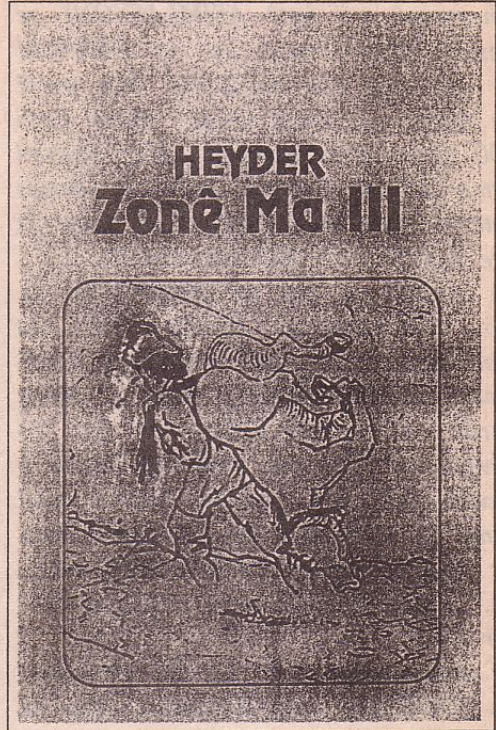
Ma hora vame "Internasyonalistime" tamam: Sarê u çimunê mi ser. Internasyanolistenî eve zu het nêbenê, gereke yiyê bini ki to nasbikerê. To yinê naskena, hama yi, to nas nêkenê. O waxt na qese vatene karê ma niyo.

Vane: Ma birayme! Oncia tamam: Kappa şênê mi serro. Birayeni ke vate %50 - %50 o. Hama, birayê ma birayê xayiniyê, vanê: To ke serva ma guraa to birayê mawa! To ke qalê ZONÊ HO, KULTURÊ HO, TORÊ HO, MILETÊ HO kerd, to birayê ma niya. To kena ke ma letey kere. Vanê: O waxt ma je kundure beme letey.

Ezi ki vanu: Ma haqa birayiye wazeme, to ke vake nê, o waxt je kundure, ya ki jê qerpuze bena letey, letey ve. O problemê ma niyo. Sima ki zonenê ke niya birayêni nêbena.

Heto binra ki TIRKIYA de çhond tenay PARTİYê çhepi estê pêro domonê maê. Hama ni verecoy Tırkiya xelesnenê, sonê

DEWRIMÊ Tırku kenê. Tırki %93 DEWRIM nêwazenê. Sawata yine benê cencunê ma telef kenê. Eve sarê DÊSIMÎ DEWRIMÊ TIRKIYA

NÊBENO. Çhike sarê DÊSIMÎ Tırk niyo.

Tırk ke kot ve tenge vano: Ni ver u tepiya ra wazenê ke ma leteykerê, ni belayê sarê mayê. Mesela Erzingan de, Xarpêt de, Erzurum de, Bingol de, Gümüşhane de, Bayburt de, Sivas de, Malatya de, na sukê ke dormê DE-SIMÎ derê dinu de Tırku ra %1 DEWRIMCÎ çino. Pêro Faşistê. Ez ke xellet vanu Haq kenê; mira vazê, pâyde memanê! Biraênê, simayê ke DEWRIMÊ Tırkiya kenê (domonunê mara vanu), zu cencê ma eve 100 qulê bini keno, sima ki naye niya zonenê! Sawata qulê bini merdena zu cencê ma, QOMÊ marê haqeretode pilo. Isu çhutir paxir, teneke, sooz beno; ZERN de vurneno. Zof zof ayvo, edevo. Nayê niya bizonê. Dewleta Tırku dewê ma, birrê ma vêsnav, thawa Tırku ra phuzzê vejyê! Se kerd! Sima ra pers kenu?

Çepizunê ma hetê ASIMLASYONÎ qe hasav nêkerd, nêva ke, na DEWRIM ke nêbi ma çha na ZONÊ MA wertê ra dame we, keme vindi. Hora Tirki 200 serra niya wazenê. Her siyaseti asme de 3-4 qezetey, peseroki (dergi) vetene! Bese nêkerdene ke zu pelge ki eve ZONÊ MAA HO binusnenê?

Ez ginunê po, mi ve çimunê ho di. No niya nêbeno. Dewrê dina nia nêmaneno, rozê tayê urzenê ra vanê, made rostoxi (aydin) biyê. Mara murdi milqi kenê, thawayê ma ca nêverdanê. Maa ma, piyê ma, khalik u bavikê ma, hata ciniunê mara milqi kenê. Ez nêwazenu ke na milqiu bori. Ez maa ho eve miletê ho vatêne nêdanu. Dismen vano; waxo vazo, a mirê zor nina.

Ez oncia itika vanu: Qê ho meqefelnê na ZONÊ MA vindi nêbeno! Sima ke nêwazê!

Heto binra ki "Kurdistan"i ki eve DÊSIM nêxeleşino, çu ke made "qorucu" çino, hizbullah çino, faşist çino, MHP-MSP-RP çino. %97 Dewrimci demokrato. Cayê ma tengo, çarawelê ma qapano 1000 gerilla çha uza vindero? Kam, çutir yinu weyiye kero. Hora Tirki wazenê ke uza thol kerê. Heto binra ki Kurri DÊSIM zerê hode cia (ayre) vinenê. î ki wazenê uza thol kerê, 'Ya ma serro murena, ya ki sona', 'eke mara niya inurawa'. Tirki niya vanê, qulê ma se bikero. No Palo de niaro, Piran de, Terikan de, Soyrege de, cawoke ZAZAY vindenê, her ca niaro. Tabi no qayvet oncia DEWRIMCINÊ ma dero (domonunê Dêsimi ra vanu). Kûba de, Çin de, Laos de, Tayland de, Arnavut de, Şili de dina alemi pêro vine-no, zerrê çê ho, verê pîrnika ho nêvîneneno. O waxt! Urfa de, Antep de, Maraş de, %95 MHP, RP, ANAP, DYP, faşist, qorucu, hizbullao çha

uzauna thawa nêbeno? DÊSIM de asmede reyê qumutanê vurino. Qumutanê URFA ra, ANTEPI ra, MARAŞI ra veng nêvejino. Nêzu uzauna qumutan esto, çino?

Simayê ke savata Tirku uzarê, sima ke Turkiya xelesnê, ma hora xeleşayime. Verê coy Kütahya, Kastamolu, Konya, Erzurum, Edirne, Mersin, Rize u iyunê binu, %11 xelasnay ma %97 leyê sima derime. Sima vanê: Dewrim eve quli beno. Qulê ma 20 (vişt) serriyo haziro. QULÊ ma mexapnê: Tırkkk Dewrim nê-wa-ze-nooo...!

Simayê ke savata Kurdistanî uzarê, sima ke sukê bini xelesnay, ma vijêri ra

raxeleşayime. Ma bese nêkeme, khesê ma nêmendo ke şime savata miletê bini pêrodime. Eke waxt ame DÊSIM serro dame pero. Sima ke Urfa, Antep, Maraş, Malatya, Muş, Ağrı, Bitlis, Van u iyê binura %22 xelesnay ma %66 heta sima derime. Hona bes niyo? Hama; ma zorbajiye qeyta nêwazeme, qewuli ki nêkeme. Khes nayê serro planê ho mevirazo. Na qese %99 sarê DÊSIMÎ nia vineno, vano...

Mesela: Tirki vanê: Verê coy welat ("önce vatan"). Dêrsimçik (Dêsmuz) vano: Verê coy can weşiye ("önce insan sağlığı").

Her kes çhêkunê ho bijero şero welatê hode pêrodo. DÊSIM 17-18 rey na welati serro tek-teyna dulgeru de, leto jêde çê Osmani de dopêro, pêrodoyis rind zoneno. MALATYA nêxelesneno yêno DÊSIM de dano pêro, DÊSIM serro qeseykeno. Verê coy MALATYA bixelesne hona qesey bike... Uyo ke suka hode thawa bese nêkerd, %90 MHP, RP, HIZB, QORUCI tede cirite este, DÊSIMÎ serro qesey kerdene kara dey niya, kesi na haqe dey nêda.

Belka tayê mura vanê: HEYDER to çha politika kena? To marê bînusne ma bîhuyime beso. Torê politika çu? Tabi raşt vanê, hama qul ke nêmend, dewi ke nêmendi, bê muletê ho ez kamî rê vaji? Dare rê, khemer rê, wele rê vaji? Kounê rut u rupolu rê vaji? Gere ke mi çu di, ey vaji...

Çu ke! Ez D Ê S I M' R A U N E Mî oncia deşt u boji semernay we! Eve ZAZAKÎ, DIMILKÎ, KIRMANÇHKÎ (Mî qedayenê, horê kamci name wazenê ey bicerê) simarê tayê kûlami ardi pêser. Tayê ki KURATÊ AP İVRAİMÎ nusnay.

Honde ke Ap İVRAİM wes viyo nêverdo ZONÊ MA vind vo, her waxt qori kerdo. Sîma ke wend, tede vinenê. Zerê pakie ra (van), hode rind niaderê.

Gulane 1995, Almanya

HEYDER

İsteme Adresleri:

Desmala Sure
Postfach 1336
D-25706 Marne

S.Cengiz
P.O. Box 6739
London
N16 7DQ

Dış Kaynaklarda

KIRMANCLAR KIZILBAŞLAR Ve ZAZALAR

Birinci Kitap

SEYFİ CENGİZ

Desmala Sure Yayınları

SEYFİ CENGİZ

DERSİM VE DERSİMLİ

Desmala Sure Yayınları

ZILFÎ

5

vengê
WELATÎ

larwîkê
ZAZAKÎ

1. Dêrsim Wertê Çor Koude 4.55'
kîlam u qeyde: kan, Zilfî
2. Silo Sur 8.01'
kîlami: Mursaê Silemani,
Zilfî; qeyde: Mursaê Silemani
3. Uşên kîlam u qeyde: kan, 5.53'
Silemano Qız, Zilfî
4. Serva Sekera Mî.Vo 5.00'
kîlam u qeyde: Silemano Qız
5. Hewa Doy 7.00'
kîlami: kan; qeyde: kan, Zilfî
vatox: Lazê Hesê Poy
6. Çemo Çemo 5.00'
kîlami: Zilfî qeyde: kan
7. Soxariye 5.20'
k. u q.: Simayilê Im., Mist. Kor
8. Mî Va Derdi Derdi 3.40'
kîlam u qeyde: Nazmîyayîz
9. Roê Meleme 5.45'
k. u q.: Xeceriye, ra lazekê;
vatene: Sileman C.
10. Dewa Gure 3.52'
kîlam u qeyde: M. A. Zilfî
11. Welat Welat 7.15'
sayir: Seyid Qazî; q.: kan, Zilfî

1. AXÇUNIGI
2. ÖZLEDİM DERSİM SENİ
3. NÖ SENE ZAMANO
4. DERDO DERDO
5. DÜZGİN HABA
6. WEYVE WEYVE

1. MENALİ TO WELAT
2. BEXAMI
3. TANJIGI BİVESO
4. ŞU GURBETLİK
5. TUTAM YAR ELİNDE
6. TOLAMINA

A

1. Hoy Nar
2. Tî Canê Mina
3. Miro
4. Gül Türküsü
5. Siwarê Çûçikan
6. Süphan Dağı

B

1. Serdo
2. Sari Gelin
3. Dilo Yeman
4. Arix
5. Erê Gulê

HÜSEYİN DOĞANAY

MAMEKÊ BIVESO

a
yızı

- 1-KEZAL
- 2-QOCOULI
- 3-DILO DILO
- 4-MERHO
- 5-HİME
- 6-DEQEBO

b
yızı

- 1-MAMEKÊ
- 2-ZANKİREGİ
- 3-İSTE NED
- 4-DADA GOLE
- 5-TANJIGI

PIYA

MÜZİK ÖRETİM

Atatürk Bulvarı Üniv. İş Merkezi

B - Blok Kat.3 No:63 Unkapanı

İSTANBUL Tel.: 523 73 15

GRABEN str. 30-65428 RÜSSELSHEİM

GERMANY / Tel.: 06142 / 150 19

